

Інститут Економічних Досліджень та Політичних Консультацій

01034 Київ, вул. Рейтарська, 8/5-А,
тел. (+38044) 278-6342, 278-6360, факс (+38044) 278-6336
E-mail: institute@ier.kiev.ua, <http://www.ier.kiev.ua>

Торгівля вживаними речами в світі та Україні

Аналітичний звіт

Київ – 2010

Перелік скорочень

ЄС	Європейський союз
РНС	Режим найбільшого сприяння
СОТ	Світова організація торгівлі
США	Сполучені Штати Америки
ТБТ	Технічні торговельні бар'єри
УКТЗЕД	Українська класифікація товарів зовнішньоекономічної діяльності
НС	Гармонізована система товарної номенклатури
UN Comtrade	база даних ООН по торгівлі товарами (<i>United Nations Commodity Trade Statistics Database</i>)

Глосарій

Вживані речі, товари «секонд-хенд»	одяг або взуття, що використовувались, відповідно до гармонізованої системи товарної номенклатури (HS) 6309 та української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності (УКТЗЕД) 6309.
Благодійні магазини (<i>charity shops</i>)	магазини при благодійних організаціях, куди населення віддає вживані речі безоплатно. Кошти від отриманих грошей спрямовуються на фінансування благодійних програм.
Вживані речі категорії lux	сучасні вживані одяг та взуття гарної якості.
Ексклюзивні вживані речі (<i>cream</i>)	товари найкращої якості у відмінному стані.
Зв'язана ставка мита (<i>'binding' tariffs</i>)	гранична ставка мита, вище якої країна зобов'язалась не підвищувати чинні ставки мита на конкретні товари. Зв'язані ставки мита визначаються під час торговельних переговорів.
Ощадні магазини (<i>thrift shops</i>)	магазини переважно при церквах, куди населення віддає вживані речі безоплатно. Речі найчастіше продаються дуже дешево і спрямовані надати можливість бідним верствам населення купити якісний одяг.
«Оригінал»	закупка вживаних товарів в мішках та тюках, які не проходили сортування за кордоном.

Короткий зміст

1. Вступ	9
2. Торгівля вживаними речами: причини та тенденції.....	11
2.1 Торгівля вживаними речами: декілька фактів з історії.....	11
2.2 Торгівля вживаними речами в сучасному світі	12
2.3 Загальні тенденції світової торгівлі вживаними речами.....	15
2.4 Регулювання торгівлі вживаними речами в рамках СОТ.....	23
2.5 Торгівля вживаними речами благодійними організаціями	26
2.6 Вживаний одяг як зелені відходи	28
2.7 Вплив торгівлі вживаними речами на економіку країн-імпортерів ...	28
2.8 Висновки	31
3. Особливості торгівлі вживаними речами в окремих країнах.....	33
3.1 Обмеження імпорту вживаних речей в окремих країнах	33
3.2 Ринок ЄС	34
3.3 Ринок США.....	40
3.4 Ринок Канади	41
3.5 Ринок Австралії	42
3.6 Ринок країн Африки	42
3.7 Висновки	45
4. Торгівля вживаними речами в Україні.....	46
4.1 Регулювання імпорту вживаного одягу та взуття	46
4.2 Тенденції імпорту вживаних речей	49
4.3 Експорт вживаних речей	52
4.4 Внутрішній ринок торгівлі товарами «секонд-хенд»	53
4.5 Важливість торгівлі вживаними речами для економіки	55
4.6 Роль торгівлі вживаними речами в соціальній сфері.....	56
4.7 Можливі зміни щодо регулювання торгівлі вживаними речами	56
4.8 Висновки	57
5. Соціально-економічний портрет споживача вживаних речей, які продаються вроздріб	59
5.1 Опис вибірки.....	59
5.2 Характеристики споживачів вживаних речей	59
5.3 Результати опитування споживачів вживаних речей	63
5.4 Висновки: портрет споживача імпортованого вживаного одягу	72
6. Ринок одягу та взуття в Україні.....	74
6.1 Споживання одягу та взуття в Україні.....	74
6.2 Імпорт готового одягу в Україну: короткий аналіз.....	74
6.3 Легка промисловість України	77
6.4 Типи нового одягу, виробленого в Китаї	82
6.5 Висновки	83
7. Висновки.....	84
8. Бібліографія.....	86
9. Додатки	90
Додаток 1: Обмеження щодо імпорту вживаного одягу в ряду країн	90

Зміст

1. Вступ	9
2. Торгівля вживаними речами: причини та тенденції.....	11
2.1 Торгівля вживаними речами: декілька фактів з історії.....	11
2.2 Торгівля вживаними речами в сучасному світі	12
2.3 Загальні тенденції світової торгівлі вживаними речами.....	15
2.3.1 <i>Тенденції експорту вживаних речей</i>	<i>15</i>
2.3.2 <i>Тенденції імпорту вживаних речей</i>	<i>17</i>
2.3.3 <i>Імпорт вживаних речей порівняно із імпортом нового одягу та взуття</i>	<i>20</i>
2.3.4 <i>Майбутній розвиток торгівлі вживаними речами</i>	<i>22</i>
2.4 Регулювання торгівлі вживаними речами в рамках СОТ.....	23
2.4.1 <i>Головні принципи СОТ</i>	<i>23</i>
2.4.2 <i>Регулювання СОТ торгівлі вживаними речами</i>	<i>25</i>
2.5 Торгівля вживаними речами благодійними організаціями	26
2.6 Вживаний одяг як зелені відходи	28
2.7 Вплив торгівлі вживаними речами на економіку країн-імпортерів ...	28
2.7.1 <i>Соціальна роль торгівлі вживаними речами.....</i>	<i>29</i>
2.7.2 <i>Вплив імпорту вживаних речей на розвиток легкої промисловості</i>	<i>29</i>
2.8 Висновки	31
3. Особливості торгівлі вживаними речами в окремих країнах	33
3.1 Обмеження імпорту вживаних речей в окремих країнах	33
3.2 Ринок ЄС	34
3.2.1 <i>Головні риси ринку ЄС</i>	<i>34</i>
3.2.2 <i>Торгівля вживаним одягом у Великобританії</i>	<i>37</i>
3.3 Ринок США.....	40
3.4 Ринок Канади	41
3.5 Ринок Австралії	42
3.6 Ринок країн Африки	42
3.6.1 <i>Ринок Замбії.....</i>	<i>42</i>
3.6.2 <i>Ринок Нігерії</i>	<i>43</i>
3.6.3 <i>Ринок Руанди</i>	<i>44</i>
3.6.4 <i>Ринок Танзанії.....</i>	<i>45</i>
3.7 Висновки	45
4. Торгівля вживаними речами в Україні.....	46
4.1 Регулювання імпорту вживаного одягу та взуття	46
4.1.1 <i>Визначення категорії вживаних речей</i>	<i>46</i>
4.1.2 <i>Мита і податки при імпорті вживаного одягу</i>	<i>47</i>
4.1.3 <i>Митний контроль</i>	<i>47</i>
4.1.4 <i>Інші види контролю при імпорті вживаних речей.....</i>	<i>48</i>
4.2 Тенденції імпорту вживаних речей	49
4.3 Експорт вживаних речей	52
4.4 Внутрішній ринок торгівлі товарами «секонд-хенд»	53
4.4.1 <i>Вживані речі місцевого походження</i>	<i>53</i>
4.4.2 <i>Категорії товарів «секонд-хенд» та цінова політика</i>	<i>53</i>
4.4.3 <i>Оподаткування продавців вживаного одягу.....</i>	<i>54</i>

4.4.4	<i>Вживаний одяг як зелені відходи</i>	55
4.5	Важливість торгівлі вживаними речами для економіки	55
4.5.1	<i>Важливість торгівлі вживаними речами для бюджету</i>	55
4.5.2	<i>Важливість торгівлі вживаними речами для зайнятості</i>	55
4.6	Роль торгівлі вживаними речами в соціальній сфері	56
4.7	Можливі зміни щодо регулювання торгівлі вживаними речами	56
4.8	Висновки	57
5.	Соціально-економічний портрет споживача вживаних речей, які продаються вроздріб	59
5.1	Опис вибірки	59
5.2	Характеристики споживачів вживаних речей	59
5.2.1	<i>Демографічні характеристики</i>	59
5.2.2	<i>Рівень доходу опитаних домогосподарств</i>	61
5.2.3	<i>Зайнятість споживачів вживаних речей</i>	62
5.2.4	<i>Місце проживання респондентів</i>	62
5.3	Результати опитування споживачів вживаних речей	63
5.3.1	<i>Споживання вживаних речей</i>	63
5.3.2	<i>Категорії вживаних речей, що купуються респондентами</i>	64
5.3.3	<i>Купівля вживаного одягу та взуття для дітей</i>	65
5.3.4	<i>Частота відвідування магазинів «секонд-хенд»</i>	66
5.3.5	<i>Важливість вживаних речей для споживачів</i>	67
5.3.6	<i>Причини купівлі вживаних речей</i>	69
5.3.7	<i>Купівля одягу та взуття товарами вітчизняного виробництва</i> ...	70
5.3.8	<i>Вживаний одяг порівняно із товарами вітчизняного виробництва: думка споживачів</i>	71
5.4	Висновки: портрет споживача імпортованого вживаного одягу	72
6.	Ринок одягу та взуття в Україні	74
6.1	Споживання одягу та взуття в Україні	74
6.2	Імпорт готового одягу в Україну: короткий аналіз	74
6.3	Легка промисловість України	77
6.3.1	<i>Розвиток легкої промисловості</i>	77
6.3.2	<i>Основні проблеми</i>	80
6.3.3	<i>Законодавчі ініціативи щодо стимулювання розвитку легкої промисловості</i>	81
6.4	Типи нового одягу, виробленого в Китаї	82
6.5	Висновки	83
7.	Висновки	84
8.	Бібліографія	86
9.	Додатки	90
	Додаток 1: Обмеження щодо імпорту вживаного одягу в ряду країн	90

Перелік таблиць

Таблиця 2.1: Зв'язані і чинні тарифи в ряді країн	25
Таблиця 5.1: Розподіл респондентів за областями	59
Таблиця 5.2: Частота відвідування магазинів «секонд-хенд» за рівнем доходу	60
Таблиця 5.3: Розподіл респондентів за сімейним статусом	60
Таблиця 5.4: Структура респондентів за кількістю дітей	60
Таблиця 5.5: Структура респондентів за рівнем доходом на одну особу та кількістю дітей, %	61
Таблиця 5.6: Структура респондентів за кількістю дітей	63
Таблиця 5.7: Члени сім'ї, для яких купують вживані речі	63
Таблиця 5.8: Вживані речі, які купують споживачі в магазинах «секонд-хенд», % респондентів*	64
Таблиця 5.9: Вживані речі, які купують споживачі в магазинах «секонд-хенд», % респондентів*	65
Таблиця 5.10: Причини купівлі вживаних речей для дітей, %	66
Таблиця 5.11: Частота відвідування магазинів «секонд-хенд» за рівнем доходу	67
Таблиця 5.12: Частота відвідування магазинів «секонд-хенд» за віком	67
Таблиця 5.13: Частка вживаного одягу в гардеробі за рівнем доходу, %	68
Таблиця 5.14: Частка вживаного одягу в гардеробі за віком респондента, %	68
Таблиця 5.15: Частка вживаного одягу в гардеробі за кількістю дітей до 18 років в домогосподарстві, %	68
Таблиця 5.16: Причини купівлі вживаних речей за рівнем доходу на одну особу, %	69
Таблиця 5.17: Причини купівлі вживаних речей за віком, %	69
Таблиця 5.18: Причини купівлі вживаних речей за кількістю дітей, %	70
Таблиця 5.19: Характеристики вживаного одягу та взуття порівняно із новою продукцією вітчизняного виробництва, % за рівнем доходу	71
Таблиця 5.20: Характеристики вживаного одягу та взуття порівняно із новою продукцією вітчизняного виробництва, % за віком*	72
Таблиця 5.21: Характеристики вживаного одягу та взуття порівняно із новою продукцією вітчизняного виробництва, % кількістю дітей*	72
Таблиця A2.1: Розподіл респондентів за областями	90

Перелік рисунків

Рис. 2.1: Світовий експорт вживаного одягу (HS 6309), 2008 рік	16
Рис. 2.2: Головні світові експортери вживаного одягу (HS 6309).....	16
Рис. 2.3: Вартість кілограму експортованих вживаних речей (HS 6309).....	17
Рис. 2.4: Головні світові імпортери вживаного одягу (6309).....	18
Рис. 2.5: Вартість кілограму імпортованих вживаних речей (HS 6309)	19
Рис. 2.6: Структура імпорту вживаних речей (HS 6309) за регіонами, 2009 рік.....	20
Рис. 2.7: Співвідношення імпорту вживаних речей (HS 6309) до імпорту нового одягу та взуття (HS 61, 62, 64, 65)	21
Рис. 2.8: Співвідношення імпорту вживаних речей (HS 6309) до імпорту нових одягу та взуття, 2009 р.....	22
Рис. 3.1: Експорт вживаного одягу країн ЄС (група 6309)	36
Рис. 3.2: Експорт та імпорт вживаного одягу в Польщі (група 6309).....	37
Рис. 3.3: Експорт вживаного одягу Великобританією (група 6309)	38
Рис. 3.4: Експорт вживаного одягу США (група 6309)	41
Рис. 4.1: Імпорт вживаного одягу в Україну (УКТЗЕД 6309)	50
Рис. 4.2: Структура імпорту вживаного одягу в Україну у 2009 році	51
Рис. 4.3: Експорт вживаного одягу в Україну (УКТЗЕД 6309)	52
Рис. 5.1: Купівля вживаних речей для дітей за доходом на одну особу.....	66
Рис. 5.2: Купівля одягу та взуття вітчизняного виробництва за доходом на одну особу	70
Рис. 6.1: Співвідношення вартості ввезених вживаних речей та імпорту й експорту нового одягу та взуття (в дол. еквіваленті)	75
Рис. 6.2: Найбільші імпортери нового одягу та взуття в Україну	76
Рис. 6.3: Вартість одиниці імпорту нового одягу та взуття в Україну, 2009 рік	77
Рис. 6.4: Фізичний обсяг продукції легкої промисловості	78
Рис. 6.5: Обсяги реалізованої промислової продукції легкою промисловістю	79

1. Вступ

Торгівля вживаним одягом налічує вже багато століть. А саме поняття «секонд-хенд», за однією з версій, знаходить свій початок в Англії XVII ст., коли королі з особливої милості дарували свій одяг найвірнішим васалам. Один з предметів гардеробу високої особи – королівський плащ – передавався як особлива милість тільки в тимчасове користування. Поки васал-фаворит носив плащ короля, він вважався його головною довіреною особою, другою рукою (second hand).

В Україні протягом останніх років час від часу поставало питання щодо обмеження імпорту вживаного одягу, який, на думку уряду, негативно впливає на розвиток легкої промисловості всередині країни. Зокрема у вересні 2010 року у проекті Податкового кодексу було передбачено кілька положень, які б мали наслідком фактичну заборону імпорту вживаних речей в країну за умови їх впровадження.

Йдеться про запропоновану зміну підходу щодо сплати ввізного мита на товари «секонд-хенд» та заборону використовувати спрощену систему оподаткування роздрібними продавцями вживаного одягу. Врешті-решт ці норми було виключено з ухваленого Податкового Кодексу внаслідок значних протестів на захист торгівлі товарами «секонд-хенд». Однак дискусії щодо впровадження відповідних положень ведуться далі.

Безумовно, програма та заходи підтримки розвитку легкої промисловості необхідні країні. Водночас при пропонуванні зміни регулювання торгівлі вживаними речами уряд не врахував значну соціальну роль, яку відіграє торгівля товарами «секонд-хенд» в Україні. Зокрема, загальновизнаною первинною причиною виникнення торгівлі вживаним одягом вважається полегшення доступу біднішого населення до одягу. Досвід інших країн свідчить про те, що найчастіше імпорт товарів «секонд-хенд» не є передумовою падіння легкої промисловості і тому, його обмеження може бути неефективним заходом поживлення діяльності в секторі виробництва одягу та взуття.

Метою даного дослідження є вивчення міжнародного досвіду щодо торгівлі вживаними одягом та взуттям, аналіз чинного регулювання в Україні та визначення ролі торгівлі товарами «секонд-хенд» в економіці України.

Ключовими критеріями аналізу є забезпечення права споживача на вільний вибір товарів, забезпечення конкуренції на ринку, а також дотримання взятих зобов'язань в рамках СОТ. Крім того ми враховуємо міжнародний досвід.

Аналіз, представлений в звіті, базується на дослідженнях, присвячених торгівлі вживаних речей, регулюванні імпорту вживаних речей, статистичних даних щодо міжнародної торгівлі.

В дослідженні представлено огляд причин виникнення торгівлі вживаними речами, подано аналіз головних тенденцій світової торгівлі вживаним одягом та її впливу на економічний розвиток країн-імпортерів, а також окреслено основні норми СОТ щодо регулювання торгівлі (Розділ 2). Досвід з регулювання торгівлі вживаними товарами в окремих країнах подано в Розділі 3. В звіті здійснено аналіз чинного регулювання, тенденцій торгівлі вживаним одягом в Україні та її значення для економіки (Розділ 4). В розділі 5 подано опис соціального портрету українського споживача вживаного одягу, ґрунтованого на результатах опитування споживачів вживаних речей, що продаються в магазинах «секонд-хенд». В шостому розділі проаналізовано ринок одягу та взуття України. В Розділі 7 представлено головні висновки дослідження.

2. Торівля вживаними речами: причини та тенденції

2.1 Торівля вживаними речами: декілька фактів з історії

Торівля вживаним одягом існує вже багато століть. В епохи Середньовіччя та Відродження вона була засобом, за допомогою якого бідні верстви населення отримували доступ до якісного та модного одягу, оскільки новий одяг був дуже дорогим.¹ При цьому поживленню торівлі в ті часи сприяла не лише потреба в одязі з боку бідного населення, але й екзотичність одягу з інших частин світу, оскільки тоді унікальність одягу свідчила про заможність та соціальний статус власника.² Торівля вживаним одягом швидше розвивалась в тих країнах, де мало місце надлишкове виробництво одягу. В результаті багатше населення мало змогу оновити гардероб тоді, як старий був ще в гарному стані. Відповідно виникав класовий принцип передачі одягу від багатших до бідніших верств населення. Таким чином, для виникнення і подальшого поширення торівлі вживаним одягом важливими були як соціальні, так і економічні чинники.

Кароль Фрік наголошує, що у Флоренції (Італія) у XV ст. продавці вживаного одягу (*rigattieri*) відігравали важливу роль для текстильної промисловості регіону та, зокрема, пошиття одягу.³ Вони полегшили рух одягу, що був у використанні, до нових власників. Натомість старі власники отримували часткову компенсацію своїх видатків, що дозволяло їм купувати дорогий новий одяг.

Поширенню торівлі вживаним одягом в Австралії сприяла діяльність релігійних та благодійних організацій.⁴ Оскільки більшість мігрантів, які приїжджали в країну в кінці XVIII ст. та у XIV ст. були бідними, ці організації збирали пожертвування одягу і роздавали його нужденним австралійцям. У XX ст. торівля вживаним одягом в Австралії комерціалізувалась і стала більш орієнтованою на отримання прибутку.

¹ Див. Berg Encyclopedia of World Dress and Fashion.

² *Old Clothes, New Looks: Second Hand Fashion*, Edited by Alexandra Palmer and Hazel Clark, Berg, Oxford International Publisher Ltd., 2005.

³ Frick, Carole Collier, *The Florentine 'Rigattieri': Second hand Clothing Dealers and the Circulation of Goods in the Renaissance*, в книзі *Old Clothes, New Looks: Second Hand Fashion*, Edited by Alexandra Palmer and Hazel Clark, Berg, Oxford International Publisher Ltd., 2005.

⁴ Riley Margot, *Cast-Offs: Civilization, Charity or Commerce? Aspects of Second Hand Clothing Use in Australia, 1788-1900*, в книзі *Old Clothes, New Looks: Second Hand Fashion*, Edited by Alexandra Palmer and Hazel Clark, Berg, Oxford International Publisher Ltd., 2005.

У XVII-XIX століттях не лише зростала торгівля вживаними речами, але й набувало більшого значення перешиття одягу, що було насамперед пов'язано із тим, що тканини коштували дорого (особливо шовк). Часто дитячий одяг шився з вживаного дорослого.⁵

Таким чином, історія торгівлі вживаним одягом налічує кілька століть. В більшості країн її виникнення було спричинено як економічними, так і соціальними чинниками. З одного боку, високі ціни на новий одяг спонукали його власників шукати можливості продати одяг з метою компенсувати частину витрат. З іншого боку, це дозволяло біднішому населенню купувати модний та якісний одяг за нижчими цінами. Разом з тим, неможна залишати осторонь і культурні чинники. Зокрема заможні люди намагались частіше оновлювати гардероб або ж купувати унікальні речі, оскільки це свідчило про їх високий соціальний статус.

2.2 Торгівля вживаними речами в сучасному світі

Сьогодні вживані одяг та взуття рідко одразу викидаються старими власниками. Існують три головні напрями використання вживаного одягу:

- Використання як одягу в середині країни або ж його експорт;
- Використання як сировини в різних секторах економіки;
- Утилізація як сміття.

В залежності від напрямку використання вживаних речей можна виділити такі групи основних зацікавлених гравців на ринку:

- Населення, яке жертвує свій вживаний одяг та взуття в благодійні організації, або ж продає в комісійних магазинах, ринках, через мережу Інтернет, тощо;
- Населення (насамперед бідне), яке купує вживаний одяг;
- Неприбуткові організації, які отримують вживані речі безоплатно і передають їх бідним верствам населення або ж продають у власній мережі магазинів або ж комерційним експортерам вживаного одягу;
- Експортери та імпортери вживаного одягу;

⁵ *Old Clothes, New Looks: Second Hand Fashion*, Edited by Alexandra Palmer and Hazel Clark, Berg, Oxford International Publisher Ltd., 2005.

- Комерційні компанії з переробки текстильних відходів.

В більшості країн протягом останніх десятиліть торгівля вживаним одягом та взуттям набуває дедалі більшого поширення. Одним із вагомих чинників зростання обсягів торгівлі є розшарування населення за рівнем доходів в середині країн та між країнами.⁶ Ще однією причиною зростання торгівлі є споживчі настрої населення в розвинутих країнах щодо частого оновлення власного гардеробу.⁷ Індустріалізація та економічне зростання сприяли поширенню маркетингових кампаній по просуванню нових товарів, включаючи одяг. Відповідно населення, яке може собі дозволити змінити гардероб, купляє новий одяг з огляду на «старіння» моделей і стилю старого.⁸ Крім того, внаслідок економічної глобалізації відбулось перенесення виробництва в країни з дешевою робочою силою (зокрема Китай), що сприяє зниженню цін на певні види одягу.

З боку пропозиції торгівлі речами, що були у використанні, сприяють широкі можливості щодо їх продажу. Так, поширенню торгівлі вживаним одягом сприяв розвиток Інтернет. В результаті багато людей самостійно продають власний використаний одяг чи інші речі на різноманітних сайтах, включаючи Інтернет-аукціони.

Дедалі більшої популярності набувають комісійні магазини, куди населення приносить свій одяг на продаж. Значною є мережа «ощадливих» (*thrift shops*) або благодійних (*charity shops*) магазинів при Церквах та благодійних організаціях, куди населення віддає вживані речі безоплатно (див. Розділ 2.5). В багатьох розвинутих країнах працюють також прибуткові компанії, які збирають вживаний одяг, сортують його і експортують в інші країни.

З боку попиту можна виділити й інші причини поживлення торгівлі, окрім як неможливість купувати новий одяг внаслідок відсутності достатніх коштів. Зокрема йдеться про тенденції в світі моди, відповідно до яких модним стає стиль «ретро». Як жінки, так і чоловіки, що прагнуть слідувати моді, часто

⁶ Pietra Rivoli, *The Travels of a T-Shirt in the Global Economy*, березень 2005 р.

⁷ Claudio L. 2007. *Waste Couture: Environmental Impact of the Clothing Industry*. *Environmental Health Perspectives*, 115:A449-A454. doi:10.1289/ehp.115-a449.

⁸ Див. Berg Encyclopedia of World Dress and Fashion.

приходять в магазини з продажу вживаного одягу саме з метою купити речі, які виглядають «ретро».⁹

В країнах Північної Америки та Європи торгівля вживаним одягом є також нішею для споживачів, які шукають дуже специфічний одяг. Особи, які ведуть альтернативний спосіб життя, мають змогу в таких магазинах купити щось на свій смак і поєднати речі, які за інших умов важко поєднати.

В країнах Африки однією з причин купівлі вживаного одягу є збільшення популярності одягу західного стилю порівняно із традиційним африканським одягом, хоча ця причина є менш важливою, ніж доступність цього одягу.¹⁰

Оскільки жінкам притаманна більша схильність до купівлі нового одягу та взуття, пропозиція жіночого одягу та інших виробів, що були у використанні, в сім разів переважає пропозицію вживаних чоловічих речей.

Багато людей в розвинутих країнах купують вживаний одяг в благодійних магазинах з метою підтримати діяльність материнської благодійної організації.¹¹ Інші особи віддають перевагу купівлі вживаних речей замість придбання нового одягу як способу захисту навколишнього середовища (див. Розділ 2.6). Так, купівля вживаних речей розглядається як можливість знизити екологічну загрозу внаслідок стрімкого зростання виробництва нового одягу. Можна виділити такі наслідки виробництва нового одягу на навколишнє середовище:¹²

- використання енергоресурсів та створення викидів парникових газів під час прання та сушіння одягу;
- використання енергоресурсів, виснаження ресурсів та створення викидів парникових газів під час переробки вичерпаного палива для виробництва синтетичних тканин;

⁹ Hansen, Karen Tranberg, *Crafting Appearances: The Second Hand Clothing Trade and Dress Practices in Zambia*, in *Old Clothes, New Looks: Second Hand Fashion*, Edited by Alexandra Palmer and Hazel Clark, Berg, Oxford International Publisher Ltd., 2005.

¹⁰ Baden Sally, Barber Catherine, *The Impact of the Second-Hand Clothing Trade on Developing Countries*, September 2005, Oxfam.

¹¹ http://www.charityretail.org.uk/faqs_shop.html

¹² *Sustainable Clothing Action Plan*, Department of Environment, Food and Rural Affairs, update Feb 2010, <http://www.defra.gov.uk/>

- значне використання води, токсичність від використання різних хімічних добрив при вирощуванні рослинних культур, з яких виробляються тканини (особливо це стосується бавовни);
- використання води, токсичність, небезпечні відходи та стоки, пов'язані із виробництвом барвників для тканин та оздоблювальних матеріалів.

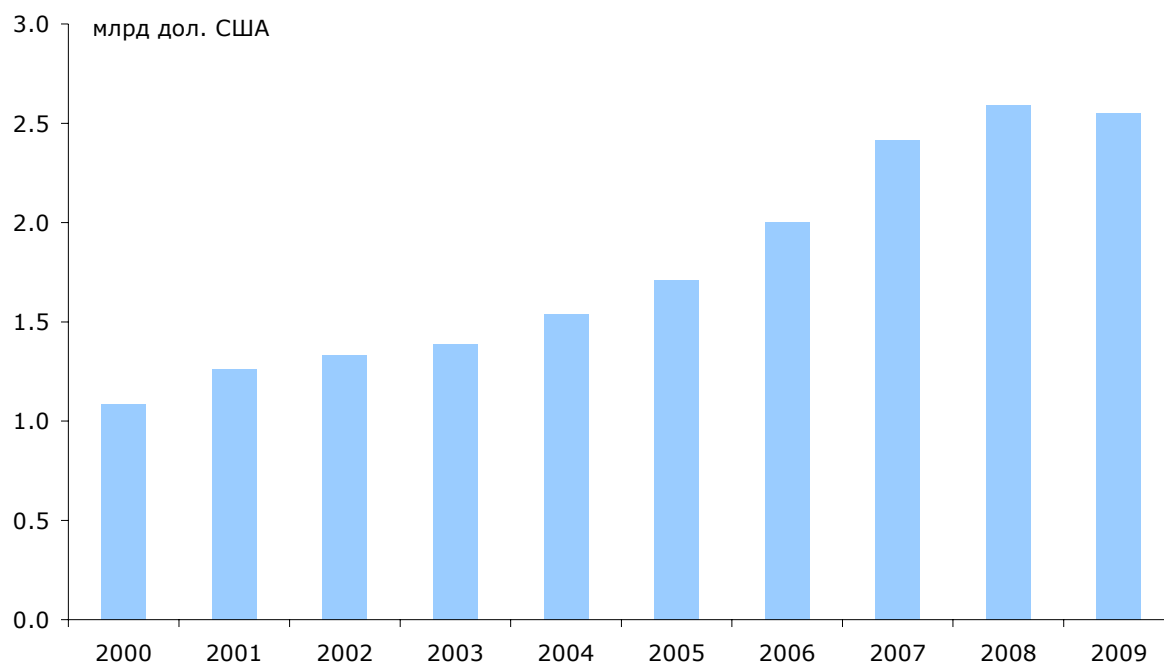
Отже, зростанню торгівлі вживаними речами сприяли як фактори попиту, так і фактори пропозиції. Разом з тим, розшарування населення за рівнем доходів залишається одним із основних причин такої торгівлі. В результаті потоки зовнішньої торгівлі найчастіше спрямовані із розвинутих країн в країни із перехідною економікою та країни, що розвиваються (Розділ 2.3). Разом з тим, аналіз вигод і втрат від імпорту вживаного одягу для ряду країн не є однозначним (див. Розділ 2.7).

2.3 Загальні тенденції світової торгівлі вживаними речами

2.3.1 Тенденції експорту вживаних речей

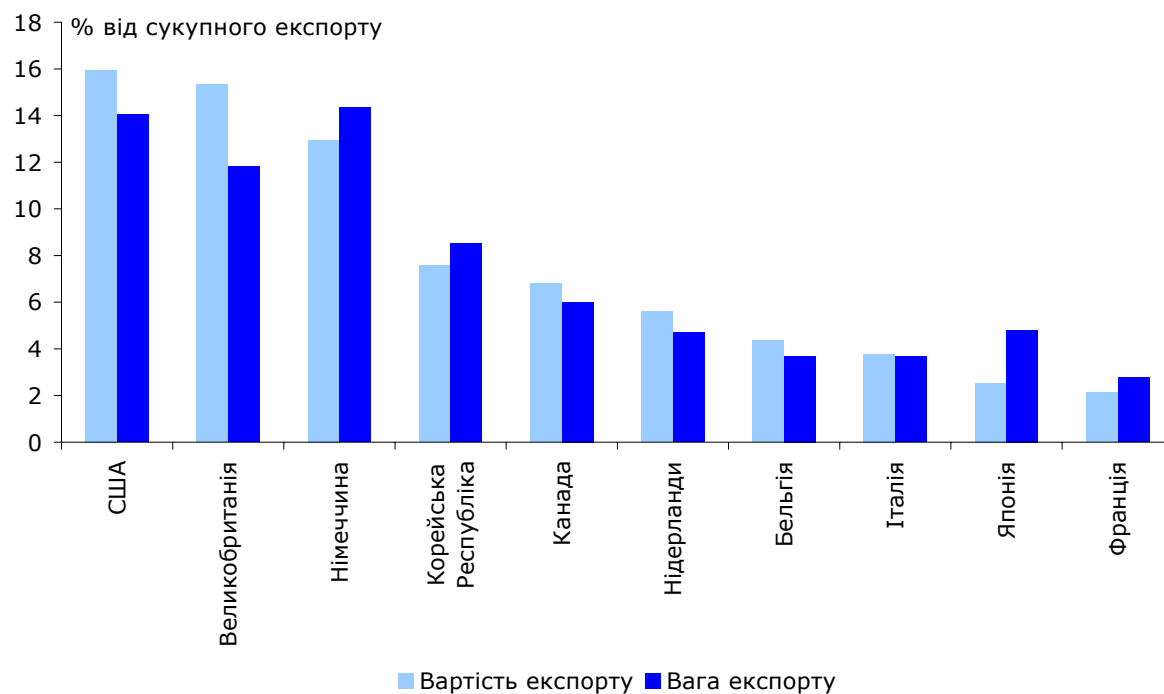
Протягом 2000-2009 років світовий експорт вживаного одягу зріс у 2,4 рази. Найбільшими експортерами (за вартістю) у 2008 році були США, Великобританія, Німеччина, Корейська республіка та Канада. Ці ж країни займають найбільшу частку за фізичними обсягами експорту вживаного одягу (Рис. 2.1).

Рис. 2.1: Світовий експорт вживаного одягу (HS 6309), 2008 рік

Джерело: International Trade Centre, <http://www.trademap.org/>

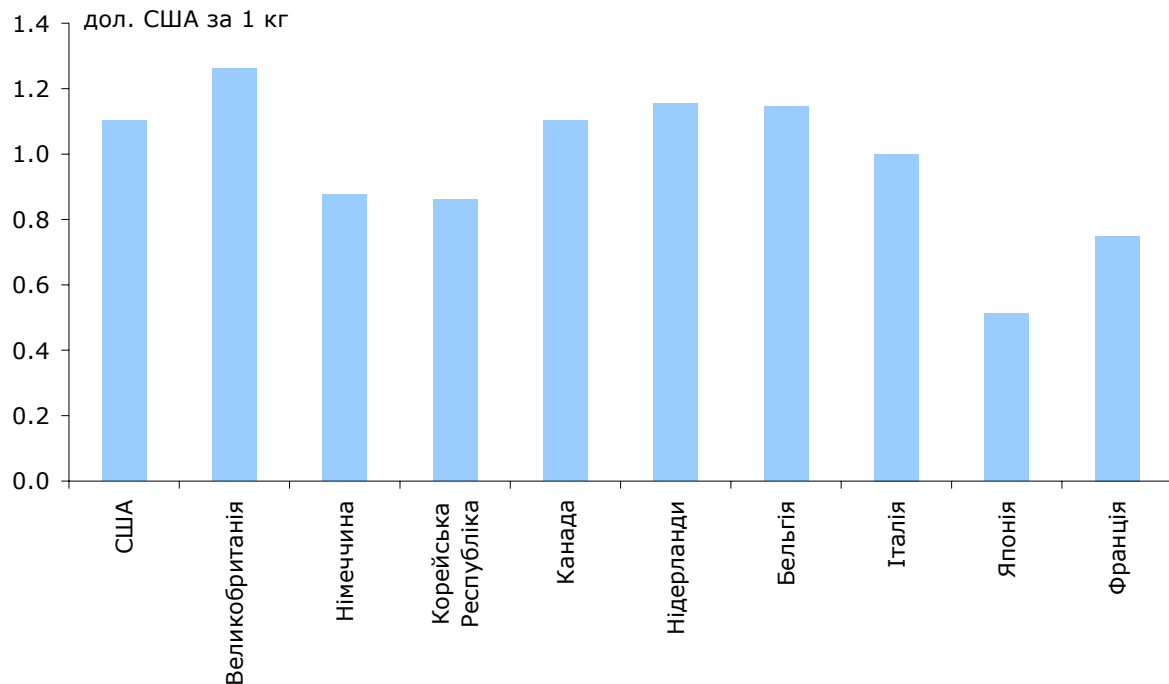
Рис. 2.2: Головні світові експортери вживаного одягу (HS 6309)

Джерело: UN Comtrade

Водночас основні експортери вживаних речей (HS 6309) розрізняються за вартістю кілограму експортованих вживаних речей. Це може зокрема пояснюватись спрямуванням товарів в різні за рівнем доходу країни та якістю експортованих речей.

Рис. 2.3: Вартість кілограму експортованих вживаних речей (HS 6309)

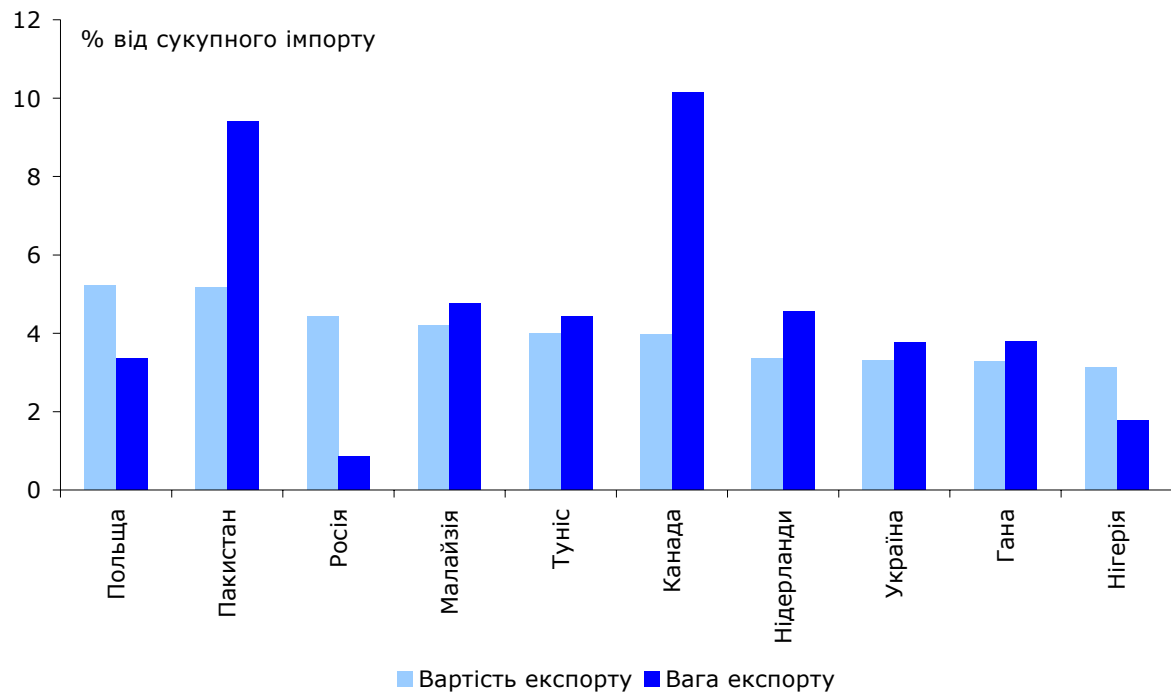

Джерело: UN Comtrade, власні розрахунки

2.3.2 Тенденції імпорту вживаних речей

На відміну від експорту, де на 10 країн припадає близько 80% сукупного експорту вживаних речей, концентрація імпорту є значно меншою. Найбільші вартісні показники імпорту товарів групи 6309 демонструють Польща, Пакистан, Росія, Малайзія і Туніс, а найбільші фізичні обсяги імпорту припадають на Канаду та Пакистан (Рис. 2.4), тоді як фізичні обсяги були меншими в Польщі та в Росії.

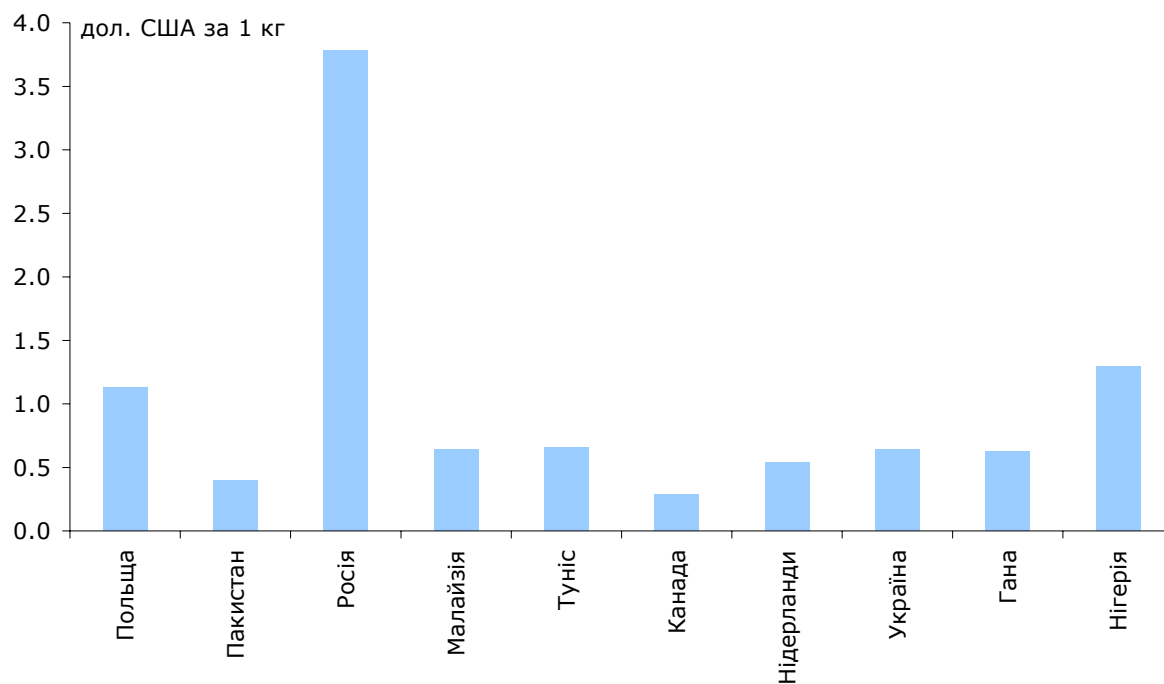
Рис. 2.4: Головні світові імпортери вживаного одягу (6309)

Джерело: UN Comtrade

Вартість одиниці імпортованого вживаного одягу значно різниться між країнами. Це, зокрема, може насамперед може пояснюватись різною якістю імпортованих вживаних речей. Водночас, в Канаді та Нідерландах вартість одного кілограму таких речей є нижчою, ніж в середньому, оскільки ці країни виступають транзитними пунктами для подальшого експорту. Зокрема, ці дві країни характеризуються значною часткою реекспорту вживаного одягу.

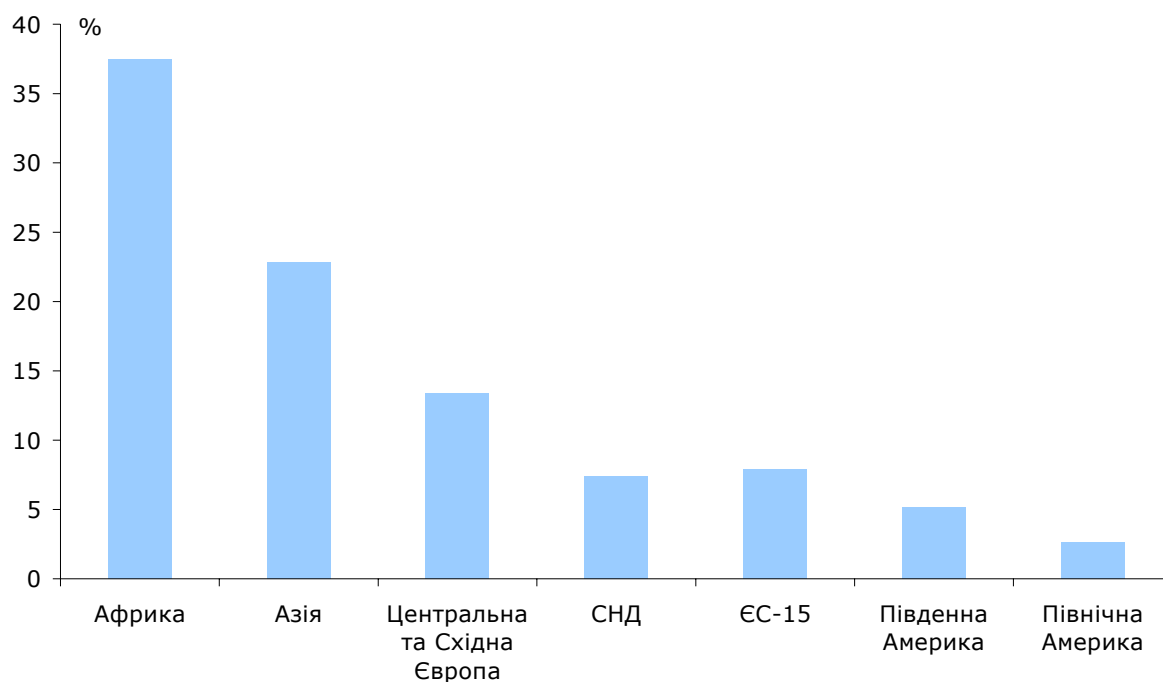
Рис. 2.5: Вартість кілограму імпортованих вживаних речей (HS 6309)

Джерело: UN Comtrade, власні розрахунки

На країни Африки припадає традиційно більше третини світового імпорту вживаних речей (HS 6309). Близько чверті імпорту спрямовується в країни Азії (Рис. 2.6). Трохи більше 20% речей, що були у використанні, імпортується країнами Східної та Центральної Європи та СНД. В цілому, близько третини імпорту вживаних речей припадає на розвинуті країни.

Рис. 2.6: Структура імпорту вживаних речей (HS 6309) за регіонами, 2009 рік

Джерело: International Trade Centre, <http://www.trademap.org/>, власні розрахунки

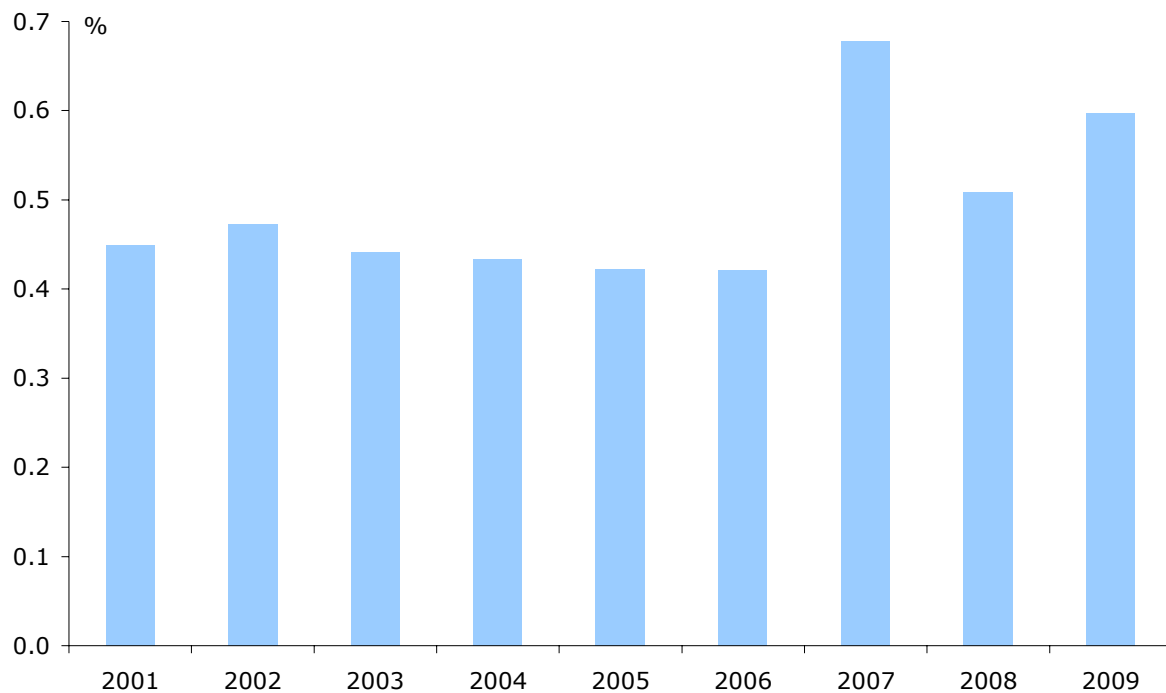
2.3.3 Імпорт вживаних речей порівняно із імпортом нового одягу та взуття

Незважаючи на зростання валових обсягів зовнішньої торгівлі вживаним одягом, протягом останніх років імпорт вживаних речей становив в середньому 0,5% сукупної вартості імпорту нового одягу та взуття.¹³ Це співвідношення зросло у 2007 році внаслідок більш стрімкого зростання імпорту вживаного одягу та взуття, ніж нових речей, в країни, що розвиваються. До 2007 року підвищення співвідношення імпорту вживаного одягу до ввезених нових речей скорочувалось в більшості країн, що розвиваються. Насамперед це відбувалось на фоні збільшення імпорту нового одягу, виробленого в країнах Східної Азії.¹⁴

¹³ Йдеться про порівняння вартості імпортованих товарів за кодом HS 6309 (вживані речі) та сукупної вартості імпорту товарів груп HS 61, 62, 64 та 65 (новий одяг, взуття та головні убори). Співвідношення вартості імпорту вживаних речей, серед яких найбільшу частку займає одяг, та ввезеного нового одягу (груп HS 61, 62) не перевищувала протягом останніх років 0,8%.

¹⁴ Baden Sally, Barber Catherine, The Impact of the Second-Hand Clothing Trade on Developing Countries, September 2005, Oxfam.

Рис. 2.7: Співвідношення імпорту вживаних речей (HS 6309) до імпорту нового одягу та взуття (HS 61, 62, 64, 65)

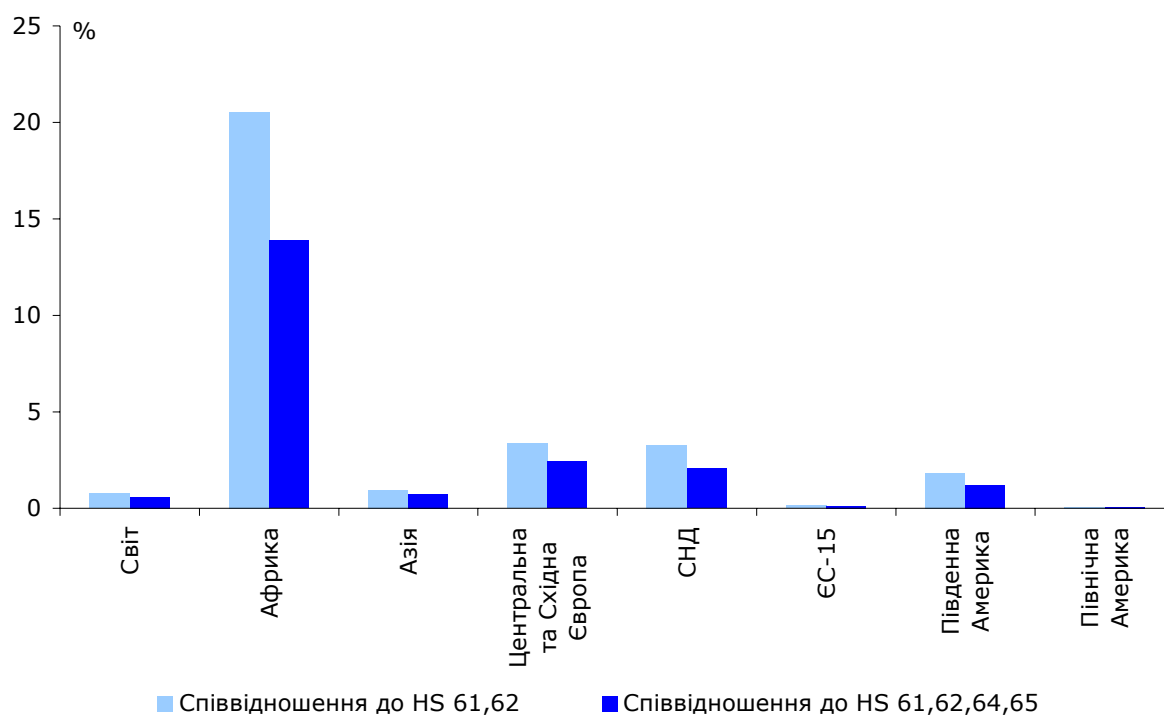
Примітка: HS 61 – новий одяг трикотажний, HS 62 – новий одяг текстильний, HS 64 – нове взуття, HS 65 – нові головні убори.

Джерело: International Trade Centre, <http://www.trademap.org/>, власні розрахунки

Співвідношення імпорту вживаного та нового одягу та взуття різняться між різними країнами. Воно є найвищим для країн Африки – 13,9% у 2009 році (20,6%, якщо брати до уваги лише імпорт нового одягу). Для окремих країн Африки (Сенегал, Нігерія, Руанда, тощо) імпорт вживаних речей становить більше 30% від вартості ввезеного нового одягу та взуття.¹⁵ В країнах Східної та Центральної Європи та СНД вартість імпортованих вживаних речей дорівнює відповідно 2,4% та 2,1% від вартості імпорту нових речей.

¹⁵ Baden Sally, Barber Catherine, The Impact of the Second-Hand Clothing Trade on Developing Countries, September 2005, Oxfam.

Рис. 2.8: Співвідношення імпорту вживаних речей (HS 6309) до імпорту нових одягу та взуття, 2009 р.

Примітка: HS 61 – новий одяг трикотажний, HS 62 – новий одяг текстильний, HS 64 – нове взуття, HS 65 – нові головні убори.

Джерело: International Trade Centre, <http://www.trademap.org/>, власні розрахунки

2.3.4 Майбутній розвиток торгівлі вживаними речами

Оцінки майбутнього розвитку торгівлі вживаними товарами різняться. На думки одних експертів, міжнародна торгівля і далі поширюватиметься внаслідок дедалі вищих споживацьких настроїв в США та країнах ЄС на фоні падіння ціни на новий одяг.¹⁶

Водночас існує думка, що обсяги торгівлі речами, що були у використанні, зменшуватимуться внаслідок як зниження ціни нового одягу, так і погіршення його якості.¹⁷ В результаті одяг зношуватиметься швидше і вживаний одяг буде нижчої якості, а ціни нового і вживаного одягу не будуть

¹⁶ Pietra Rivoli, *The Travels of a T-Shirt in the Global Economy*, березень 2005 р.

¹⁷ Див. Recycling of Low Grade Clothing Waste, Oakdene Hollins Ltd, Salvation Army Trading Company Ltd, Nonwovens Innovation & Research Institute Ltd, вересень 2006 р., та Baden Sally, Barber Catherine, *The Impact of the Second-Hand Clothing Trade on Developing Countries*, September 2005, Oxfam

суттєво відрізнятись. Такі припущення можна підтвердити інформацією Асоціації переробки текстильних виробів Великобританії, відповідно до якої у 2000 році близько 65% вживаного одягу було визначено як такий, що може бути надалі використано. Водночас вже у 2005 році частка такого одягу знизилась до 50%.¹⁸

2.4 Регулювання торгівлі вживаними речами в рамках СОТ

2.4.1 Головні принципи СОТ

Найважливішим гравцем, що визначає правила зовнішньої торгівлі, є Світова організація торгівлі (СОТ). До головних завдань СОТ належить контроль за виконанням угод і домовленостей пакета документів Уругвайського раунду переговорів та майбутніх угод, які регулюють питання міжнародної торгівлі; проведення багатосторонніх торговельних переговорів і консультацій між зацікавленими країнами-членами з питань подальшої лібералізації торгівлі, врегулювання торговельних суперечок та проведення оглядів національної торговельної політики країн-членів СОТ; співробітництво з іншими міжнародними організаціями з питань, що стосуються функціонування світової торговельної системи.¹⁹

Діяльність СОТ покликана забезпечити дотримання певних чітких принципів при торговельних стосунках країн-членів. Ці принципи включають:

- взаємне надання режиму найбільшого сприяння (РНС) в торгівлі, що означає відсутність дискримінації у застосуванні тарифів та інших регуляторних заходів щодо товарів та послуг, що походять з різних країн;
- взаємне надання національного режиму товарам та певним видам послуг іноземного походження, що означає відмову від дискримінації іноземних виробників на національному ринку;
- регулювання торгівлі переважно тарифними заходами;
- відмова від використання кількісних та інших обмежень торгівлі;

¹⁸ Джерело: Textile Recycling Association, *The State of the UK Textile Reclamation Industry: A National Diagnosis of the State of the Industry*, Maidstone, TRA.

¹⁹ Членство України в СОТ: огляд зобов'язань та коментарі до них, Інститут економічних досліджень та консультацій, червень 2008 року (огляд виконано в рамках в рамках Проекту сприяння торгівлі та інвестиціям USAID|TIBA).

- прозорість торговельної політики;
- вирішення торговельних суперечок шляхом консультацій та переговорів.

Членство в СОТ накладає на країну-члена конкретні зобов'язання, які за змістом можна досить умовно об'єднати в такі групи:²⁰

1. зобов'язання, що стосуються національного торговельного режиму в цілому (ввізні та вивізні мита, правила та процедури митної оцінки та походження товарів, принципи застосування захисних заходів у торгівлі, тощо);
2. використання на національному рівні міжнародних принципів та процедур застосування технічних норм та стандартів, санітарних та фітосанітарних заходів, тощо, тобто інструментів забезпечення безпеки споживачів;
3. зобов'язання щодо національного режиму регулювання окремих секторів промисловості та сільського господарства, сектору послуг.

Особливе місце в регулюванні СОТ займають нетарифні заходи регулювання торгівлі, серед яких провідне місце посідають технічні норми та стандарти. Зокрема Угода про технічні бар'єри в торгівлі (Угода ТБТ) спрямована на мінімізацію торговельних перешкод, які виникають завдяки використанню технічних регламентів та стандартів, вимог до пакування та маркування, а також процедур оцінки відповідності товарів таким стандартам та вимогам.²¹ Положення Угоди ТБТ стосуються переважно стандартів продукції, а також методів обробки та виробництва лише у випадку, коли ці методи впливають на якість або інші характеристики продукції.

Відповідно до правил СОТ визначені та впроваджені національні стандарти країни-члена повинні спиратись на відповідні міжнародно визнані стандарти і не повинні створювати додаткових обмежень для торгівлі. У випадку, визначення власних стандартів країни-члени мають надати достатню можливість зацікавленим сторонам прокоментувати проекти стандартів та взяти до уваги їх коментарі.

²⁰ Членство України в СОТ: огляд зобов'язань та коментарі до них, Інститут економічних досліджень та консультацій, червень 2008 року (огляд виконано в рамках в рамках Проекту сприяння торгівлі та інвестиціям USAID|TIBA).

²¹ Членство України в СОТ: огляд зобов'язань та коментарі до них, Інститут економічних досліджень та консультацій, червень 2008 року (огляд виконано в рамках в рамках Проекту сприяння торгівлі та інвестиціям USAID|TIBA).

2.4.2 Регулювання СОТ торгівлі вживаними речами

В системі правил Сот немає спеціального регулювання торгівлі вживаними речами. Тому, до цієї групи товарів застосовують загальні принципи торгівлі, як-то недискримінація, прозорість, використання тарифних методів захисту. При цьому в Розкладі поступок кожної країни при вступі до СОТ визначаються зв'язані ставки тарифу по групах товарів, більше яких країна-член СОТ не може збільшити тарифні ставки.²² Зв'язана ставка формулюється в результаті переговорів. Тому зв'язані та чинні ставки можуть різнитись між країнами (Таблиця 2.1).²³

Таблиця 2.1: Зв'язані і чинні тарифи в ряді країн

Країна	Зв'язана ставка	Чинна ставка
Албанія	17,5	15,0
Аргентина	35,0	35,0
Вірменія	15,0	10,0
Австралія	0,0	0,0
Бразилія	35,0	35,0
Канада	18,0	9,0
Китай	14,0	14,0
Колумбія	40,0	20,0
Хорватія	12,0	12,0
Європейський Союз	5,3	5,3
Грузія	12,0	0,0
Ямайка	50,0	20,0
Японія	5,8	5,8
Малайзія	5,0	0,0
Молдова	12,5	12,5
Монголія	20,0	5,0
Пакистан	5,0	5,0
Панама	30,0	10,0
Перу	30,0	17,0
Філіппіни	30,0	20,0
Сінгапур	10,0	0,0
Південна Африка	0,0	20,0
Швейцарія	0,0	0,0
Таїланд	30,0	30,0
Туніс	35,0	27,0
Туреччина	5,3	5,3
Україна	5,3	5,3

²² Перегляд розміру ставки мита після набуття членства в СОТ понад визначену зв'язану ставку або ж заміна адвалерної ставки на специфічну є важким завданням. Так, відповідно до вимог СОТ такі зміни можуть бути здійснені лише після домовленостей із країнами, яких найбільше торкнеться відповідна зміна і можуть призвести до необхідності виплати компенсацій торговельним партнерам відповідних втрат від торгівлі (Джерело: http://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/agrm2_e.htm).

²³ Для країн, що розвиваються, зв'язані ставки часто можуть визначатись на рівні, вищому за чинні, і слугують для них як максимальні ставки.

Країна	Зв'язана ставка	Чинна ставка
Об'єднані Арабські Емірати	15,0	5,0
США	0,0	0,0

Джерело: СОТ, <http://www.wto.org>

Окрім впровадження мит, торгівля вживаним одягом є предметом впровадження нетарифних заходів. Зокрема ряд країн впровадив такі заходи з огляду на занепокоєння щодо безпеки вживаного одягу для здоров'я населення.²⁴ Найчастіше обмеження полягають у вимогах щодо дезинфекції речей в країні-постачальниці, наявності документації щодо санітарної безпеки, перевірка контейнерів, тощо. Варто наголосити, що, незважаючи на те, що за правилами СОТ технічні бар'єри не повинні створювати недоцільні бар'єри до торгівлі, Угода ТБТ визнає право держав-членів впроваджувати технічне регулювання, що переслідують певні цілі, як-то: державна безпека, здоров'я населення, захист навколишнього середовища.

2.5 Торгівля вживаними речами благодійними організаціями

Сьогодні благодійні організації є одним із найбільших джерел міжнародної торгівлі вживаним одягом внаслідок своєї активності по його збиранню.²⁵ З кінця дев'ятнадцятого століття в Європі та США благодійні організації почали збирати вживаний одяг та роздавати його бідним верствам населення. Вже в кінці 1950-х років благодійні організації розпочали стати продавати такий одяг в спеціальних (ощадливих та благодійних) магазинах.

Благодійні організації домінували на внутрішньому ринку торгівлі вживаними товарами у 1960-1970х роках. Пізніше до них приєдналися спеціалізовані магазини з продажу товарів «секонд-хенд», що були орієнтовані на отримання прибутку. Разом з тим, ці магазини часто жертвують одяг, який вони не змогли продати, благодійним організаціям. За окремими оцінками благодійні організації продають від 40 до 75% отриманого одягу.²⁶

Оскільки благодійні організації часто отримують більше одягу, ніж можуть роздати бідним або ж продати в своїх магазинах, вони дедалі частіше продають зайвий одяг компаніям, що переробляють текстильні відходи або ж експортерам такого одягу.

²⁴ За даними U.S. International Trade Administration.

²⁵ Див. Berg Encyclopedia of World Dress and Fashion.

²⁶ Hansen K.T., *Helping or hindering? Controversies around the international second-hand clothing trade*, *Anthropology today*, Vol.20 No.4, August 2004.

Близько 2% пожертвованого одягу не може бути перепродано або роздано безоплатно з огляду на його поганий стан.²⁷ Ці речі найчастіше спрямовуються на переробку, використовується як ганчір'я або утилізуються.

Гроші, отримані від продажу вживаних одягу та взуття в благодійних магазинах, спрямовуються на благодійність. Зокрема на ці гроші фінансують програми з навчання, закупівлю ліків та надання медичної допомоги, а також діяльність місій благодійних організацій в інші країни, насамперед країни Африки.

Однією з найбільших світових організацій, яка має значну мережу ощадливих магазинів, є Goodwill Industries International (далі в тексті *Goodwill*). Goodwill, яка є неприбутковою організацією і оперує як мережа 184 незалежних місцевих організацій в США та Канаді і 14 - в інших країнах. Її місія полягає в навчанні і перенавчанні, наданні допомоги в пошуку роботи та інших видів допомоги вразливим верствам населення, як-то інваліди, особи без освіти або досвіду роботи, тощо. Найголовніше джерело фінансування діяльності цієї організації є продаж пожертвованих населенням речей в мережі ощадливих магазинів.²⁸ Значна частка речей, які приносить населення в спеціальні центри, є вживаною. Пожертвовані речі потім сортуються і спрямовуються в магазини. У 2009 році сукупні доходи організації становили 3,7 млрд дол. США, з яких 67% було отримано від виручки таких магазинів.²⁹ За рахунок отриманих коштів 1,9 млн осіб брали участь в програмах зайнятості та перенавчання.

Ще однією світовою благодійною організацією, на яку припадає значна частка пожертвованого населенням одягу, є християнська благодійна організація Армія Спасіння (Salvation Army). Її представництва створено у 121 країнах світу.³⁰ Армія Спасіння має широку мережу ощадливих магазинів, в яких продають вживані речі (насамперед одяг, але також посуд та іграшки), пожертвовані населенням. Доходи, отримані від продажу пожертвованих речей, спрямовуються на фінансування реабілітаційних центрів, в яких допомагають людям побороти залежність від алкоголю та наркотиків.

²⁷ Джерело: Charity Retail Association of the UK, <http://www.charityretail.org.uk>

²⁸ У 2009 році чисельність ощадливих магазинів в мережі Goodwill досягла 2400.

²⁹ <http://www.goodwill.org/about-us/our-mission/>

³⁰ Джерело: офіційний сайт Армії Спасіння: <http://www.salvationarmy.org>

2.6 Вживаний одяг як зелені відходи

У 1989 році було ухвалено Базельську конвенцію ООН про контроль за транскордонними перевезеннями небезпечних відходів та їх видаленням.³¹ Відповідно до цієї Конвенції вживаний одяг визнано зеленими, тобто екологічно чистими, відходами. Останнім часом розвинуті країни дедалі більшу увагу приділяють питанню перероблення текстильних відходів. Зокрема йдеться про використання вживаного одягу як сировини для певних видів виробництва. Зокрема вживані штани, спідниці, тощо можуть використовуватись як наповнювачі для ізоляції в автомобілях або замість оббивки для меблів, а також для виробництва толю для покриття дахів.³² Водночас, в'язані речі часто спрямовуються в компанії, які спеціалізуються на розпусканні таких речей на нитки, які повторно використовуються. Речі із бавовни та шовку можуть бути використані як ганчірки для ряду галузей: від автомобільної промисловості до видобувної. Також такі речі можуть бути корисними у целюлозно-паперовій промисловості.

Торгівля вживаним одягом для подальшого носіння тимчасово відсуває погіршення екологічної ситуації. Стимулювання повторного використання або переробки текстильних виробів набуває дедалі більшої уваги в країнах ЄС. Зокрема про це йдеться в Стратегії Англії щодо відходів (див. Розділ 3.5). Дедалі більшої уваги набуває переробка вживаного одягу в Німеччині.

2.7 Вплив торгівлі вживаними речами на економіку країн-імпортерів

Вплив торгівлі вживаними речами на економіку країн-імпортерів є неоднозначним. Існують як переваги, так і недоліки такої торгівлі. З одного боку, вона робить доступним якісніший одяг для бідних верств населення, а, з іншого, може загрожувати розвитку національної легкої промисловості. Тому, чистий ефект на добробут населення країн-імпортерів від ввезення вживаних речей також залежить від його впливу на випуск і зайнятість в легкій промисловості.³³

³¹ Basel Convention on the Control of Transboundary Movements of Hazardous Wastes and their Disposal, 1989.

³² Див. наприклад: *Textile recycling information sheet*, <http://www.wasteonline.org.uk/resources/InformationSheets/Textiles.htm>

³³ Wicks, Rick, Bigsten, Arne, *Used Clothes as Development Aid: The Political Economy of Rags*, Report of a study for SIDA, February 1996.

2.7.1 Соціальна роль торгівлі вживаними речами

Дослідження міжнародних експертів свідчать про те, що торгівля вживаними речами відіграє значну соціальну роль в багатьох країнах світу.³⁴ Зокрема часто вживані речі є основною пропозицією одягу для бідного населення.³⁵ Завдяки торгівлі вживаним одягом полегшився доступ до якісного і дешевого одягу для значної частки населення в більшості країн Африки. Наприклад в Гані майже 90% населення купує вживаний одяг через його доступність.

При цьому імпорт вживаного одягу збільшує вибір для населення, оскільки запропонований одяг не є одноманітним. Він відрізняється за стилем, якістю, тканиною, тощо.³⁶

Торгівля вживаним одягом сприяє розвитку зайнятості в сфері торгівлі, що підтверджується досвідом ряду країн Африки.³⁷ Крім того, внаслідок збільшення обсягів імпорту вживаних речей зростає кількість працівників в суміжних видах діяльності, як-то сортування, чистка, ремонт імпортованого вживаного одягу, тощо. З'являється можливість появи кравців, які займаються перепощиттям старого одягу. При цьому найбільше робочих місць найчастіше створюється для жінок та молоді, які належать до найуразливіших верств працездатного населення.³⁸

Імпорт вживаного одягу також означає зростання бюджетних доходів, оскільки більшість країн впроваджує мита на ввезення таких товарів. Крім того, в більшості країн на ці товари сплачується податок на додану вартість.

2.7.2 Вплив імпорту вживаних речей на розвиток легкої промисловості

Пожвавлення імпорту вживаних речей призвело до збільшення конкуренції на внутрішньому ринку одягу та взуття країн-імпортерів. В результаті, виникли занепокоєння щодо його можливого негативного впливу на

³⁴ Exports of second hand clothes: 13 theses, Dachverband FairWertung e.V., <http://www.fairwertung.de/english/english.4/index.html>

³⁵ Baden Sally, Barber Catherine, *The Impact of the Second-Hand Clothing Trade on Developing Countries*, September 2005, Oxfam.

³⁶ Musiani Francesca, *Secondhand Clothes: Community-Builders? The Journey of Western Used Clothes in Sub-Saharan Africa, Between Economical and Social Implications* // <http://www.csi.ensmp.fr/Perso/Musiani/ECI-Upeace%20article.pdf>

³⁷ Hansen K.T., *Helping of hindering? Controversies around the international second-hand clothing trade*, *Antropology today*, Vol.20 No.4, August 2004.

³⁸ Exports of second hand clothes: 13 theses, Dachverband FairWertung e.V., <http://www.fairwertung.de/english/english.4/index.html>

розвиток легкої промисловості. Зокрема, зростання обсягів ввезення вживаного одягу внаслідок торговельної лібералізації відбувалось на фоні скорочення випуску легкої промисловості в більшості країн Африки і призвело до подальшого пришвидшення цього процесу.³⁹ Кількість компаній легкої промисловості в країнах Західної Африки скоротилась з 41 у 1980х роках до 6 у 2003 році, що супроводжувалось падінням зайнятості в секторі.⁴⁰

Представники Міжнародної федерації працівників легкої промисловості, яка має представництва у 130 країнах світу, називають торгівлю вживаним одягом найбільшою хворобою століття в секторі легкої промисловості.⁴¹ В цілому представники легкої промисловості в більшості країн вважають торгівлю вживаним одягом одним із найбільших бар'єрів для свого розвитку. Зокрема, на їхню думку, імпорт вживаних речей тимчасово закриває розрив між попитом і пропозицією, що утворився, і міг би бути наповнений продукцією внутрішнього виробництва за правильної державної політики.⁴²

Водночас більшість дослідників стверджують, що ввезення вживаного одягу не було найголовнішою причиною згортання обсягів випуску у легкій промисловості в країнах, що розвиваються.⁴³ До причин погіршення ситуації в легкій промисловості, наприклад в країнах Африки, належать також брак коштів на модернізацію та відсутність інфраструктури.⁴⁴ В ряді країн проблемою є дорогі енергоносії, сировина, брак води (див. досвід Нігерії, Розділ 3.6.2). Останні тенденції також свідчать, що стану легкої промисловості в більшості розвинутих країн, країн з перехідною економікою,

³⁹ Див. наприклад: Tonia Kandiero, *Malawi in the Multilateral Trading System, Managing the Challenges of WTO Participation: Case Study 23*, http://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/casestudies_e/case23_e.htm

⁴⁰ Baden Sally, Barber Catherine, *The Impact of the Second-Hand Clothing Trade on Developing Countries*, September 2005, Oxfam.

⁴¹ Slotterback, Jamie N., *Threadbare: the Used Clothing Trade and Its Effects on the Textile Industries in Nigeria and Other Sub-Saharan African Nations*, Seminar paper, 19 November 2007.

⁴² Musiani Francesca, *Secondhand Clothes: Community-Builders? The Journey of Western Used Clothes in Sub-Saharan Africa, Between Economical and Social Implications* // <http://www.csi.ensmp.fr/Perso/Musiani/ECI-Upeace%20article.pdf>

⁴³ Hensen K.T., 2000, *Salaula: the World of Second-hand clothing and Zambia*. University Chicago Press; Field S., 2000, *The Internationalization of the Second-Hand Clothing Trade: The Case of Zimbabwe*, African Studies Center, Coventry University.

⁴⁴ Інші причини також включають жорстку фіскальну політику, лібералізація торгівлі, тощо.

а також країн Африки, дедалі більше загрожує зростання конкуренції з боку імпорту нового одягу, виробленого в країнах Східної Азії.⁴⁵

На сьогодні бракує емпірично доведеного висновку, що національна легка промисловість, зокрема в країнах Африки, могла б успішно розвиватись за відсутності імпорту вживаних речей. На думку експертів СОТ, недоцільно робити висновок, що заборона такої торгівлі сприяла б розвитку національної легкої промисловості.⁴⁶ Більш того, наявний досвід щодо впровадження високих ввізних мит та нетарифних обмежень імпорту вживаних речей в ряді країн свідчить про те, що впровадженні заходи не сприяли розвитку внутрішнього виробництва одягу.

Висновок про те, що імпорт вживаного одягу є одним, а не єдиним фактором, що може пригнітити розвиток легкої промисловості, може бути підтверджений досвідом окремих країн, як-то Пакистану та Кенії, які імпортують значні обсяги вживаного одягу, і є водночас експортерами продукції легкої промисловості.⁴⁷ Зокрема в Пакистані, який є другим світовим імпортером вживаного одягу, обсяг імпорту речей, що були у використанні, становить лише 2,8% від вартості експортованого нового одягу та взуття.⁴⁸

Отже, зростання обсягів ввезення вживаного одягу було одним із факторів падіння випуску легкої промисловості в країнах Африки. Водночас, його подальший вплив на цей сектор є обмеженим, оскільки в більшості країн імпортовані вживані речі та продукція легкої промисловості орієнтовані на різні сегменти ринку і, таким чином, не конкурують.

2.8 Висновки

Торгівля вживаними речами є звичним явищем для більшості країн, незважаючи на їх рівень економічного розвитку. Її історія розвитку налічує декілька століть. Протягом останніх років зовнішня торгівля вживаним одягом стрімко зростала. По-перше, така тенденція пов'язані із споживчими

⁴⁵ Baden Sally, Barber Catherine, *The Impact of the Second-Hand Clothing Trade on Developing Countries*, September 2005, Oxfam.

⁴⁶ Див. зокрема *Summary of discussion at WTO—World Bank on-line forum on Trade and Sustainable Development*, WTO NEWS: 2000 NEWS ITEMS, 6 November 2000.

⁴⁷ Hansen K.T., *Helping of hindering? Controversies around the international second-hand clothing trade*, *Antropology today*, Vol.20 No.4, August 2004.

⁴⁸ В Пакистані імпорт вживаного одягу вдвічі перевищує вартість ввезеного нового одягу та взуття.

настроями щодо частішої зміни гардеробу, чому сприяють маркетингові кампанії. По-друге, внаслідок глобалізації одяг став дешевшим, оскільки його виробництво було перенесено в країни із дешевшими факторами виробництва, насамперед працею.

Торгівлею вживаним одягом займаються як неприбуткові, так і прибуткові організації, які активно співпрацюють на ринку. Зокрема неприбуткові організації можуть продавати одяг комерційним експортерам одягу, а не лише продавати його в своїх магазинах.

Основними імпортерами вживаних речей є країни Африки, Азії та Східної Європи, а головними експортерами є розвинені економіки. Незважаючи на стрімке зростання обсягів торгівлі товарами «секонд-хенд», вони залишаються незначними порівняно із торгівлею новими речами.

Вплив імпорту вживаного одягу на економіку країн-імпортерів не є однозначним. З одного боку, торгівля вживаним одягом виконує значну соціальну роль, оскільки вона дозволяє бідним верствам населення купувати якісний одяг за прийнятними цінами. Ввезення вживаних речей в ряді країн сприяло зростанню зайнятості в секторі торгівлі і суміжних секторах, а також росту бюджетних надходжень. З іншого боку, в багатьох країнах, зокрема Африки, зростання імпорту вживаного одягу було одним із факторів значного падіння випуску в легкій промисловості. Тому чистий вплив імпорту вживаного одягу на економіку країни слід розглядати в кожній країні окремо, оскільки він залежить від економічних та культурних чинників. Разом з тим, досвід окремих країн (наприклад Пакистану, Кенії) свідчить про те, що значний імпорт вживаного одягу може мати місце і на фоні зростання легкої промисловості, яка переважно орієнтована на експорт.

3. Особливості торгівлі вживаними речами в окремих країнах

Досвід різних країн щодо регулювання торгівлі вживаними речами часто залежить від історії розвитку ринку та культури споживачів країни. В одних країнах розвинутий внутрішній ринок продажу вживаного одягу (напр. США та Великобританія), тоді як інші країни переважно імпортують такий одяг (країни Східної Європи, Африки). Відповідно відрізняються методи регулювання.

3.1 Обмеження імпорту вживаних речей в окремих країнах

Протягом останніх років імпорт вживаного одягу стрімко зростає із значною орієнтацією на ринки країн із низьким рівнем доходу (див. Розділ 2.3). Тому, питання регулювання імпорту речей, що були у використанні, стало набувати дедалі більшої уваги з боку політиків. Як свідчать дослідження, вплив торгівлі вживаними речами на економіку країн-імпортерів не є однозначним, що варто враховувати при виробленні економічної політики в цій сфері.

Протягом останніх років деякі країни, насамперед ті, що розвиваються, впровадили обмеження на імпорт вживаного одягу (див. Додаток 1). Можна виділити дві найголовніші причини запровадження регулювання імпорту вживаних речей:

- захист національного виробника одягу та взуття;
- міркування безпеки здоров'я населення.

Для певного обмеження імпорту багато країн впроваджують ввізні мита на торгівлю вживаними товарами. При цьому ставки мита значно різняться між країнами (див. Таблицю 2.1).

Країни також часто запроваджують заходи ТБТ, оскільки підвищення ставок мита понад зв'язані є важким завданням зокрема для країн-членів СОТ. Найпоширенішими заходами ТБТ з регулювання імпорту вживаних речей є ліцензування імпорту, вимога отримати дозвіл від органів влади, заборона імпорту певних категорій вживаних товарів, вимога щодо наявності сертифікату про дезинфекцію одягу.

В ряді країн, як-то ПАР та Філіппіни, заборонено ввозити ті категорії вживаного одягу та взуття, які розглядаються як загроза національним підприємствам легкої промисловості. В ПАР вимагається отримання дозволу на будь-яку поставку ввезеного одягу, який рідко видається. Обмеження імпорту вживаного одягу також існують в Ізраїлі. В Марокко передбачено ліцензування імпорту речей, що були у використанні, хоча фактично їх ввезення заборонено, оскільки ліцензії надаються вкрай рідко. В окремих країнах, зокрема Перу та Ліберії, імпорт вживаного одягу дозволений лише для благодійних організацій. Ввезення вживаного одягу було обмежено в Зімбабве під тиском підприємств текстильної промисловості.⁴⁹

З міркувань охорони здоров'я в ряді країн впроваджено тимчасову або постійну заборону на ввезення певних категорій вживаного одягу, які можуть призводити до погіршення здоров'я населення. Така заборона часто стосується імпорту білизни. В Латвії в свій час не дозволялось імпортувати вживані одяг та взуття з країн Європи, в яких існувала проблема із грибковими захворюваннями. З подібних міркувань в Болівії повністю заборонено ввозити вживані головні убори, взуття та білизну, а в Уганді – вживану білизну, шкарпетки і піжаму.⁵⁰ Уряд Гани також оголосив про впровадження повної заборони імпорту, розповсюдження та продажу вживаної білизни з 2011 року з метою уникнути небезпеки для здоров'я.⁵¹

Окремо варто відзначити обмеження або заборону імпорту вживаних товарів, які впроваджувались як метод боротьби із контрабандою.⁵² У випадку Філіппін ця заборона призвела до повної тінізації імпорту вживаних речей.

3.2 Ринок ЄС

3.2.1 Головні риси ринку ЄС

В багатьох країнах ЄС використовуються два способи збирання одягу та інших виробів, що були у використанні. По-перше, приватні та комунальні

⁴⁹ В Замбії та Кенії триває тиск на уряди з боку виробників текстильної промисловості, що вимагають заборонити імпорт вживаного одягу.

⁵⁰ Slotterback, Jamie N., *Threadbare: the Used Clothing Trade and Its Effects on the Textile Industries in Nigeria and Other Sub-Saharan African Nations*, Seminar paper, 19 November 2007.

⁵¹ *Ghana to Prohibit Second-Hand Undergarments in its Market*, Fibre2Fashion, November 27, 2010, http://www.fibre2fashion.com/news/apparel-news/newsdetails.aspx?news_id=93427

⁵² Hansen K.T., *Helping or hindering? Controversies around the international second-hand clothing trade*, *Anthropology today*, Vol.20 No.4, August 2004.

підприємства самі збирають такі речі в домогосподарств. По-друге, існують визначені місця, де стоять спеціальні контейнери, куди бажаючі можуть приносити свої вживані речі. На наступному етапі, ці речі або ж експортуються в мішках без сортування («оригінал»), або ж сортуються на місцях. Дослідження свідчать, що 40-50% зібраного одягу є в гарному стані і може буде перепродано, 20-25% можуть використовуватись для прибирання як ганчірки, 20-30% може використовуватись як вторинна сировина, в той час як 12% є сміттям.⁵³

За інформацією Німецької асоціації текстильної переробки (*Fachverband Textilrecycling*)⁵⁴, близько 3% вживаного одягу може перепродаватись всередині ЄС, 10-20% спрямовується до країн Східної Європи, ще 20-30% експортуються в країни Африки, в той час як решта може використовуватись як сировина для інших галузей.⁵⁵ Такий одяг використовується при виробництві флісового одягу, картону та паперу, а також для напільних покриттів. Франція, Німеччина, Люксембург, Данія, Австрія і Бельгія демонструють найвищий рівень переробки текстильних відходів (близько 40%).⁵⁶

Протягом останніх років роль ЄС як чистого експортеру вживаного одягу значно зростає. З 2000 року до 2009 року експорт цієї категорії товарів зріс вдвічі до 950 тис. тонн. Сукупна вартість експорту становила трохи більше одного мільярда доларів США у 2008 та 2009 роках. Причому експорт групи товарів 6309 перевищував імпорту у 13 разів.

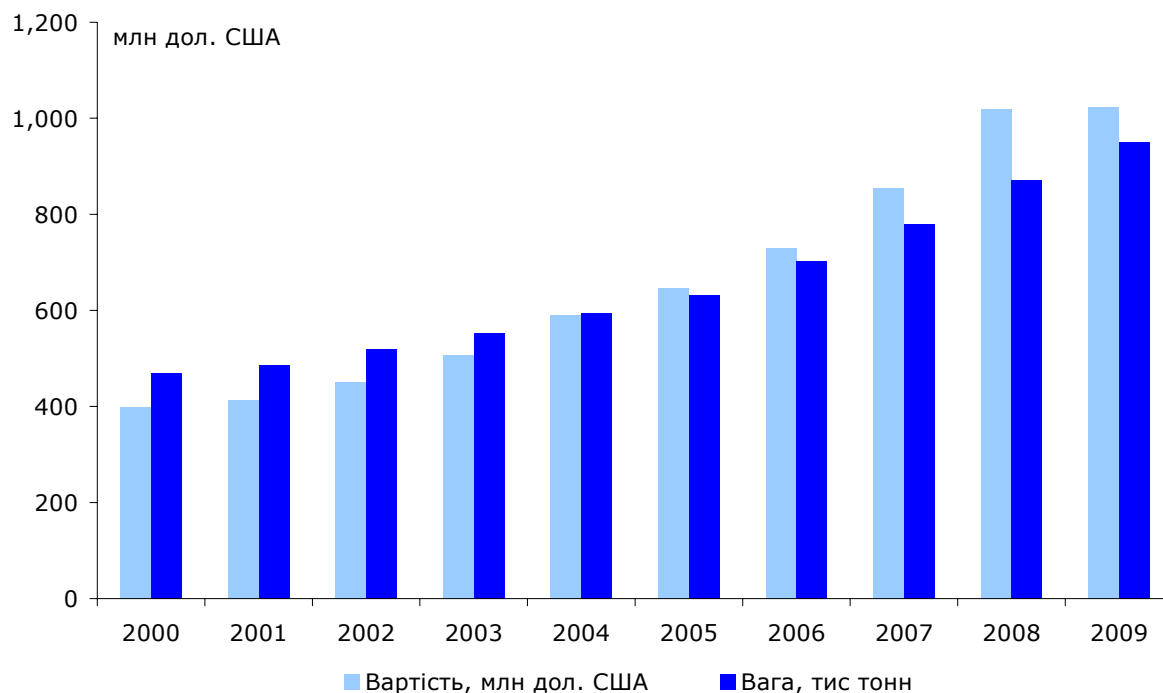
⁵³ Study of waste streams and secondary materials in the EU, http://www.waste-stream.eu/html/characteristics_of_the_waste_t.html

⁵⁴ Асоціація включає більш ніж 80 підприємств з Німеччини, Великобританії, Голландії, Бельгії, Австрії, Італії, Франції, Польщі, Угорщини та Швейцарії.

⁵⁵ The German Fachverband Textilrecycling e.V., <http://www.fachverband-textil-recycling.de>

⁵⁶ Study of waste streams and secondary materials in the EU, http://www.waste-stream.eu/html/characteristics_of_the_waste_t.html

Рис. 3.1: Експорт вживаного одягу країн ЄС (група 6309)

Джерело: UN Comtrade

Розвинені країни ЄС, насамперед, Великобританія та Німеччина, є основними експортерами вживаних речей з країн Співтовариства. Одяг з цих країн переважно спрямовується в країни Східної Європи (країни, які є новими членами ЄС, та Україну), країни Африки (насамперед Туніс, Камерун, Гану) та Азії (Пакистан).

Вставка 3.1: Імпорт вживаного одягу до Польщі

Як до, так і після набуття членства в ЄС, Польща була важливим імпортером вживаного одягу. У 2001-2002 роках в країні була спроба обмежити імпорт. Так, в кінці 2001 року було ухвалено закон «Про відходи», відповідно до якого було передбачено нові правила для імпорту відходів, до категорії яких, зокрема, належить і ввезення вживаного одягу.⁵⁷ Відповідно до нових положень закону з липня 2002 року дозволявся імпорт лише відсортованих вживаних речей.⁵⁸ Такий крок було здійснено з метою підтримати місцевих виробників легкої промисловості,⁵⁹ оскільки імпортований сортований вживаний одяг є дорожчим від «оригіналу», який серед

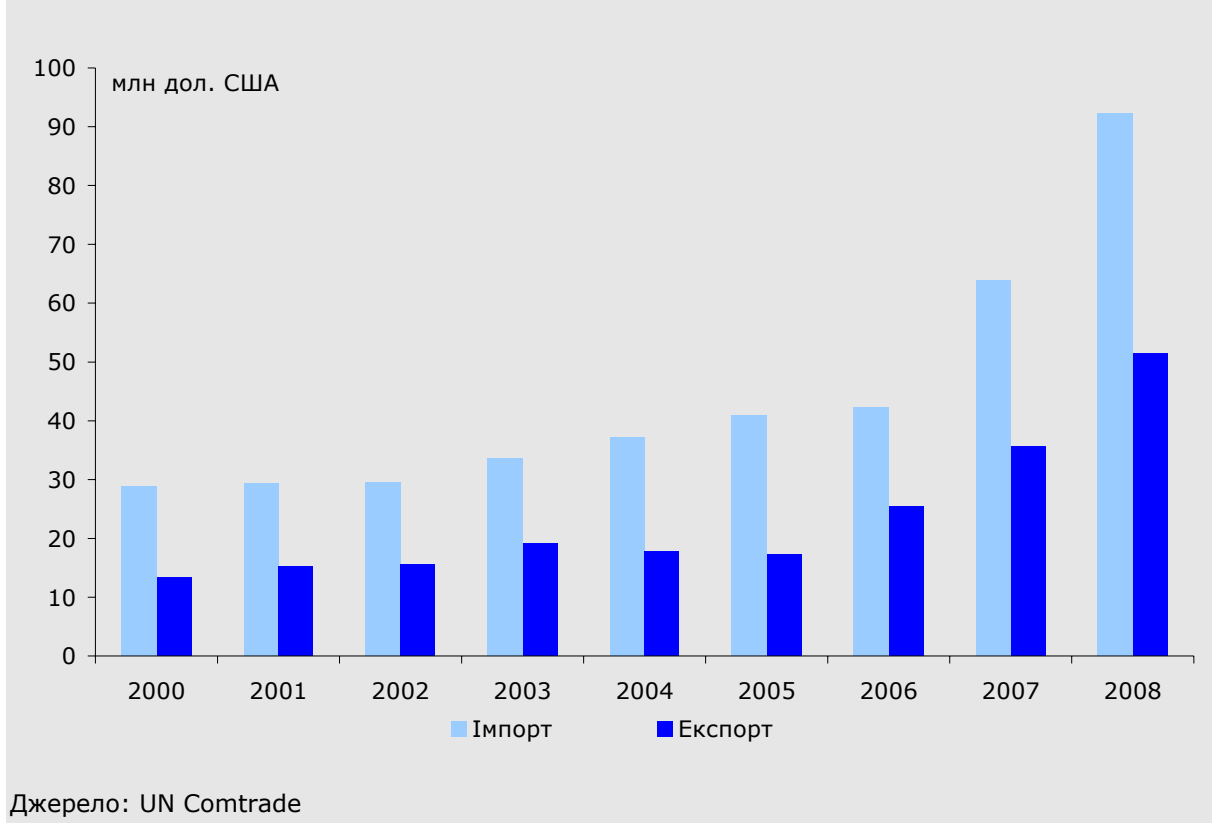
⁵⁷ Ustawa 'O Odpadach', Nr 62, poz. 628, z dnia 27 kwietnia 2001 r. <http://isip.sejm.gov.pl/>

⁵⁸ Пункт 5, статті 65 Закону 'O Odpadach'.

⁵⁹ Зокрема виробники легкої промисловості любіювали це рішення із аргументами, що лише в 2001 році підприємства галузі скоротили 70 тис. осіб внаслідок неможливості конкурувати із магазинами вживаного одягу // Warsaw Business Journal, April 29 – May 5, 2002, Volume 8, Number 17.

іншого містить ганчір'я. Однак нові положення закону суперечили зобов'язанням Польщі, взятим в рамках підготовки до набуття членства в ЄС. В результаті, відповідні положення законодавства було скасовано вже у 2004 році, коли Польща стала членом співтовариства.

Рис. 3.2: Експорт та імпорт вживаного одягу в Польщі (група 6309)

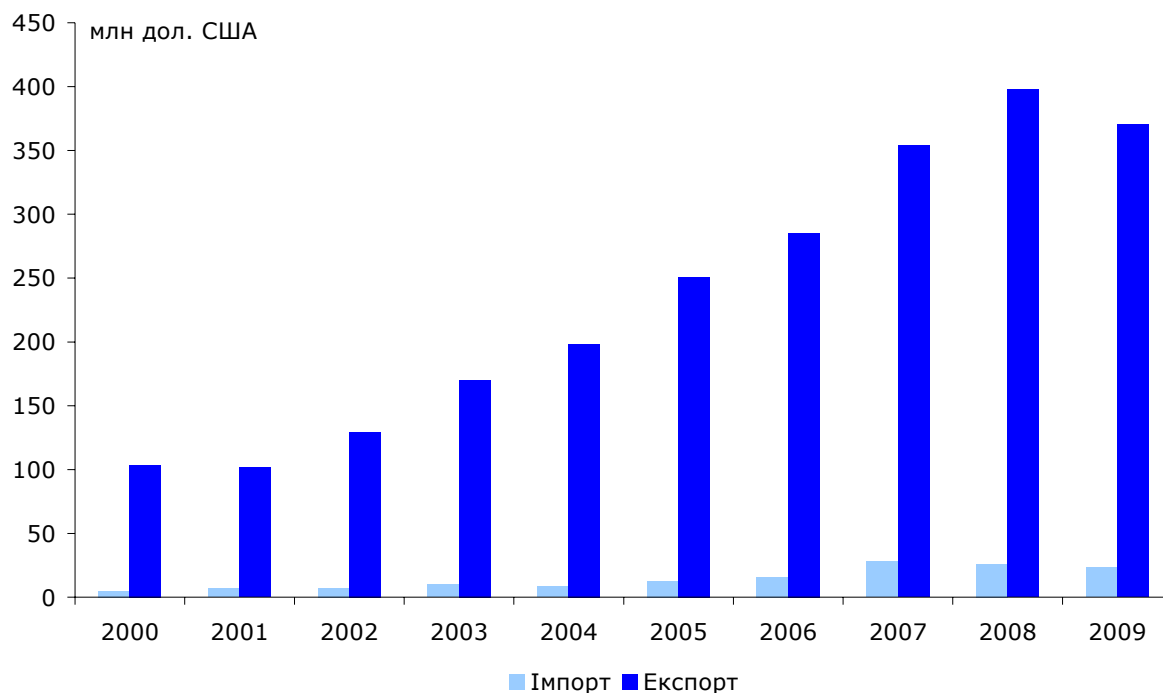

3.2.2 Торгівля вживаним одягом у Великобританії

У Великобританії значного поширення здобуло повторне використання одягу та його переробка, що визначено одним із пріоритетів державної політики щодо навколишнього середовища. В країні споживається близько 2 млн тонн текстильних виробів, половина з яких це одяг, причому 50% усіх використовуваних текстильних виробів є повторним споживанням.⁶⁰ Щороку близько 0,5 млн тонн текстильних виробів збирається різними організаціями для спрямування їх на повторне споживання або переробку.

⁶⁰ Sustainable Clothing Action Plan, Department of Environment, Food and Rural Affairs, update Feb 2010, <http://www.defra.gov.uk/>

Рис. 3.3: Експорт вживаного одягу Великобританією (група 6309)

Джерело: UN Comtrade

Значну роль в торгівлі вживаним одягом займають благодійні організації.⁶¹ Багато з них збирають одяг від населення, що добровільно жертвує вживані речі. Частина одягу спрямовується в бідні країни Африки та Азії, де роздається людям, які його потребують. Іноді оголошуються спеціальне збирання одягу від населення для спрямування в країни, що постраждали внаслідок природних катастроф. Разом з тим, більша частина одягу продається в спеціальних благодійних магазинах (*charity shops*).⁶²

На сьогодні у Великобританії мережа благодійних магазинів досить широка. Їх чисельність досягла 9 тис. Такі магазини можуть бути створені лише благодійними організаціями. Вони продають насамперед вживані речі, які були пожертвовані населенням, хоча є магазини, що продають нові речі. Водночас, відповідно до законодавства Великобританії магазин може мати статус благодійного, якщо він продає лише або переважно вживаний одяг, отриманий безоплатно від населення. Благодійні магазини мають податкові

⁶¹ Див. наприклад: *Waste Strategy for England 2007*, Department for Environment, Food and Rural Affairs Committee, May 2007, <http://ww2.defra.gov.uk/>; інформацію, представлену Charity Retail Association, <http://www.charityretail.org.uk/>

⁶² Зокрема мережа благодійних магазинів є в таких благодійних організацій, як: Oxfam, Save The Children, Barnado's, Age Concern, Cancer Research, тощо.

пільги, оскільки всі їх доходи спрямовуються до материнських благодійних організацій, що витрачають кошти саме на благодійність.⁶³

З метою збирання одягу від населення є поширеною мережа «текстильних банків» (*textile banks*), які являють собою великі баки, куди населення може кинути мішки із непотрібним одягом.⁶⁴ На баках найчастіше є позначка, до якої організації він належить. Потім одяг з баків сортується і спрямовується за призначенням.

Торгівля вживаним одягом вітається в рамках державної політики щодо зменшення відходів. Так, відповідно до Стратегії Англії щодо відходів⁶⁵ зазначено, що державна політика Англії спрямована на зменшення відходів завдяки виробництву продукції з використанням якомога меншого обсягу природних ресурсів. В результаті більшість товарів повинні бути використані знову або ж перероблені. В Стратегії визначено, що повторне використання або ж переробка текстильних виробів має екологічні вигоди зокрема через значну потребу в природних ресурсах при первинному виробництві таких виробів. Також наголошується, що незважаючи на значну роботу благодійних магазинів і доступність текстильних банків все ще залишається незадовільним рівень переробки і повторного використання текстильних виробів. В рамках виконання Стратегії головними зацікавленими сторонами, за координацією Департаменту з питань навколишнього середовища, продовольства та сільських територій (*Department of Environment, Food and Rural Affairs*) було розроблено дорожню карту, яка містить чіткі кроки в напрямку ширшого повторного використання та переробки одягу і створення ринків з переробки текстильних виробів із більшою доданою вартістю.⁶⁶ Зокрема йдеться про стимулювання виробництва одягу, що може довше споживатись і при виробництві якого використовується менше небезпечних речовин.⁶⁷ Також передбачені кроки щодо подальшого полегшення

⁶³ Зокрема ці магазини звільнені від сплати податку на прибуток підприємств. ПДВ також не нараховується на товари, що в них продаються. Також їм надаються пільги зі сплати місцевих зборів.

⁶⁴ Наприклад такі благодійні організації як Oxfam, The Salvation Army та Scope мають власні текстильні банки.

⁶⁵ *Waste Strategy for England 2007*, Department for Environment, Food and Rural Affairs Committee, May 2007.

⁶⁶ *Sustainable Clothing Action Plan*, Department of Environment, Food and Rural Affairs, update Feb 2010, <http://www.defra.gov.uk/>

⁶⁷ Дорожня карта містить чіткі кроки в досягненні поставлених цілей із визначенням організацій, що відповідають за впровадження завдання, а також термінів виконання.

діяльності із збиранням вживаного одягу від населення і спрямування його до благодійних організацій або комерційних компаній, які займаються внутрішньою торгівлею вживаним одягом або його експортом.

Палата Громад (*House of Commons*) Великобританії ретельно стежить за виконанням Стратегії щодо відходів.⁶⁸ У висновках, які було зроблено Комітетом з питань навколишнього середовища, продовольства та сільських територій (*Environment, Food and Rural Affairs Committee*) Палати громад у 2010 році, визначено необхідним подальше стимулювання торгівлі вживаними речами. Для цього важливим визначається інформаційна кампанія, зокрема спрямована на обізнаність людей з питань можливості віддавання вживаного одягу іншим організаціям.

3.3 Ринок США

Ринок торгівлі вживаними речами є досить значним в США. Існує широка мережа різноманітних магазинів, які торгують вживаним одягом. Це можуть бути комісійні магазини, куди люди здають свої речі на продаж. Поширеною практикою є відкриття «ощадливих» магазинів, створених Церквами та благодійними організаціями. Імпорт вживаних речей відіграє незначну роль внаслідок його чіткого регулювання.

Відповідно до митного регулювання США вживаний одяг, що імпортується в США в гарному стані для продажу в середині країни підпадає під ті самі вимоги митного регулювання (ввізні мита і квоти), маркування та стандартизації, що й новий одяг.⁶⁹

Водночас, за нульовою ставкою імпортується вживаний одяг, який відповідає вимогам, визначеним до HS 6309, а саме: 1) повинні бути помітні ознаки зношення; 2) речі повинні імпортуватись в тюках, мішках або аналогічній упаковці. При цьому припускається, що одяг, який імпортувався за тарифною позицією 6309, ймовірно, використовуватиметься саме як ганчір'я та для інших цілей (за винятком використання його саме як одягу).

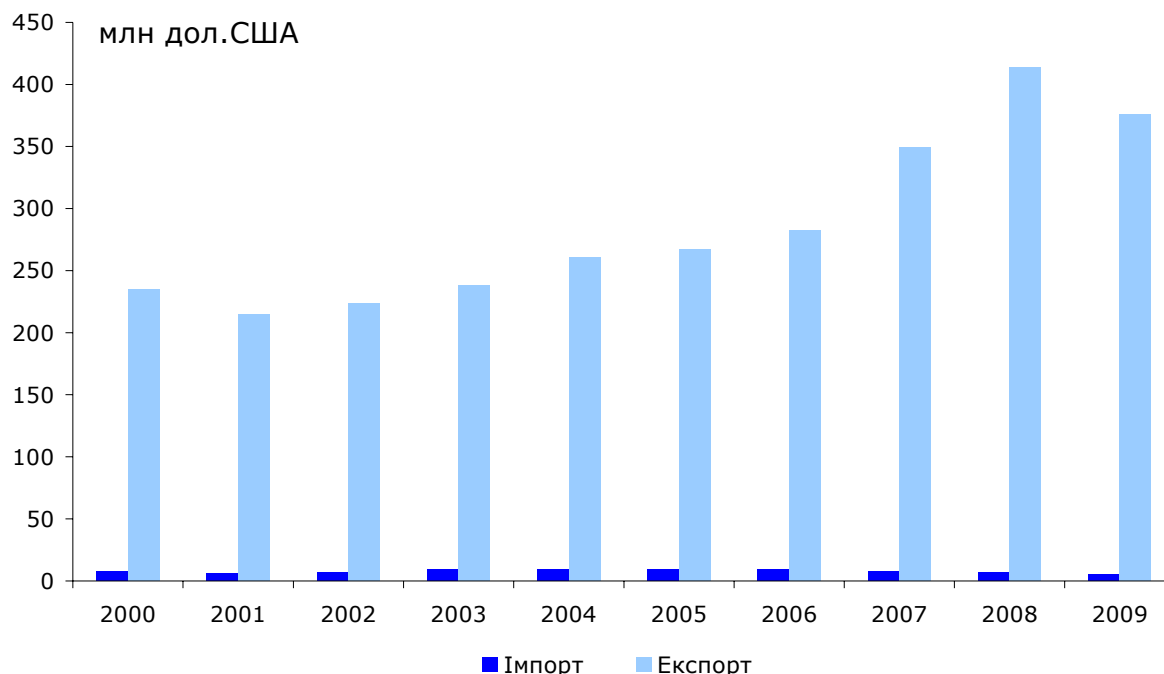
Щороку при перегляді дорожньої карти зазначається, які кроки вже було впроваджено, а які ще будуть здійснені в майбутньому.

⁶⁸ Див. наприклад: *Waste Strategy for England 2007: Government Response to the Committee's Third Report of Session 2009-10, First Special Report of Session 2009-10, House of Commons, Environment, Food and Rural Affairs Committee, March 26, 2010.*

⁶⁹ U.S. Customs and Border Protection: <https://help.cbp.gov/>

В результаті, обсяги імпорту вживаного одягу за тарифною позицією 6309 є низькими.

Рис. 3.4: Експорт вживаного одягу США (група 6309)

Джерело: UN Comtrade

3.4 Ринок Канади

Ринок торгівлі вживаними товарами є досить різноманітним в Канаді. Він представлений комісійними та ошадливими магазинами, «блошиними» ринками, гаражними розпродажами. Також поширеними є продажі вживаних речей через мережу Інтернет. В цілому, ринок є ліберальним. Відповідно до законодавства Канади продавець вживаних речей (як приватна особа, так і магазин) несе юридичну відповідальність за те, що речі, які продаються відповідають стандартам безпеки.⁷⁰ Певні товари не можуть бути продані або навіть віддані, якщо вони не відповідають вимогам щодо безпеки, визначених у законі про Небезпечні товари.⁷¹ Цей закон визначає вимоги щодо безпеки певних видів споживчих товарів, багато з яких призначені для використання дітьми. Закон не робить різниці між новими та вживаними товарами.

⁷⁰ Second-Hand Products & Garage Sales, Health Canada, <http://www.hc-sc.gc.ca/cps-spc/house-domes/used-usages/index-eng.php>

⁷¹ The Hazardous Products Act, Health Canada

3.5 Ринок Австралії

В Австралії визначено, що кожен продавець вживаних товарів повинен бути переконаним, що товари, запропоновані до продажу, в гарному стані і безпечні для використання.⁷² Відповідно до положення закону у Справах споживачів визначено заборону на продаж певних товарів, а також продавати товари, які підпадають під обмеження та регулювання, якщо вони не відповідають певним визначеним критеріям.

Інспектори з безпеки товарів здійснюють перевірки продавців вживаними товарами для контролю дотримання правил регулювання торгівлі вживаними речами. При цьому штрафи за недотримання правил сягають 20 тис. дол. США для фізичних осіб і 100 тис. дол. США для компаній.

3.6 Ринок країн Африки

Лібералізація торгівлі в більшості країн Африки відбулась у 1980-1990 роках, коли вони відкрили кордони як для імпорту нового, так і вживаного одягу. Внаслідок низького рівня доходу більшості громадян, обсяги імпорту товарів «секонд-хенд» стрімко зростали, дедалі більше погіршивши стан легкої промисловості в багатьох країнах Регіону.

3.6.1 Ринок Замбії⁷³

Замбія дозволила імпорт вживаних речей всередині 1980х років, після чого обсяги ввезення таких товарів стрімко зростали. У 1990ті роки торгівля вживаним одягом полегшила наслідки падіння економіки країни, оскільки створила додаткові робочі місця в сфері торгівлі та суміжних видах діяльності. Більш того, відбувся мультиплікативний позитивний ефект на інші галузі економіки, оскільки продавці вживаного одягу потребували товарів і послуг, що надаються в інших секторах економіки.

На фоні зростання торгівлі вживаним одягом стан справ в легкій промисловості країни погіршився: випуск продукції і зайнятість в секторі значно скоротились. Однак варто зазначити, що ситуація в галузі була незадовільною вже до відкриття кордонів для вживаних речей. Зокрема,

⁷² Державне регулювання Австралії. Зокрема див. *Second-hand goods: a guide for consumers*, Public Health Fact Sheet, Government of South Australia.

⁷³ Підрозділ базується на дослідженні: Hensen K.T., 2000, *Salaula: the World of Second-hand clothing and Zambia*. University Chicago Press

підприємства легкої галузі залежали від імпортованої сировини, використовували переважно застарілі обладнання та технології, бракували кваліфікованого менеджменту та працівників. Високі митні тарифи на імпорте обладнання та сировину для легкої промисловості не дозволяли модернізувати виробництво. При цьому кредитні ресурси були дорогими. Більш того, в кінці 1990х років легка промисловість країни ще більше почала втрачати свої позиції на ринку внаслідок збільшення конкуренції з боку країн Південно-Східної Азії.

Разом з тим внаслідок поширення торгівлі вживаним одягом, певні місцеві виробники одягу перейшли на виробництво більш специфічного (зокрема національного) одягу, який не продавався в магазинах «секонд-хенд». В результаті сьогодні торгівля вживаними речами і легка промисловість країни орієнтовані радше на різні сегменти ринку.

3.6.2 Ринок Нігерії

Нігерія має тривалу історію текстильного виробництва.⁷⁴ Вона насамперед відома виробництвом тканин, а також пошиттям традиційного африканського одягу. На початку 1980х років в країні налічувалось 200 підприємств легкої промисловості, які наймали близько одного мільйона працівників. Водночас, ситуація в легкій промисловості різко погіршилась після лібералізації торгівлі (у 1998 році).⁷⁵ Внаслідок падіння випуску кількість працівників в секторі скоротилась більш ніж вдвічі у 1996-2003 роках. На початку 2000х років в галузі налічувалось лише близько 40 підприємств.⁷⁶

Однією з найголовніших причин різкого падіння випуску в легкій промисловості на політичному рівні було визнано ввезення вживаних речей, які було дешевшими за вироблений в країні одяг. Водночас торговельну лібералізацію не варто називати єдиною причиною проблем у галузі. Зокрема на розвиток легкої промисловості негативно вплинуло різке підвищення тарифів на електроенергію в кінці 1990х років, які стали вищими, ніж в країнах-конкурентах. Достатнє постачання води було

⁷⁴ Slotterback, Jamie N., *Threadbare: the Used Clothing Trade and Its Effects on the Textile Industries in Nigeria and Other Sub-Saharan African Nations*, Seminar paper, 19 November 2007.

⁷⁵ Baden Sally, Barber Catherine, *The Impact of the Second-Hand Clothing Trade on Developing Countries*, September 2005, Oxfam

⁷⁶ *Nigeria bans textile imports*, BBC News, Thursday, 3 October, 2002, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/business/2296025.stm>

відсутнє, а ліквідація Аграрного Банку Нігерії призвела до зниження обсягів вирощування бавовни, внаслідок чого зросли ціни на цей вид сировини. Більш того, протягом останніх років посилилась конкуренція з боку країн Східної Азії.⁷⁷

В результаті уряд Нігерії запровадив заборону на імпорту текстильних виробів та вживаного одягу.⁷⁸ Разом з тим, ситуація в легкій промисловості не покращилась. По-перше, заборона імпорту текстильних виробів призвела до зростання обсягів контрабанди, а заборону ввезення імпортованих речей не було повністю впроваджено на практиці. По-друге, інші проблеми не було вирішено. У 2007 році уряд створив Фонд відновлення текстильної промисловості, головною функцією якого є фінансова підтримка підприємств галузі.⁷⁹ Реальну підтримку Фонд почав надавати у 2010 році. У грудні 2010 році уряд скасував заборону на імпорту текстильних виробів, мотивувавши рішення тим, що воно не спричинить негативних наслідків для внутрішнього виробництва.⁸⁰

3.6.3 Ринок Руанди

З огляду на вигоду країни від імпорту вживаних речей є цікавим досвід Руанди.⁸¹ В цій країні, в якій не було власного виробництва товарів легкої промисловості, торгівля вживаними речами сприяла збільшенню зайнятості та зростанню доходів населення. Бюджетні доходи зросли внаслідок сплати мита та податків із ввезених товарів. Більш того, бідні верства населення отримали доступ до якіснішого одягу, якого бракувало на ринку. Таким чином, в Руанді торгівля вживаним одягом відіграє значну соціальну роль.

⁷⁷ Наприклад в Нігерії ціна речей, вироблених в Китаї, є на 25% нижчою, ніж продукція національних підприємств легкої промисловості.

⁷⁸ *Nigeria Bans Textile Imports*, BBC News, Thursday, 3 October, 2002, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/business/2296025.stm>

⁷⁹ *Nigeria: Textile Industry Treads on Thorny Smuggling Path*, Fibre2Fashion, June 1, 2007, http://www.fibre2fashion.com/news/textile-news/newsdetails.aspx?news_id=35952

⁸⁰ *Removal of Ban on Textiles not Likely to Affect Local Production*, Fibre2Fashion, December 08, 2010, http://www.fibre2fashion.com/news/textile-news/nigeria/newsdetails.aspx?news_id=93779

⁸¹ Haggblade S., *The Flip Side of Fashion: Used Clothing exports to the Third World*, Journal of Development Studies, 29(3), 1990.

3.6.4 Ринок Танзанії

В Танзанії ринок вживаних речей насамперед зосереджений в міських поселеннях, тоді як в сільській місцевості він не є значним.⁸² Це пояснюється насамперед тим, що жіноче населення країни, особливо в сільській місцевості, надалі надає перевагу традиційному вбранню, а не одягу, завезеному з інших країн. Завдяки цим культурним цінностям підприємства легкої промисловості продовжують працювати, незважаючи на значні обсяги імпорту вживаних речей.

3.7 Висновки

Головними причинами впровадження регулювання торгівлі вживаним одягом є захист місцевих виробників легкої промисловості та міркування безпеки охорони здоров'я. Найчастіше впроваджуються заходи ТБТ, як-то ліцензування цього виду діяльності, видача дозволів від органів влади, тощо. В окремих випадках такі заходи фактично унеможливають імпорт. З метою захисту споживача країни впроваджують обов'язкову наявність сертифікату щодо дезінфекції одягу перед його імпортом. В Канаді і Австралії державна політика спрямована насамперед на захист споживача шляхом визначення певних обмежень на перелік товарів, що можуть продаватись.

Розвиток і регулювання торгівлі вживаними речами найчастіше пов'язані із історичними, економічними та культурними чинниками. Певні країни, як-то США та Великобританія, мають значний внутрішній ринок торгівлі вживаними речами завдяки активності благодійних організацій, що мають розгалужену мережу благодійних та ощадливих магазинів. Ці ж країни належать до найбільших експортерів цих товарів.

Країни, що мають низький рівень доходу, значно імпортують вживаний одяг і рідко мають розвинений внутрішній ринок вживаного одягу. Вони часто впроваджують регулювання імпорту одягу та взуття, що були у використанні, з метою захистити внутрішніх виробників.

⁸² Bahadur, Alisha, Koen, Michael, Ntokozo Mthembu, *Developing a Strategic Response to the Trade in Used Clothing in Africa*, 2004.

4. Торгівля вживаними речами в Україні

4.1 Регулювання імпорту вживаного одягу та взуття

Імпорт одягу та інших виробів, що використовувались, є предметом ретельного регулювання в Україні. Численні законодавчі акти стосуються питань оподаткування імпорту вживаного одягу, санітарно-епідеміологічного та екологічного контролю, митного оформлення.

Одяг та інші вироби, що використовувались, дозволяється ввозити в країну для подальшого продажу або у виді гуманітарної допомоги. Водночас, ввезення цієї категорії виробів (УКТЗЕД 6309) як давальницької сировини заборонено.⁸³

4.1.1 Визначення категорії вживаних речей

Відповідно до Митного тарифу України,⁸⁴ до товарної позиції 6309 включаються такі товари:

а) вироби з текстильного матеріалу:

- одяг і додаткові речі до одягу та їх частини;
- ковдри;
- білизна постільна, столова, туалетна або кухонна;
- вироби для меблювання, крім килимів товарних позицій 5701-5705 , та гобеленові тканини товарної позиції 5705;

б) взуття і головні убори з будь-якого матеріалу, крім азбесту.

Для включення до цієї товарної позиції вищезазначені вироби повинні одночасно відповідати таким вимогам: мати ознаки значного зношення та поставлятися навалом (без упаковки) або у тюках, мішках чи аналогічних упаковках. При цьому помітними ознаками використання одягу може бути загальний стан виробу, який втратив товарний вигляд (без ярликів, без упакування, зім'ятий або неакуратно складений тощо); забрудненість; розтягнутість (коміра (горловини), рукавів, низу виробу тощо) та кошлатість,

⁸³ Постанова Кабінету Міністрів України «Про заборону ввезення на митну територію України як давальницької сировини одягу та інших виробів, що використовувалися», №969 від 5 листопада 2008 р.

⁸⁴ Закон України "Про Митний тариф України" від 05.04.2001 №2371-III.

що характерна для трикотажних виробів.⁸⁵ Також до помітних ознак зношеності Держмитниця відносить такий критерій як потертість, що видно неозброєним оком.⁸⁶

4.1.2 Мита і податки при імпорті вживаного одягу

Чинна ставка визначена на рівні Зв'язана ставка ввізного мита на вживаний одяг (код 6309) в Україні становить 5,3% від вартості ввезених вживаних речей. Чинну ставку визначено також на цьому рівні.

При імпорті вживаного одягу (код 6309) на територію країни сплачується ввізне мито по ставці 5,3% від митної вартості, а також 20% податку на додану вартість (ПДВ).

Ставка ввізного мита відповідає рівню, що застосовується в країнах ЄС. Водночас, відповідно до чинних міждержавних угод про вільну торгівлю, зокрема з країнами СНД та Республікою Македонія, можливе звільнення від сплати мита при імпорті вживаного одягу. Таке звільнення здійснюється при дотриманні умов, що встановлені кожною окремою угодою, а саме наявності сертифіката про походження товару, виконання правил прямого відвантаження та безпосередньої закупівлі.

4.1.3 Митний контроль

Сьогодні імпорт вживаного одягу підлягає пильному митному контролю, відповідно до якого кожна партія товарів ретельно перевіряється з метою знизити можливі зловживання. Зокрема Державна митна служба зазначає, що існує ризик декларування нового одягу та взуття (коди 61, 62, 64, 65) під виглядом одягу та інших виробів, що використовувались з метою зменшити зобов'язання по сплаті ввізного мита.⁸⁷ Відповідно, визначено обов'язковим перевірку супровідних документів.

Митний огляд повинен здійснюватись із залученням посадової особи уповноваженої на здійснення контролю за класифікацією товарів, фотографування, зважування та оформлення акту митного огляду. При цьому митний контроль та митне оформлення партій вживаних речей,

⁸⁵ Державна Митна служба України «Про класифікацію одягу та інших виробів, що використовувались», №11/2-10.16/3963-ЕП від 29.04.10 р.

⁸⁶ При цьому визначається, що новий одяг, який створений спеціально із потретостями та розтягнутий, має ярлики та/або упакований, не може розглядатись як товар групи 6309.

⁸⁷ Державна Митна служба України, Лист №11/2-10.16/8572-ЕП від 18.08.2010 р.

вартість якої перевищує 100 тис. дол. США, повинна проводитись із обов'язковим залученням відділу контролю митної вартості та класифікації товарів з оформленням рішення про визначення коду товару. При пильному контролі визначено за необхідне сконцентрувати увагу на перевірці вагових, кількісних та вартісних показників товарів, їх відповідності товаросупровідним документам.⁸⁸

Впроваджені кроки практично унеможливають імпорт нового одягу під видом ввезення товарів «секонд-хенд».

4.1.4 Інші види контролю при імпорті вживаних речей

Одяг та інші вироби, які були у використанні (код 6309), підлягають обов'язковому екологічному контролю.⁸⁹ При цьому ці товари підлягають обов'язковому екологічному контролю у пунктах пропуску через державний кордон, у зоні діяльності митниць призначення, а також у зоні діяльності митниць відправлення.⁹⁰

Ввезення в Україну одягу та інших виробів, що були у використанні, потребує проведення державної санітарно-епідеміологічної експертизи⁹¹ і є можливим лише після отримання позитивного висновку державної санітарно-епідеміологічної експертизи.⁹² Експертиза таких товарів повинна здійснюватись посадовими особами державної санепідслужби (санітарними інспекторами) на призначених прикордонних інспекційних. Санітарно-епідеміологічний висновок, що видається підрозділами МОЗ України, є однією з підстав для митного оформлення товару. Наявність такого висновку є

⁸⁸ Державна Митна служба України, Лист №11/2-10.27/5583-ЕП від 10.06.10 р., який замінив раніше чинний лист №11/4-10.27/5237-ЕП від 01.06.10 р.

⁸⁹ «Про затвердження Переліку товарів, які підлягають обов'язковому санітарному, ветеринарному, фітосанітарному, радіологічному, екологічному контролю та контролю за переміщенням культурних цінностей у пунктах пропуску через державний кордон», Наказ Державної митної служби України, Адміністрації Державної прикордонної служби України, Міністерства охорони здоров'я України, Міністерства аграрної політики України, Міністерства культури і туризму України, Міністерства охорони навколишнього природного середовища України, Міністерства транспорту та зв'язку України, №265/211/191/210/14/147/326 від 27 березня 2009 р.

⁹⁰ «Щодо здійснення екологічного та радіологічного контролю товарів у зоні діяльності митниць призначення і відправлення», Міністерство охорони навколишнього природного середовища України, №0-8-349 від 01.06.2009 р.

⁹¹ Міністерство охорони здоров'я України, Державна санітарно-епідеміологічна служба України Постанова «Про оптимізацію державного санітарно-епідеміологічного нагляду щодо об'єктів зовнішньоекономічної діяльності за кодами УКТЗЕД», №25 від 26.12.2008 р.

⁹² Міністерство охорони здоров'я України, Лист №05.04-01/19/364 від 08.04.2009 р.

підставою для проведення попереднього документального контролю митними органами в пунктах пропуску.

Вставка 4.1: Дезінфекція імпортованого вживаного одягу

Опонентами ввезення вживаного одягу часто використовується аргумент, що такий одяг при імпорті обробляється формальдегідом. Відзначимо, що в міжнародних документах визначено, що цю речовину часто застосовують в легкій промисловості і в обмежених дозах вона може бути присутньою в новому одязі.⁹³ В США та в країнах ЄС визначено норми використання формальдегіду при виробництві одягу. Після прання одягу формальдегід найчастіше вимивається, або ж залишається в безпечних для людини дозах.

4.2 Тенденції імпорту вживаних речей

Протягом 2000-2009 роках імпорт вживаних товарів в Україну зріс більш значимо, ніж обсяг світової торгівлі цими товарами. Його частка в світовому імпорті збільшилась з 0,6% у 2000 році до 2,4% у 2009 році.⁹⁴ Протягом останніх років Україна входила в десятку найбільших імпортерів вживаних речей (HS 6309).

У 2009 році в Україну було ввезено 73,5 тис. тонн одягу та інших виробів, що були у використанні, на суму 57 млн. дол. США. Вартість імпорту була близькою до 2008 року, в той час як вага ввезених вживаних речей скоротилась, що пов'язано із збільшення вартості кілограму імпорту. В цілому тенденція зростання вартості кілограму імпорту, що може зокрема свідчити про покращання якості імпортованого вживаного одягу, мала місце протягом останніх років. У 2009 році вартість одиниці імпорту становила 0,8 дол. США за 1 кг вживаних речей порівняно із 0,3 дол. США за 1 кг у 2000 році.

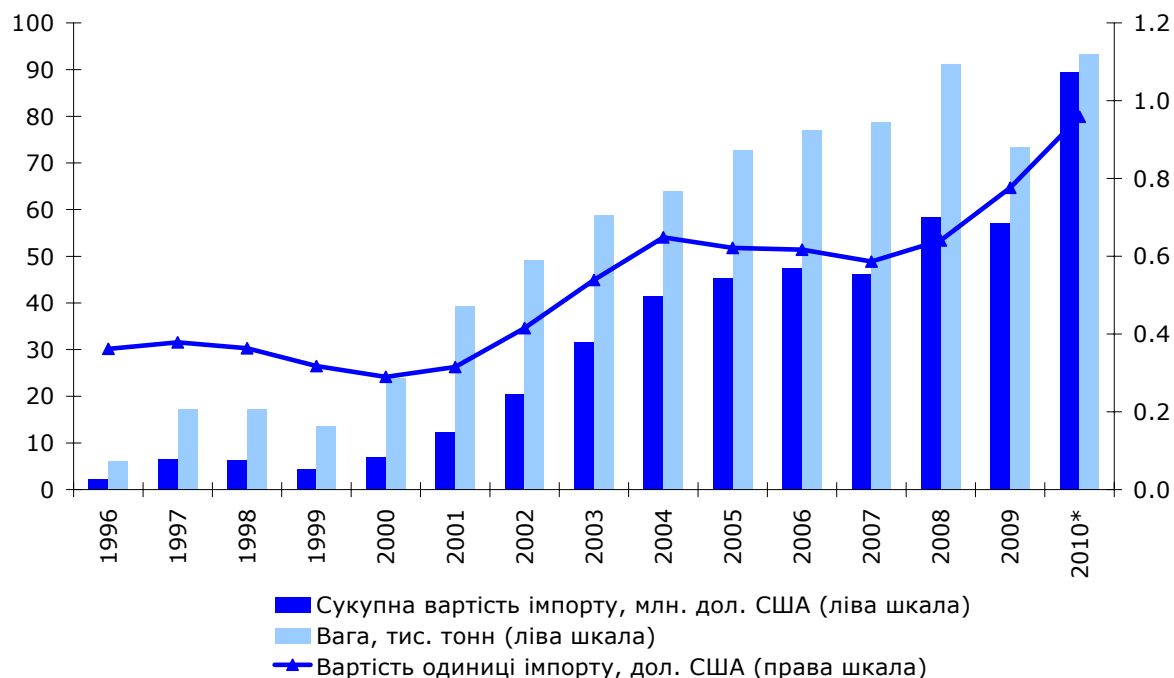
Торгівля вживаними речами пожвавилась у 2010 році. За даними Держкомстату за січень-листопад вартість імпортованого вживаного одягу зросла до 89 млн дол. США. Фізичні обсяги досягли 93,2 тис тон, що дещо

⁹³ Див. для деталей: Commission Directive 2009/10/EC of 13 February 2009 amending Directive 2008/84/EC laying down specific purity criteria on food additives other than colours and sweeteners (Text with EEA relevance); The Biocidal Products Directive (98/8/EC); Formaldehyde and Cancer Risk, <http://www.cancer.gov/cancertopics/factsheet/Risk/formaldehyde>; «Proposed Government Product Safety Policy Statement on Acceptable Limits of Formaldehyde in Clothing and Other Textiles» та «Evaluation of Alleged Unacceptable Formaldehyde Levels in Clothing» Міністерство споживчих справ Нової Зеландії, <http://www.consumeraffairs.govt.nz/>.

⁹⁴ За даними UN Comtrade, <http://comtrade.un.org/>

більше, ніж річні обсяги у 2008 році. Водночас вартість одного кілограму ввезеного вживаного одягу зросла до 0,96 дол. США.

Рис. 4.1: Імпорт вживаного одягу в Україну (УКТЗЕД 6309)

Примітка: * січень-листопад 2010 року.

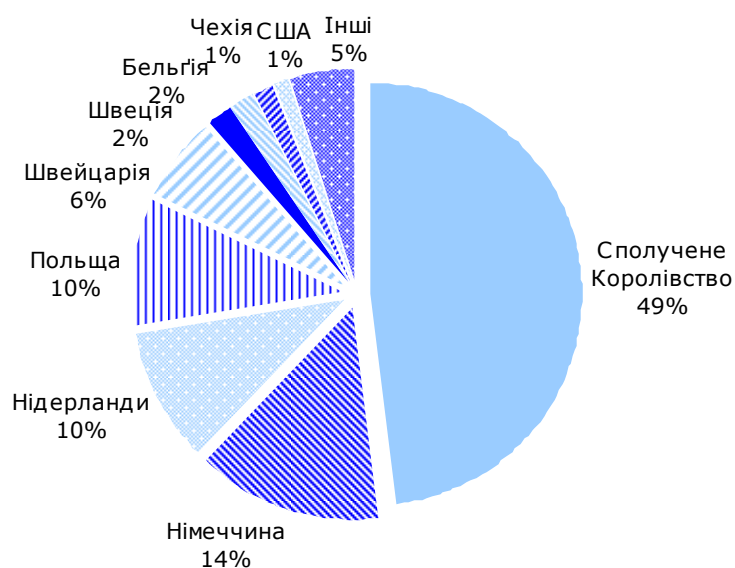
Джерело: UN Comtrade, Держкомстат (за 2009-2010 роки), власні розрахунки

Структура імпорту вживаного одягу в Україну за країнами незначно змінилась у 2009 році порівняно із попереднім роком. Незмінними лідерами залишились Великобританія (48,1% від сукупної вартості імпорту УКТЗЕД 6309 та 51,6% від фізичного об'єму імпорту), Німеччина (14,2% та 15,2%, відповідно) та Польща (9,8% та 9,3%, відповідно).⁹⁵ У 2009 році значна частка імпорту із Нідерландів зросла вдвічі у вартісному вимірі (до 10,2%), хоча частка у фізичному об'ємі імпорту змінилась незначно. Водночас, скоротилась частка імпорту вживаного одягу з таких країн як США, Швеція та Італія. Загалом, 95% сукупного імпорту вживаного одягу у 2009 році припадало на 9 країн (див. Рис. 4.2).

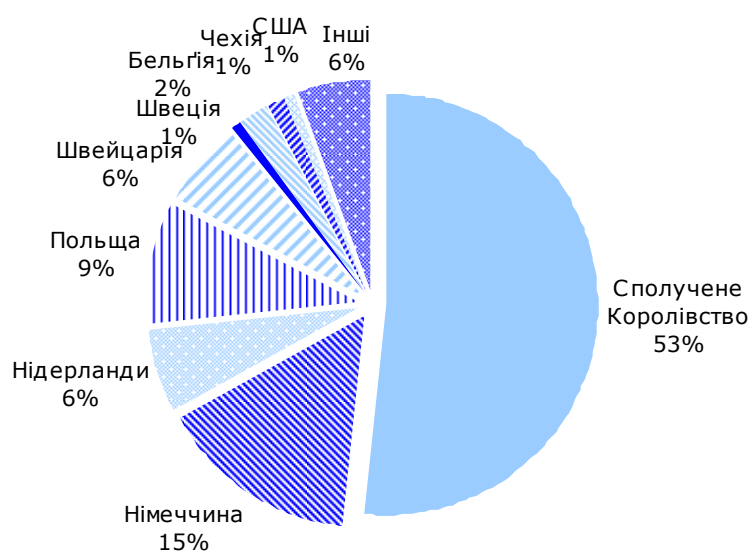
⁹⁵ За даними Держкомстату «Експорт-імпорт окремих видів товарів за країнами світу за січень-грудень 2009 року», <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Рис. 4.2: Структура імпорту вживаного одягу в Україну у 2009 році

а) за вартістю імпорту, %

б) за фізичним об'ємом імпорту, %

Джерело: Держкомстат, власні розрахунки

Певні відмінності в структурі імпорту в номінальному та реальному вимірі пояснюються різною вартістю кілограму ввезеного вживаного одягу. У 2009 році середня вартість одного кілограму становила 0,78 дол. США. Серед країн лідерів найнижча вартість одиниці імпорту була для одягу, ввезеного з Великобританії та Бельгії (0,72 дол. США), а найвища – для одягу з

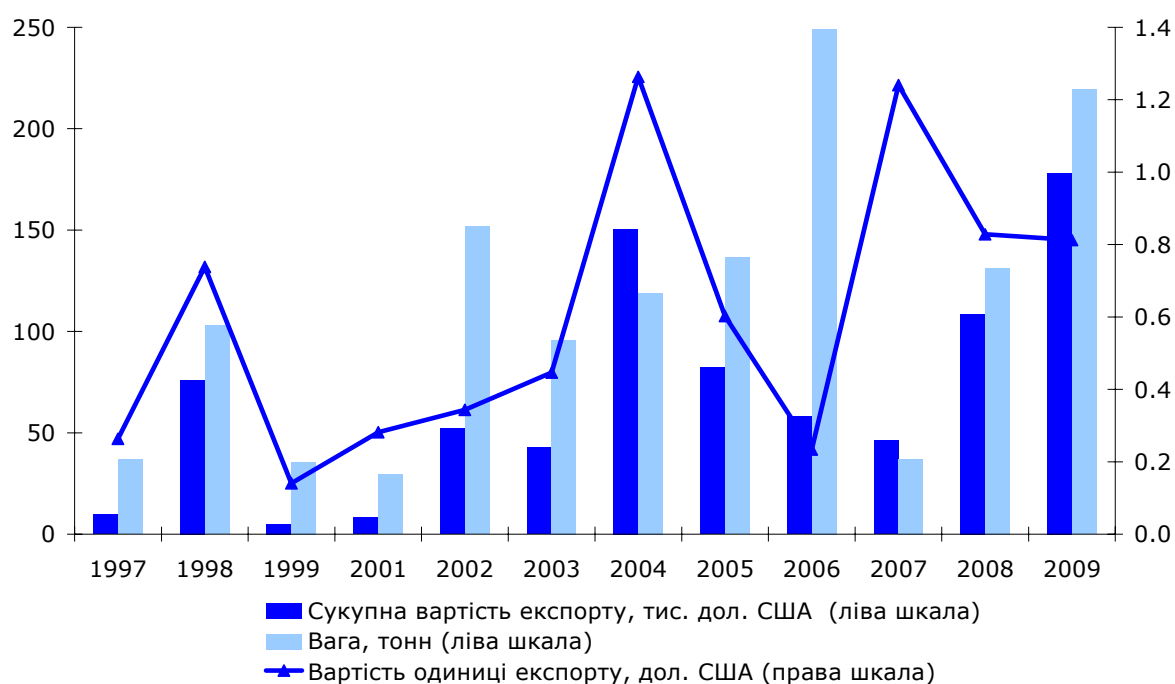
Нідерландів (1,24 дол. США) та Швеції (1,84 дол. США). Це може пояснюватись різною якістю одягу або ж більшою часткою сортового одягу, що імпортується з цих країн.

За даними Державної митної служби, у 2009 році 9,4% від сукупного реального імпорту вживаних речей надійшло в Україну як гуманітарна допомога. Найчастіше така допомога призначається релігійним і благодійним організаціям.⁹⁶

4.3 Експорт вживаних речей

Вартість і обсяги експорту речей з України значно нижчі за імпорт, хоча експорт також зріс протягом 1997-2009 років з 9,7 млн. дол. США до 178 млн. дол. США.⁹⁷ Зокрема у 2009 році співвідношення експорту та імпорту вживаного одягу було близько 0,3%. Вартість одиниці експорту був більш волатильним, ніж імпорту.

Рис. 4.3: Експорт вживаного одягу в Україну (УКТЗЕД 6309)

Джерело: UN Comtrade, Держжостат

⁹⁶ Хоча, звичайно, не можна відкидати можливості контрабанди і зловживань, про що часто говорять офіційні особи країни.

⁹⁷ За даними UN Comtrade, <http://comtrade.un.org/>; Держжостат, <http://www.ukrstat.gov.ua/>

97,5% від сукупного фізичного експорту вживаних речей з України у 2009 році припадало на п'ять країн (Грузію, Латвію, Нідерланди, Російську Федерацію та Німеччину).

4.4 Внутрішній ринок торгівлі товарами «секонд-хенд»

4.4.1 Вживані речі місцевого походження

На сьогодні в Україні майже не продається одяг місцевого походження зокрема через незначну кількість комісійних магазинів. Це, найчастіше пояснюється неможливістю конкурувати з магазинами «секонд-хенд», які продають імпортний одяг. Людей також зупиняє необхідність офіційно проводити продаж і, як результат, сплачувати податок на доходи фізичних осіб на суму доходу від продажу. Однак останнім часом ситуація почала змінюватись. Почали відкриватись комісійні магазини дитячого одягу та інших дитячих виробів, що були у використанні, оскільки потреба в дитячому одязі є значною, а одяг (особливо верхній) часто залишається в гарному стані внаслідок швидкого росту дитини.

Також, потреба населення позбутись свого вживаного одягу та інших речей на фоні стрімкого розвитку Інтернет призвели до появи численних сайтів-аукціонів, де можна продати ці товари. Однак ціни на таких ресурсах часто є вищими, ніж в магазинах «секонд-хенд», що частково пояснюється тим, що продається одяг в кращому стані.

4.4.2 Категорії товарів «секонд-хенд» та цінова політика

Можна виділити два основні типи ввезених товарів «секонд-хенд»: «оригінал» і відсортований. «Оригінал» – це закупка вживаних товарів в мішках та тюках, які не проходили сортування за кордоном. Найчастіше товари «секонд-хенд» закупаються як «оригінал», оскільки його ціна дешевша від відсортованих товарів, які є якіснішими. Найбільшу частку ввезених вживаних речей становить одяг. Також ввозяться взуття та домашній текстиль.

Імпортовані вживані речі можна поділити на дві основні категорії. По-перше, це одяг, який продається населенню в магазинах «секонд-хенд». В «оригіналі» частка вживаного одягу та взуття, що можуть продаватись в

магазинах для подальшого носіння, становить лише 55%.⁹⁸ По-друге, це одяг в поганому стані та ганчір'я, що може використовуватись як ганчірки певними видами бізнесу (напр. СТО), а також як сировина на певних видах виробництва (зокрема лінолеуму). Його частка в «оригіналі» становить 35%. 10% класифікується як сміття.

Вживані одяг та взуття, які продаються на внутрішньому ринку, також ділять на «сорти». Товари найкращої якості і в відмінному стані підпадають під категорію ексклюзиву (cream), в наступній категорії - сучасні товари гарної якості (lux). В першу категорію попадає близько 1-2% товарів з категорії «оригінал», а в другу – 10%. За інформацією Асоціації секонд-хенду ціна категорії cream становить 2-3 дол. США за один кілограм, в той час як несортований товар коштує близько 1 дол. США. за один кілограм.

Можна виділити декілька підходів до формування цінової політики при роздрібному продажу вживаних речей. Визначення цін може здійснюватись після перебирання закуплених вживаних речей і розбиття їх на декілька груп: ексклюзив – найвищі ціни, першого класу – ціни дещо нижчі, інший одяг та ганчір'я. Ціни фіксуються на певний період часу, після чого їх знижують. Інший підхід – визначення фіксованих цін, за якими роздрібні продавці намагаються продати товар, причому ціни знижуються не схематично, а за умови відсутності покупця певного товару.

4.4.3 Оподаткування продавців вживаного одягу

Роздрібний продаж товарів «секонд-хенд» часто здійснюють фізичні особи – підприємці, які є платниками єдиного податку. При цьому максимальна ставка податку становить 200 грн. і додатково сплачується 50% від розміру єдиного податку за кожного найманого працівника. Такі підприємці не є платниками ПДВ і платниками податку на прибуток підприємств, що можна розцінювати як втрату потенційних доходів для бюджету. Відповідно до чинного українського законодавства імпортери одягу та інших виробів, що були у використанні, також можуть бути платниками єдиного податку.

⁹⁸ Інформацію взято з численних сайтів іноземних компаній, що експортують вживаний одяг зокрема в Україну.

4.4.4 Вживаний одяг як зелені відходи

Україна приєдналась до Базельської Конвенції (1989 р.) у 1999 році.⁹⁹ На виконання країною зобов'язань в рамках виконання цієї Конвенції у 2000 році Кабінет Міністрів визначив відходи, що належать до жовтого та зеленого переліків відходів.¹⁰⁰ У відповідності до міжнародних документів в Україні зношений одяг та інші зношені текстильні вироби було віднесено до зелених відходів. Разом з тим, на противагу багатьох розвинутих країн в Україні на сьогодні бракує активної політики уряду щодо стимулювання повторного використання або ж переробки одягу та інших текстильних виробів.

4.5 Важливість торгівлі вживаними речами для економіки

4.5.1 Важливість торгівлі вживаними речами для бюджету

За оцінками, надходження від ввізного мита при імпорті вживаних товарів (група 6309) становили 0,34% від сукупних бюджетних доходів від міжнародної торгівлі, в той час як частка імпорту складала 0,13% від сукупного імпорту товарів.¹⁰¹ Частка сплаченого ПДВ становила 0,12% від сукупних надходжень від ПДВ на ввезені на територію України товари. Отже, внесок імпорту вживаного одягу до доходів бюджету є більшим, аніж його частка в сукупному імпорті. Крім того, фізичні особи – підприємці сплачують єдиний податок в місцеві бюджети, а також внески до Пенсійного фонду.

4.5.2 Важливість торгівлі вживаними речами для зайнятості

Торгівля вживаними товарами є дуже важливою для само зайнятості осіб. За даними Асоціації секонд-хенду в торгівлі вживаними речами зайнято 300-320 тис. осіб.¹⁰² Досить висока зайнятість в торгівлі вживаними товарами пояснюється низькими інвестиціями на відкриття власного бізнесу. В цій

⁹⁹ Закон України «Про приєднання України до Базельської конвенції про контроль за транскордонними перевезеннями небезпечних відходів та їх видаленням», №803-XIV від 1 липня 1999 року.

¹⁰⁰ Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про контроль за транскордонними перевезеннями небезпечних відходів та їх утилізацією/видаленням і Жовтого та Зеленого переліків відходів», №1120 від 13 липня 2000 р.

¹⁰¹ Власні оцінки, основані на даних по імпорту (UnTrade та Держкомстат).

¹⁰² Для порівняння, за даними опитування щодо ринку зайнятості Держкомстату зайнятість в секторі роздрібної торгівлі становила близько 2,6 млн осіб у 2008 році. Отже, за оцінкою 12,3% зайнятих в цьому секторі становили особи, що займаються торгівлею вживаними речами.

сфері працюють переважно жінки, старші за 40 років, які є вразливою категорією зайнятих в Україні.

4.6 Роль торгівлі вживаними речами в соціальній сфері

Хоча протягом останніх років боротьба з бідністю була одним із пріоритетних напрямків державної політики країни, проблема низького рівня доходів українців залишається значною. У 2009 році 23,8%, а у першому півріччі 2010 року 28% домогосподарств мали доходи на одну особу, нижчі за прожитковий мінімум.¹⁰³ У 2009 році кожне п'яте домогосподарство (у 2007р. – 16%) не могли дозволити оновити за потребою одяг та взуття для холодної пори року для дорослих саме через брак коштів.¹⁰⁴ В сільській місцевості 9% домогосподарств не можуть придбати необхідні одяг та взуття для дітей. З огляду на це можливість купувати дешевший одяг в магазинах «секонд-хенд» здається надзвичайно важливою для бідних верств населення. В наступному розділі здійснено опис споживача вживаних речей.

4.7 Можливі зміни щодо регулювання торгівлі вживаними речами

У вересні 2010 року під час доопрацювання Податкового кодексу уряд України активізував розмови щодо впровадження заходів, покликаних стимулювати розвиток легкої промисловості. Одним із передбачених заходів було обмеження імпорту вживаного одягу. Хоча ухвалений Податковий кодекс, що набуде чинності у 2011 році, не містить відповідні положення,¹⁰⁵ нижче все ж наведемо міркування щодо доцільності впровадження відповідних кроків.

По-перше, ухвалений в першому читанні документ містив норму щодо заборони використовувати спрощену систему оподаткування роздрібними продавцями вживаного одягу. Такий крок міг призвести до скорочення мережі магазинів, оскільки на сьогодні значна чисельність торгівельних точок «секонд-хенд» працює на спрощеній системі оподаткування. Разом з

¹⁰³ *Витрати і ресурси домогосподарств України у I півріччі 2010 року (за даними вибіркового обстеження умов життя домогосподарств)*, Держкомстат, http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2010/gdn/vrd/Vutratu_II.zip

¹⁰⁴ *Самооцінка домогосподарствами доступності окремих товарів та послуг*, Держкомстат, http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2010/gdn/sddtp/sddtp_09.htm

¹⁰⁵ Однією з причин відмови уряду впровадити такі обмеження можуть бути протести з боку продавців та споживачів товарів «секонд-хенд».

тим, не всі малі підприємці змогли б перейти на загальну систему оподаткування не тільки через вищі податки, але й через складну звітність.

По-друге, передбачалось внести зміни до Митного тарифу України, відповідно до яких пропонувалось сплачувати мито за кожну одиницю вживаного одягу та взуття (УКТЗЕД 6309), а не за кілограм. Враховуючи особливості такого ринку, впровадження цього кроку фактично унеможливило б ввезення вживаних товарів на митну територію України. Зокрема, вживаний одяг та взуття імпортуються в багатокілограмових тюках партіями в кілька тонн і порахувати кількість одиниць товару в них є практично неможливим завданням.

Крім того, такий підхід до сплати мита суперечить світовій практиці щодо імпорту вживаних речей, відповідно до якого митна вартість визначається за кілограм ввезених товарів. Запровадження стягнення мита поштучно чи попарно не відповідає зобов'язанням України, взятими відповідно до статті VIII:1(c) ГАТТ 1994 р., згідно з якими сторони визнають необхідність скорочення до мінімуму обсягу і складності імпортних та експортних формальностей, а також зменшення і спрощення вимог щодо імпортової та експортної документації. Припускаємо, що запровадження практики накладення мита поштучно суттєво ускладнить митні формальності та збільшить їх обсяг.

Тому впровадження запропонованих обмежень могло б стати предметом розгляду з боку країн – членів СОТ. Більш того при пропонуванні змін регулювання торгівлі вживаних речей у уряд не врахував інтереси бідних верств населення України, яке є споживачем товарів «секонд-хенд».

4.8 Висновки

Протягом останніх років обсяги імпорту вживаних речей в Україну значно зросли. Майже половина товарів «секонд-хенд» ввозиться з Великобританії. Іншими великими постачальниками вживаного одягу в країну є Німеччина і Польща.

З метою боротьби із контрабандою нового одягу під виглядом вживаного було впроваджено ретельний митний контроль імпорту вживаного одягу, відповідно до якого кожна партія товарів ретельно перевіряється з метою

знизити можливі зловживання. Більш того, з метою захистити споживачів було впроваджено обов'язковий екологічний контроль цих товарів, що також включає наявність сертифікату про їх дезінфекцію.

Бюджет отримує доходи від ввезення вживаного одягу, оскільки при його імпорті сплачується 5,3% мита та 20% ПДВ. Іншими джерелами бюджетних надходжень є єдиний податок, що сплачується фізичними особами – підприємцями, які є основними продавцями товарів «секонд-хенд» на внутрішньому ринку, та податок на доходи фізичних осіб, які є найманими працівниками в цій галузі.

Торгівля вживаним одягом є важливою для зайнятості в країні. Вона також відіграє значну соціальну роль внаслідок високого рівня бідності.

5. Соціально-економічний портрет споживача вживаних речей, які продаються в роздріб

5.1 Опис вибірки

Для визначення основних соціально-економічних характеристик споживача вживаних речей було проведено опитування, яке базувалось на випадковій вибірці покупців товарів в магазинах «секонд-хенд». Опитування проводилось у жовтні 2010 року. Всього було опитано 790 осіб споживачів товарів, що продаються в магазинах «секонд-хенд». Опитування переважно проводилось у 9 областях України (див. Таблицю 5.1). Водночас, анкети 16 респондентів було визначено, як критичні, тому вони не брались до уваги при аналізі.

Таблиця 5.1: Розподіл респондентів за областями

Область	Структура, %
М. Київ	9,6
Черкаська	12,5
Чернігівська	15,9
Харківська	2,7
Київська	0,6
Кіровоградська	0,1
Луганська	15,1
Львівська	7,5
Рівненська	13,2
Тернопільська	0,1
Волинська	2,7
Житомирська	7,4
Вся вибірка	100,0

5.2 Характеристики споживачів вживаних речей

5.2.1 Демографічні характеристики

Серед опитуваних 85,3% респондентів є жінками. Це може пояснюватись тим, що жінки традиційно ходять в магазини частіше за чоловіків .

Значна частка споживачів вживаних товарів є молодими: 48,6% респондентів були молодшими за 36 років, а ще 25,6% були віком від 36 до 45 років. Медіанний вік респондентів 36 років (середній – 37,4 роки).

Таблиця 5.2: Частота відвідування магазинів «секонд-хенд» за рівнем доходу

Вік	Структура, %
До 25 років	23,2
26 -35 років	25,5
36 - 45 років	25,6
46 - 60 років	20,4
Старші за 60 років	5,3
ВСЬОГО	100,0

66,3% споживачів є або офіційно одруженими, або ж перебувають в цивільному шлюбі. Частка одиноких респондентів становить 19,0%.

Таблиця 5.3: Розподіл респондентів за сімейним статусом

Сімейний статус	Структура, %
Одружена (ий)	59,5
Одинока (ий)	19,0
Розлучена (ий)	10,4
Вдова (вдівець)	4,3
Перебуває в цивільному шлюбі	6,7
Вся вибірка	100,0

В середньому кількість осіб в сім'ях, що є споживачами товарів магазинів «секонд-хенд» є більшою, ніж по Україні. Так, чисельність членів сім'ї опитаних осіб становить 3,7, в той час як цей показник для України дорівнював 2,59 осіб у 2010 році¹⁰⁶.

50,3% опитаних покупців вживаних речей мають дітей, тоді як для України цей показник становить 38%.¹⁰⁷ Серед тих домогосподарств з дітьми до 18 років 37,9% мало двох і більше дітей, що більше, ніж в середньому по Україні (26%)¹⁰⁸.

Таблиця 5.4: Структура респондентів за кількістю дітей

Чисельність дітей	Наявність дітей
Без дітей	49,7
1 дитина	31,3
2 дітей	15,8
3 і більше дітей	3,2

¹⁰⁶ «Соціально-демографічні характеристики домогосподарств України у 2010 році», Державний комітет статистики України.

¹⁰⁷ В цьому розділі йдеться про дітей віком до 18 років.

¹⁰⁸ «Соціально-демографічні характеристики домогосподарств України у 2010 році», Державний комітет статистики України.

5.2.2 Рівень доходу опитаних домогосподарств

Медіанний дохід на одного члена родини становив 800,0 грн на місяць, що нижче, ніж загальний показник прожиткового мінімуму в жовтні 2010 року, який було визначено на рівні 861 грн. Середній дохід був трохи вищим за розмір цього соціального стандарту, а саме 869,3 грн. В цілому, 45,8% респондентів мали дохід на одного члена родини, нижчий за загальний показник прожиткового мінімуму.

Домогосподарства з більшою кількістю дітей мають переважно нижчих дохід на одну особу. Зокрема, 73,7% домогосподарств із трьома і більше дітьми мають дохід, нижчий за прожитковий мінімум, тоді як такі доходи має 38,8% родин без дітей.

Таблиця 5.5: Структура респондентів за рівнем доходом на одну особу та кількістю дітей, %

Розмір доходу, грн	Вся вибірка	Без дітей	1 дитина	2 дітей	3 і більше дітей
Менше 700	22,9	17,7	22,2	37,5	57,9
700 - 860	22,9	21,1	23,8	27,1	15,8
861 - 1000	23,1	24,5	27,0	15,6	5,3
1001 - 1500	16,3	22,1	13,2	6,3	5,3
Більше 1500	14,8	14,6	13,8	13,5	15,8
Вся вибірка	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Зважаючи на рівень доходу домогосподарств не дивно, що 15,9% опитаних оцінили свій матеріальний стан як поганий, а 29,4% - як незадовільний. 40,2% респондентів вважають дохід родини середнім. 11,5% назвали свій матеріальний стан добрим або дуже добрим, тоді як 3% опитаних не змогли визначитись із відповіддю. Лише 30% респондентів мали змогу робити заощадження.

Водночас існує значна різниця в рівнях доходу на одну особу в сім'ях респондентів між областями. Зокрема найнижчі доходи були у Волинській та Житомирській області, а найвищі в м. Києві та Київській області, що відповідає різниці доходів відповідно до державної статистики.

Видатки на харчування є більш вагомими для домогосподарств опитаних споживачів вживаних речей, ніж для середнього українського домогосподарства. Зокрема їх частка в сукупних видатках становить в середньому 63,1% для опитаних покупців вживаних речей порівняно із 55,0% в цілому для України.¹⁰⁹

5.2.3 Зайнятість споживачів вживаних речей

61,6% респондентів мають постійну роботу. Для тих, хто має постійну роботу, головними секторами зайнятості є торгівля (25,% опитаних), промисловість (17,5%), освіта (13,9%). В секторі державного управління та охорони здоров'я працюють по 6% респондентів, а в сфері надання комунальних, соціальних та індивідуальних послуг ще 5,5%. При цьому, 37,0% опитаних повідомили, що працюють в бюджетних установах або на підприємствах / установах державної форми власності.

З тих, хто немає постійної роботи 61,1% час від часу виконують короткострокові роботи, а 23,6% зайняті на сезонних роботах. Сезонні роботи насамперед стосуються сільського господарства.

15,9% респондентів повідомило про заборгованості із виплатою заробітної плати. При цьому ця проблема є актуальною для 10,9% осіб, що мають постійну роботу становить 10,9%, та для 35,5% інших респондентів.

5.2.4 Місце проживання респондентів

72,1% опитаних осіб проживає в квартирах, 21,8% в будинках, а решта в гуртожитках. При цьому, власне помешкання має 69,1% респондентів, тоді як 14,0% проживає у державному / муніципальному помешканні, а 10,9% орендує житло. Зокрема, 41,0% респондентів, що живуть в гуртожитках, що перебувають в державній або комунальній власності. Крім того, квартири 15,1% респондентів, які живуть у квартирах, знаходяться також в державній або комунальній власності.

¹⁰⁹ Джерело даних для України: «Витрати і ресурси домогосподарств України у I півріччі 2010 року (за даними вибіркового обстеження умов життя домогосподарств)», Державний комітет статистики України.

5.3 Результати опитування споживачів вживаних речей

5.3.1 Споживання вживаних речей

Багато респондентів вже тривалий час купують вживані речі. Зокрема, 45,1% опитаних є покупцями таких товарів більше 5 років.

Таблиця 5.6: Структура респондентів за кількістю дітей

Кількість років	Структура, %
Менше року	8,8
2-3 роки	21,9
4-5 років	24,2
5-10 років	23,1
Більше 10 років	21,9
Всього	100,0

Результати опитування свідчать, що більшість споживачів вживаних речей купують їх для всієї родини (85,4%), а 6,5% купують лише для себе. Інші респонденти купують речі в магазинах «секонд-хенд» лише для деяких членів своєї родини. При цьому, майже 90% домогосподарств з доходами до 861 грн купують вживані речі для всіх членів родини, тоді як частота такої відповіді для домогосподарств в інших групах доходу є нижчою.

Таблиця 5.7: Члени сім'ї, для яких купують вживані речі

	Менше 700 грн	700 - 861 грн	862 - 1000 грн	1001 - 1500 грн	Більше 1500 грн	Вся вибірка
Для всієї родини	91,9	89,3	82,4	76,0	84,2	85,4
Для окремих членів родини	5,4	7,4	10,1	11,5	6,3	8,1
Лише для себе	2,7	3,4	7,4	12,5	9,5	6,5
ВСЬОГО	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Також існує певна різниця у відповідях за віком респондентів. Тоді як 66,9% осіб віком до 25 років сказали про те, що купують речі для всіх членів домогосподарства, таку відповідь дали 93,4% респондентів віком 36-60 років.

Частка респондентів, які купують вживані речі для всіх членів родини, є більшою для сімей з дітьми. Причому чим більше дітей, тим вищою є ця частка. Це може пояснюватись зв'язком між кількістю дітей та рівнем доходу домогосподарства.

5.3.2 Категорії вживаних речей, що купуються респондентами

Практично всі опитані купують в магазинах «секонд-хенд» повсякденний одяг (90,3%). Також для значної кількості респонденти магазини та площадки з продажу секонд-хенду є місцями покупок верхнього одягу (пальта, курки тощо) та взуття (відповідно 82,9% та 81,2%). Одяг для офісу та білизну купує менше половини осіб. Серед іншого респонденти купують як правило іграшки та книжки.

Серед респондентів з різним рівнем доходів не спостерігається значних відхилень в споживчих преференціях від середніх показників по вибірці, за винятком білизни та постелі (див. Таблицю 5.9), для яких існує тенденція, відповідно до якої чим більше дохід респондента, тим рідше ці товари він купує.

Таблиця 5.8: Вживані речі, які купують споживачі в магазинах «секонд-хенд», % респондентів*

Рівень доходу, грн	Менше 700 грн	700 - 860 грн	861 - 1000 грн	1001 - 1500 грн	Більше 1500 грн	Вся вибірка
Верхній одяг	82,6	81,9	84,0	80,2	86,5	82,9
Повсякденний одяг	93,3	89,9	89,3	88,7	90,6	90,3
Одяг для дому	77,2	77,9	76,7	72,6	71,9	75,4
Одяг для офісу	49,7	48,3	50,0	44,3	49,0	47,0
Робочий одяг	63,8	57,7	54,7	50,0	55,2	56,2
Спортивний одяг	77,9	76,5	73,3	74,5	74,0	74,1
Білизна	55,0	55,7	50,0	46,2	39,6	48,7
Взуття	81,9	83,2	82,7	84,9	78,1	81,2
Постіль	67,1	67,1	65,3	58,5	46,9	60,1
Штори/ тюль	63,1	55,7	55,3	50,9	44,8	53,4
Інше	41,6	34,9	26,0	31,1	22,9	30,2

Примітка: *запитання з можливими декількома варіантами відповіді (респонденти мали можливість вибрати всі прийнятні варіанти).

Домогосподарства з дітьми частіше дають позитивні відповіді щодо покупки всіх категорій вживаних речей, ніж ті, в яких немає дітей. Причому чим більша кількість дітей, тим більше вони купують вживані речі.

В цілому молодші люди менш схильні купувати всі категорії вживаних речей, ніж старші, хоча важливість покупки вживаного повсякденного одягу є однаковою для всіх вікових груп населення. Верхній одяг насамперед купують літні люди. Водночас, молоді люди до 25 років більш скептичні щодо покупки білизни та постелі, що були у використанні.

Таблиця 5.9: Вживані речі, які купують споживачі в магазинах «секонд-хенд», % респондентів*

	До 25 років	26 -35 років	36 - 45 років	46 - 60 років	Старші за 60 років
Верхній одяг	74,0	81,7	86,1	85,1	92,3
Повсякденний одяг	90,5	91,9	92,5	89,9	87,2
Одяг для дому	63,3	76,9	82,4	80,4	71,8
Одяг для офісу	36,7	50,5	50,8	55,4	41,0
Робочий одяг	49,1	58,6	62,0	59,5	59,0
Спортивний одяг	69,2	73,1	77,0	81,8	71,8
Білизна	31,4	39,8	56,1	64,9	74,4
Взуття	77,5	79,6	84,0	85,1	89,7
Постіль	44,4	60,8	65,2	73,0	66,7
Штори/ тюль	40,8	50,0	59,4	62,8	69,2
Інше	23,1	23,7	32,6	43,9	35,9

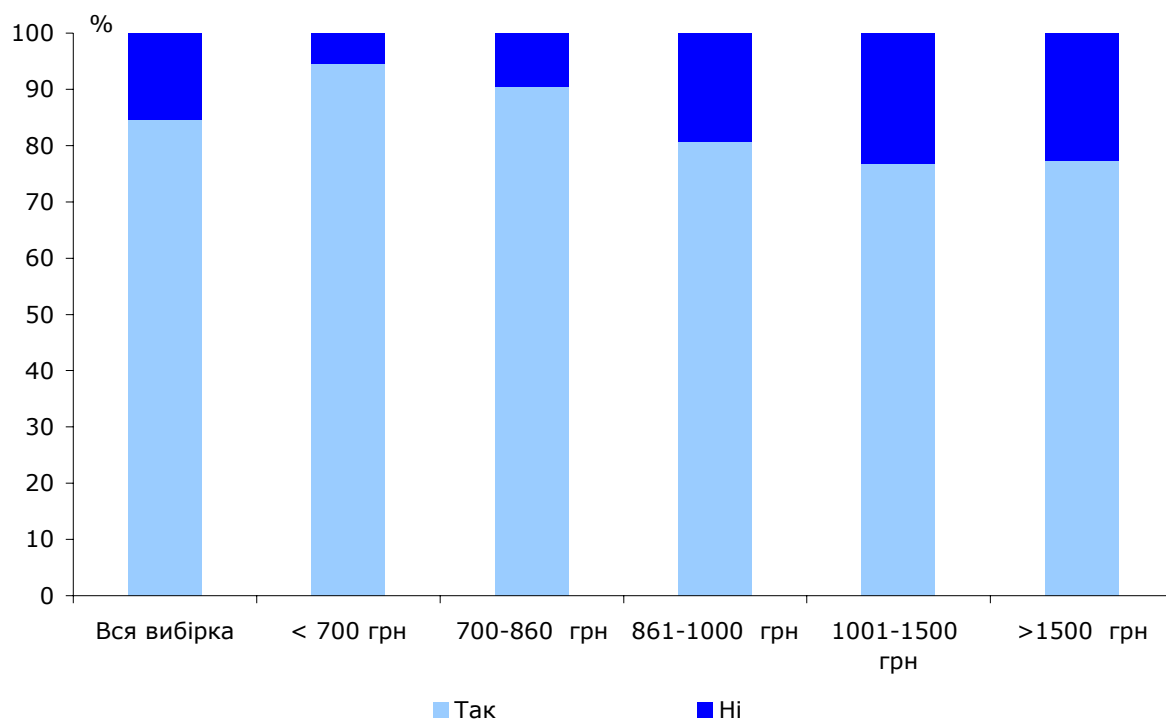
Примітка: *запитання з можливими декількома варіантами відповіді (респонденти мали можливість вибрати всі прийнятні варіанти).

Водночас 30% опитаних зазначили, що ніколи не купляють в магазинах «секонд-хенд» білизну, оскільки вважають це негігієнічним. Близько 5,0% уточнили, що не купують сильно поношений одяг. Ще 2% утримуються від купівлі взуття.

5.3.3 Купівля вживаного одягу та взуття для дітей

84,6% респондентів купують речі в магазинах «секонд-хенд» для дітей. При цьому більше 90% домогосподарств із доходом до прожиткового мінімуму на одну особу купують вживані речі дітям: 94,5% тих, в кого доход менше 700 грн, і 90,4% домогосподарств із доходом в межах 700-860 грн. Разом з тим, частка осіб, які відповіли, що купують речі для дітей в магазинах «секонд-хенд» є високою і для інших категорій споживачів.

Рис. 5.1: Купівля вживаних речей для дітей за доходом на одну особу

Найголовнішою причиною купівлі речей в магазинах «секонд-хенд» для дітей є можливість купити там якісні та дешеві речі, на чому наголошують 53,9% респондентів. Ще 12,1% зазначили причиною саме дешевизну речей, а 5,4% - якість речей. 3,4% респондентів купують вживані речі для дітей з огляду на те, що вони швидко ростуть.

Таблиця 5.10: Причини купівлі вживаних речей для дітей, %

Причина	Частка респондентів, %
Дешеві і якісні	53,9
Дешеві	12,1
Якісні	5,4
Діти швидко ростуть	3,4
Не зазначили	25,2

5.3.4 Частота відвідування магазинів «секонд-хенд»

76,7% респондентів відвідують магазини «секонд-хенд» принаймні раз на тиждень. Лише 9,2% опитаних покупців вживаних речей ходять в ці магазини рідше, ніж раз на місяць.

При цьому за даними опитування особи із нижчим доходом відвідують ці магазини частіше, ніж один раз на тиждень. Серед областей вирізняється

Волинська, в якій більшість респондентів відвідують магазини частіше, ніж один раз на тиждень, що, більш за все, пов'язано, із меншим доходом опитаних в цій області.

Таблиця 5.11: Частота відвідування магазинів «секонд-хенд» за рівнем доходу

Рівень доходу, грн	Частіше ніж раз на тиждень	Раз на тиждень	Раз на місяць	Інше
Менше 700 грн	40,3	33,6	14,8	11,4
700 - 860 грн	41,9	40,5	10,1	7,4
861 - 1000 грн	25,7	50,0	12,8	11,5
1001 - 1500 грн	27,4	52,8	15,1	4,7
Більше 1500 грн	15,6	57,3	18,8	8,3
Вся вибірка	31,5	45,6	13,9	9,0

Найчастіше в магазини «секонд-хенд» ходять особи, старші за 60 років. Зокрема, 81,6% з них відвідують ці магазини принаймні раз на тиждень, в той час як ця частка для осіб до 25 років становить 76,3%.

Таблиця 5.12: Частота відвідування магазинів «секонд-хенд» за віком

Рівень доходу, грн	Частіше ніж раз на тиждень	Раз на тиждень	Раз на місяць	Інше
До 25 років	26,6	49,7	15,4	8,3
26 -35 років	31,4	45,4	15,1	8,1
36 - 45 років	34,2	42,2	12,8	10,7
46 - 60 років	33,3	45,6	12,2	8,8
Старші за 60 років	34,2	47,4	7,9	10,5

Разом з тим, не спостерігається різниця в частоті відвідування магазинів та прилавків «секонд-хенд» за наявністю дітей в домогосподарствах.

5.3.5 Важливість вживаних речей для споживачів

Чверть респондентів формує свій гардероб майже повністю із вживаних речей. Ще у 40,2% споживачів частка одягу, що був у використанні, становить 50-75%. Лише 6,7% опитаних осіб сказали, що частка такого одягу не перевищує 10%.

При цьому існує чітка тенденція: чим менші доходи домогосподарств, тим більша частка їх гардеробу складається із вживаних речей. Зокрема, 36,4% осіб із доходами нижче 700 грн одягаються лише в магазинах або на прилавках секонд-хенду.

Таблиця 5.13: Частка вживаного одягу в гардеробі за рівнем доходу, %

	до 10%	11-25%	25-50%	50-75%	близько 100%
Менше 700 грн	9,1	7,0	16,8	30,8	36,4
700 - 860 грн	5,8	5,8	25,2	36,7	26,6
861 - 1000 грн	6,2	6,9	17,2	44,8	24,8
1001 - 1500 грн	7,0	11,0	19,0	42,0	21,0
Більше 1500 грн	3,2	10,6	22,3	44,7	19,1
Вся вибірка	6,7	7,5	20,6	40,2	25,0

Вживаний одяг становить більш вагому частку в гардеробі літніх людей: 81,6% з осіб, старших за 60 років, наголосили на тому, що речі, куплені в магазинах «секонд-хенд» становлять більше 50% їх гардеробу.

Таблиця 5.14: Частка вживаного одягу в гардеробі за віком респондента, %

	до 10%	11-25%	25-50%	50-75%	близько 100%
До 25 років	6,1	9,7	30,3	37,6	16,4
26 -35 років	7,3	6,8	17,5	40,7	27,7
36 - 45 років	5,7	9,7	17,6	41,5	25,6
46 - 60 років	7,9	5,7	17,9	41,4	27,1
Старші за 60 років	7,9	2,6	7,9	36,8	44,7

Частка вживаного одягу в гардеробі є також вищою для сімей із більшою кількістю дітей.

Таблиця 5.15: Частка вживаного одягу в гардеробі за кількістю дітей до 18 років в домогосподарстві, %

	до 10%	11-25%	25-50%	50-75%	близько 100%
Без дітей	6,2	8,3	24,4	38,0	23,1
1 дитина	8,2	5,8	20,2	42,3	23,6
2 дітей	3,9	10,7	13,6	38,8	33,0
3 і більше дітей	9,5	4,8	9,5	42,9	33,3

5.3.6 Причини купівлі вживаних речей

За результатами опитування магазини «секонд-хенд» приваблюють населення не просто тим, що там дешево можна купити необхідні речі, а тим, що саме якісні речі в таких магазинах коштують дешевше. Тобто, споживачі вживаного одягу та взуття йдуть в такі магазини не лише, щоб заощадити, але й для того, щоб отримати доступ до якісного одягу.

Таблиця 5.16: Причини купівлі вживаних речей за рівнем доходу на одну особу, %

Рівень доходу, грн	Дешевше, ніж нові речі на ринках чи в магазинах	Якісні речі коштують менше, ніж нові на ринках чи в магазинах	Можливість купити дешеві "брендові" речі	Інше
Менше 700 грн	42,9	76,9	45,6	8,8
700 - 860 грн	45,9	78,8	46,6	3,4
861 - 1000 грн	43,2	68,9	54,1	2,0
1001 - 1500 грн	32,4	74,3	53,3	3,8
Більше 1500 грн	30,2	67,7	61,5	5,2
Вся вибірка	38,5	72,5	51,1	4,4

Примітка: *запитання з можливими декількома варіантами відповіді (респонденти мали можливість вибрати всі прийнятні варіанти).

Крім того, респондентів (51,1%) також приваблює можливість купити «брендовий» одяг за низьку ціну. При цьому ця причина є вагомою саме для молоді, тоді як для літніх людей важливішим фактором є саме низькі ціни на вживані речі.

Таблиця 5.17: Причини купівлі вживаних речей за віком, %

Вік	Дешевше, ніж нові речі на ринках чи в магазинах	Якісні речі коштують менше, ніж нові на ринках чи в магазинах	Можливість купити дешеві "брендові" речі	Інше
до 25 років	32,7	66,1	54,2	1,8
26-35 років	31,9	79,5	51,4	2,2
36-45 років	39,1	79,9	50,5	6,5
46-60 років	45,3	68,2	54,1	8,1
Старші за 60 років	65,8	60,5	28,9	0,0

Примітка: *запитання з можливими декількома варіантами відповіді (респонденти мали можливість вибрати всі прийнятні варіанти).

Для родин з дітьми набагато вагомішим фактором, що спонукає купувати одяг та взуття в магазинах «секонд-хенд», порівняно із домогосподарствами

без дітей є їх якість. Водночас, особи без дітей більш схильні шукати в цих місцях брендові речі.

Таблиця 5.18: Причини купівлі вживаних речей за кількістю дітей, %

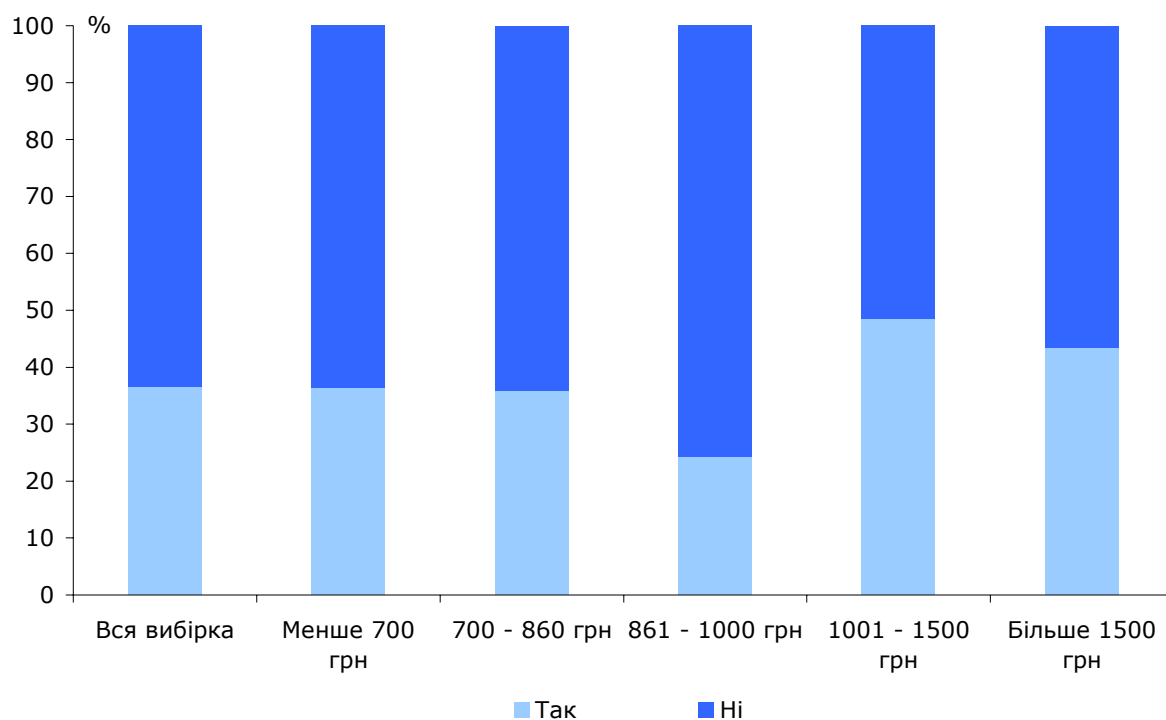
Вік	Дешевше, ніж нові речі на ринках чи в магазинах	Якісні речі коштують менше, ніж нові на ринках чи в магазинах	Можливість купити дешеві "брендові" речі	Інше
Без дітей	35,0	66,2	54,7	5,3
1 дитина	38,7	76,4	45,8	2,8
2 дітей	43,1	83,5	46,8	2,8
3 і більше дітей	59,1	81,8	45,5	9,1

Примітка: *запитання з можливими декількома варіантами відповіді (респонденти мали можливість вибрати всі прийнятні варіанти).

5.3.7 Купівля одягу та взуття товарами вітчизняного виробництва

36,5% опитаних осіб купують одяг та взуття вітчизняного виробництва. Причому респонденти з вищим доходом більш схильні купувати продукцію вітчизняної легкої промисловості, ніж бідніші. Крім того, вищим є споживання таких товарів для осіб без дітей, оскільки їх дохід є в середньому вищим за дохід домогосподарств з дітьми.

Рис. 5.2: Купівля одягу та взуття вітчизняного виробництва за доходом на одну особу

Молодші респонденти більш схильні купувати одяг та взуття вітчизняного виробництва. Зокрема, 39,8% осіб віком до 35 років повідомили про такі покупки. Водночас, лише 24,2% осіб старших за 60 років купують продукцію української легкої промисловості.

Водночас, не прослідковується значної різниці щодо покупки одягу та взуття вітчизняного виробництва для домогосподарств в розрізі кількості дітей. Тоді як 38,2 % домогосподарства без дітей та 38,9% з трьома і більше дітьми купують такі товари, таку відповідь дали 33,9% родин, в яких одна чи дві дитини.

5.3.8 Вживаний одяг порівняно із товарами вітчизняного виробництва: думка споживачів

При порівнянні вживаного одягу із аналогічною та подібною за ціною продукцією вітчизняної легкої промисловості респонденти наголошували на тому, що вживані речі є насамперед якіснішими. Речі, куплені в магазинах «секонд-хенд» для опитаних мають прийнятніше співвідношення ціна/якість (56,1% опитаних повідомили про це).

Таблиця 5.19: Характеристики вживаного одягу та взуття порівняно із новою продукцією вітчизняного виробництва, % за рівнем доходу

Рівень доходів, грн	Дешевший	Якісніший	Краще співвідношення ціна/якість	інше
Менше 700 грн	43,2	55,5	58,2	4,8
700 - 860 грн	41,1	67,4	47,5	1,4
861 - 1000 грн	34,0	57,8	52,4	2,7
1001 - 1500 грн	34,3	49,5	63,8	2,9
Більше 1500 грн	27,7	50,0	62,8	5,3
Вся вибірка	36,5	55,8	56,1	3,8

Примітка: * запитання з можливими декількома варіантами відповіді (респонденти мали можливість вибрати всі прийнятні варіанти).

При цьому результати опитування свідчать, що для людей віком понад 40 років (а особливо для літніх людей) більш важливим стає саме питання дешевизни вживаного одягу та взуття порівняно із новими речами вітчизняного виробництва. Для осіб до 40 років найважливішим фактором,

через який вони надають перевагу одягу, що був у використанні, а не новому є краще співвідношення ціна/якість.

Таблиця 5.20: Характеристики вживаного одягу та взуття порівняно із новою продукцією вітчизняного виробництва, % за віком*

Рівень доходів, грн	Дешевший	Якісніший	Краще співвідношення ціна/якість	інше
до 25 років	31,5	44,6	57,1	2,4
26-35 років	32,6	58,6	58,0	2,2
36-45 років	34,4	58,9	60,0	5,6
46-60 років	42,7	59,4	54,5	5,6
Старші за 60 років	63,2	55,3	44,7	0,0

Примітка: * запитання з можливими декількома варіантами відповіді (респонденти мали можливість вибрати всі прийнятні варіанти).

Для домогосподарств з однією та двома дітьми найбільш важливою перевагою одягу та взуття, що продається в магазинах «секонд-хенд», є їх саме якість, тоді як для родин без дітей, а особливо для тих, в кого три і більше дитини, біль важливим є краще співвідношення ціна/якість.

Таблиця 5.21: Характеристики вживаного одягу та взуття порівняно із новою продукцією вітчизняного виробництва, % кількістю дітей*

Рівень доходів, грн	Дешевший	Якісніший	Краще співвідношення ціна/якість	інше
Без дітей	39,1	51,3	56,4	2,4
1 дитина	28,1	59,5	55,7	3,3
2 дітей	46,7	65,4	55,1	4,7
3 і більше дітей	40,9	45,5	68,2	4,5

Примітка: * запитання з можливими декількома варіантами відповіді (респонденти мали можливість вибрати всі прийнятні варіанти).

5.4 Висновки: портрет споживача імпортованого вживаного одягу

Таким чином, основним покупцем вживаних речей є жінки, які купують вживані речі для всієї родини. Це, насамперед, молоді люди. Вони є представниками біднішого населення, оскільки їх середній та медіанний дохід є нижчим за відповідні показники, розраховані для всього

населення.¹¹⁰ Вони, як правило, мають дітей. Більшість з них мають роботу і є зайнятими в таких сферах як торгівля, освіта та галузі промисловості.

Загалом споживачі вживаних речей купують в магазинах «секонд-хенд» широкий асортимент товарів: верхній та повсякденний одяг, взуття, постіль. Головною причиною такої споживчої поведінки є те, що для категорії населення, яка купляє вживані речі, важливим фактором є ціна товару. Зокрема, такі речі мають краще співвідношення ціни до якості, ніж нові речі. Тоді як молоді особи і домогосподарства з дітьми в першу чергу приділяють увагу якості товарів, що продаються в магазинах «секонд-хенд», для літніх людей все ж таки головним чинником купівлі вживаних речей є їх ціна. Важливо зазначити, що питання дотримання санітарно-гігієнічних норм – є важливим чинником прийняття рішення щодо покупки товарів в магазинах «секонд-хенд». Зокрема, більше половини споживачів утримуються від купівлі вживаної білизни, саме тому, що вважають це негігієнічним.

Отже, в цілому можна зробити висновок, що магазини «секонд-хенд» роблять легшим доступ різних верств населення, насамперед бідніших, до якісного одягу. Тому, торгівля вживаними речами відіграє не лише економічну функцію, але й має значну соціальну роль.

¹¹⁰ Показники для всього населення розраховувались на основі опитування домогосподарств, що проводилось Держкомстатом у 2009 році.

6. Ринок одягу та взуття в Україні

6.1 Споживання одягу та взуття в Україні

Аналіз даних щодо споживання продукції легкої промисловості свідчить, що щороку українці витрачають на одяг та взуття близько 5,6% від своїх сукупних витрат.¹¹¹ Домогосподарства переважно купують імпортну продукцію (69,7% у 2007 році), тоді як продукція внутрішнього виробництва переважно експортується (див. Розділ 6.3).¹¹²

Одночасне імпортно-орієнтоване споживання, з одного боку, та експортно-орієнтована вітчизняна легка промисловість може свідчити про невідповідність між попитом і пропозицією за співвідношенням ціни та якості (див. Розділ 5), а також наявністю оптового та роздрібного продавця товарів вітчизняного виробництва в середині країни.

6.2 Імпорт готового одягу в Україну: короткий аналіз

За даними Держкомстату співвідношення вартості ввезених вживаних речей до вартості імпорту нового одягу та взуття¹¹³ значно скоротилось у 2005 році. Ймовірно, це може частково пояснюватись впровадженням ретельного митного контролю імпорту вживаних речей, завдяки якому зменшилась проблема контрабанди, коли новий одяг розмитнювали під видом вживаного. Таке співвідношення було на рівні 4,5% у 2008 році та 8,0% у 2009 році.¹¹⁴ Співвідношення імпорту вживаних речей до експорту вироблених в Україні одягу та взуття дорівнювало 6,7% у 2008 році та 8,5% у 2009 році. Зростання частки вживаних речей як в імпорті, так і експорті у 2009 році, ймовірно, пояснюється впливом економічної кризи.

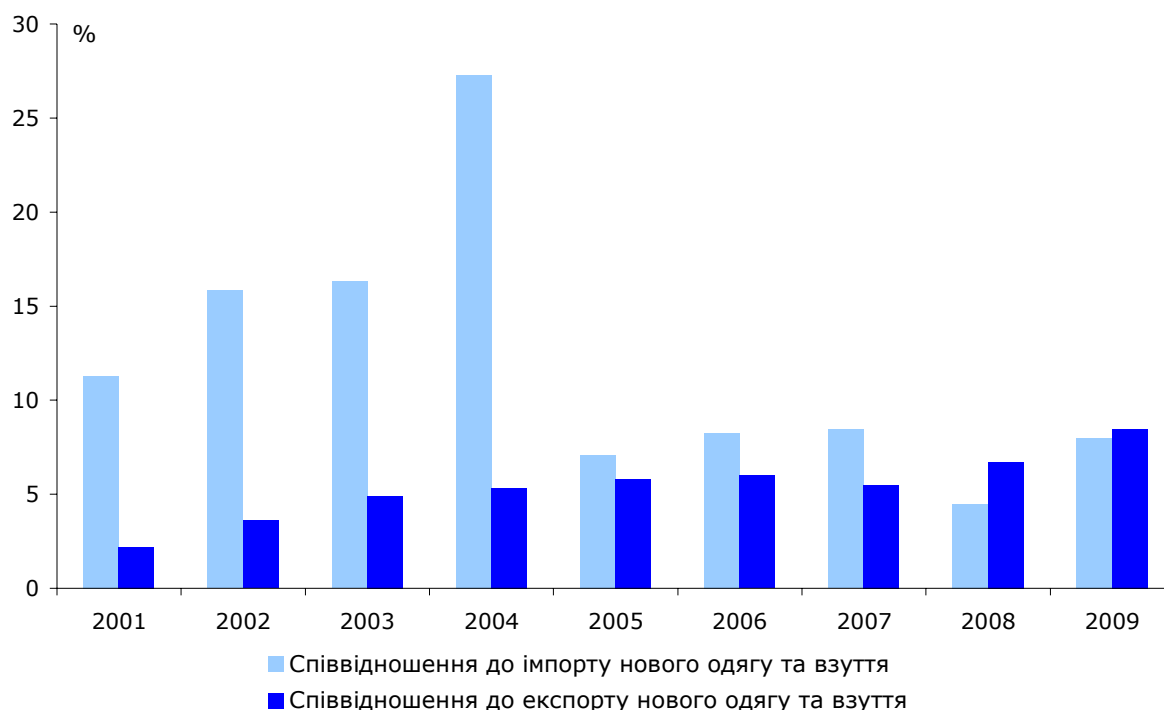
¹¹¹ За даними опитування щодо доходів та витрат населення, яке щороку проводить Держкомстат.

¹¹² Джерело: Держкомстат, таблиця Витрати-випуск в основних цінах за 2007 рік.

¹¹³ До уваги береться сукупна вартість імпорту за групами УКТЗЕД 61, 62, 64, 65.

¹¹⁴ У 2007 році його частка становила 8,4%. Таке зниження частки імпорту вживаного одягу у 2008 році пояснювалось стрімким зростанням імпорту нового одягу та взуття. Водночас, імпорт нового одягу та взуття значно скоротилось у 2009 році, тоді як ввезена сукупна вартість ввезених вживаних речей майже не змінилась.

Рис. 6.1: Співвідношення вартості ввезених вживаних речей та імпорту й експорту нового одягу та взуття (в дол. еквіваленті)

Джерело: Держкомстат, International Trade Centre, <http://www.trademap.org/>, власні розрахунки

Ввезені вживані речі становлять менше 2% виробленої в Україні продукції легкої промисловості. Тоді як кілограм імпортованого вживаного одягу у 2008 році коштував 0,6 дол. США, вартість кілограму експортованої продукції за групами 61 та 62 (готовий одяг) становила 28 дол. США.¹¹⁵ Що може свідчити про те, що ніші вживаного одягу та продукції легкої промисловості, що виробляються в Україні, є дуже різними.

Одним із найголовніших постачальників нового імпортного одягу в країну є Китай. Протягом останніх років частка імпортованих нових речей з цієї країни зростала. У 2009 році частка нового одягу та взуття (групи УКТЗЕД 61, 62, 64, 65), імпортованого з Китаю, становила 60,7% від номінального сукупного імпорту за цими групами товарів.

¹¹⁵ Розраховано на основі даних UN Comtrade.

Рис. 6.2: Найбільші імпортери нового одягу та взуття в Україну

Примітка: Новий одяг та взуття включає такі категорії товарів: УКТЗЕД 61 – новий одяг трикотажний, УКТЗЕД 62 – новий одяг текстильний, УКТЗЕД 64 – нове взуття, УКТЗЕД 65 – нові головні убори.

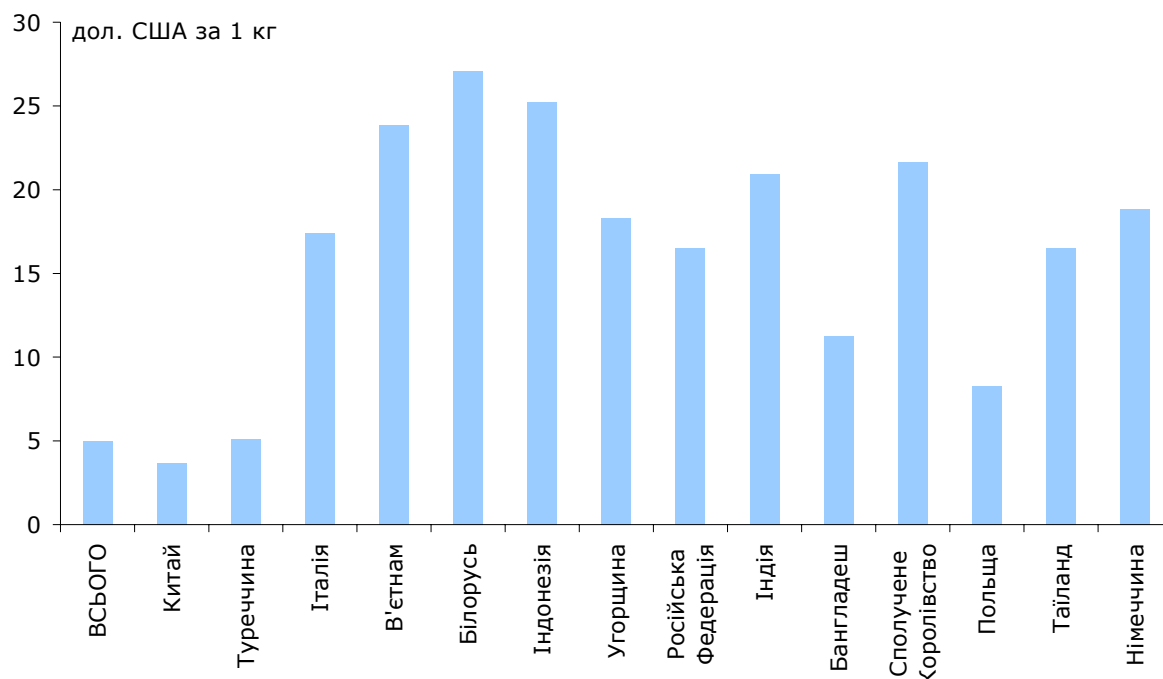
Джерело: Держкомстат, власні розрахунки

Вартість одного кілограму імпортованого одягу та взуття з Китаю становила у 2009 році 3,7 дол. США,¹¹⁶ в той час як вартість одиниці імпорту з інших країн була на рівні 11,5 дол. США. Вартість одиниці імпорту цієї групи товарів з Туреччини становила 5,1 дол. США.¹¹⁷ Водночас, вартість одягу та взуття, ввезених із розвинутих країн була значно вищою: 17,4 дол. США за кілограм нового готового одягу, ввезеного з Італії, 21,6 дол. США з Великобританії, 18,8 дол. США – з Німеччини. Вартість одиниці нового одягу та взуття, ввезеного у 2009 році з Білорусі, на яку припадає 3,23% імпорту цієї групи товарів, становила 27,1 дол. США. Нижча вартість кілограму імпортованого одягу з Китаю пояснюється меншою собівартістю виробництва в цій країні, з одного боку, але й гіршою якістю, з іншого (див. Розділ 6.4).

¹¹⁶ Розраховано на основі даних Держкомстату.

¹¹⁷

Рис. 6.3: Вартість одиниці імпорту нового одягу та взуття в Україну, 2009 рік

Примітка: Новий одяг та взуття включає такі категорії товарів: УКТЗЕД 61 – новий одяг трикотажний, УКТЗЕД 62 – новий одяг текстильний, УКТЗЕД 64 – нове взуття, УКТЗЕД 65 – нові головні убори.

Джерело: Держкомстат, власні розрахунки

Таким чином, дані свідчать, що головним конкурентом вітчизняної легкої промисловості є Китай. Також конкуренцію вітчизняній легкій промисловості становить новий одяг та взуття, вироблені в Туреччині.

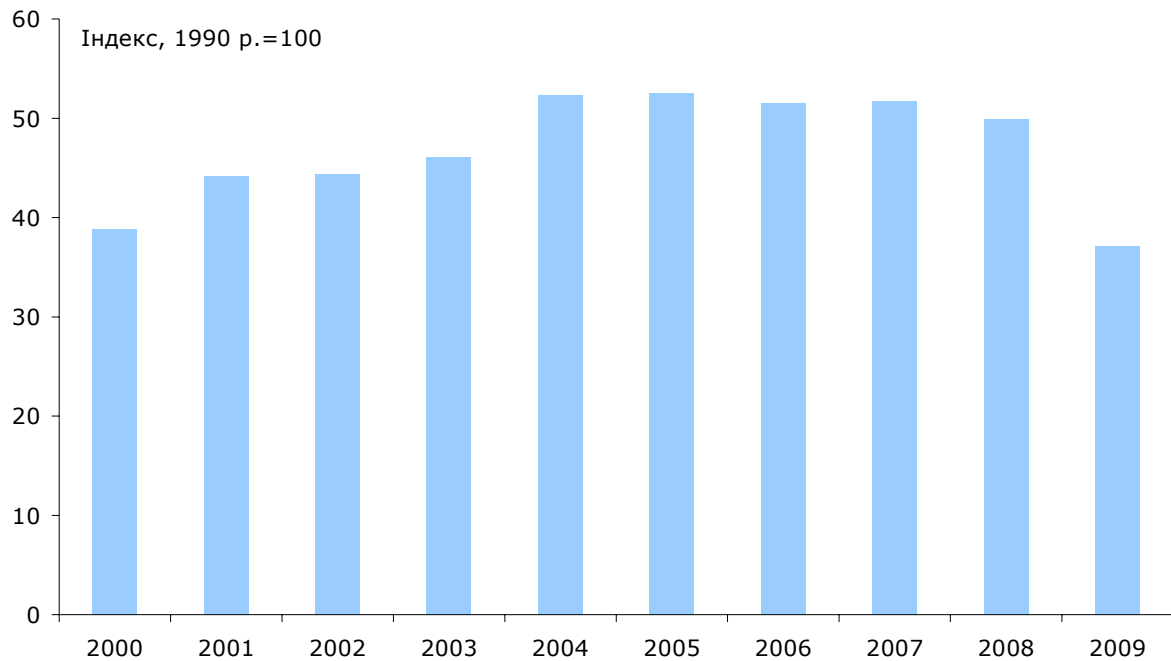
6.3 Легка промисловість України

6.3.1 Розвиток легкої промисловості

З часів набуття незалежності Україною випуск продукції підприємствами сектору легкої промисловості значно скоротився. У 2009 році він становив близько 37% від випуску у 1990 році. Зайнятість в секторі також зменшилась.¹¹⁸

¹¹⁸ Зайнятість скоротилась із 240 тис. найманих працівників у 1999 році до 99,6 тис. найманих працівників у 2009 році. Це відбулось насамперед внаслідок падіння виробництва легкої промисловості. Водночас, ймовірно, що в цей же час зростає сама зайнятість в секторі і перехід до малого підприємництва.

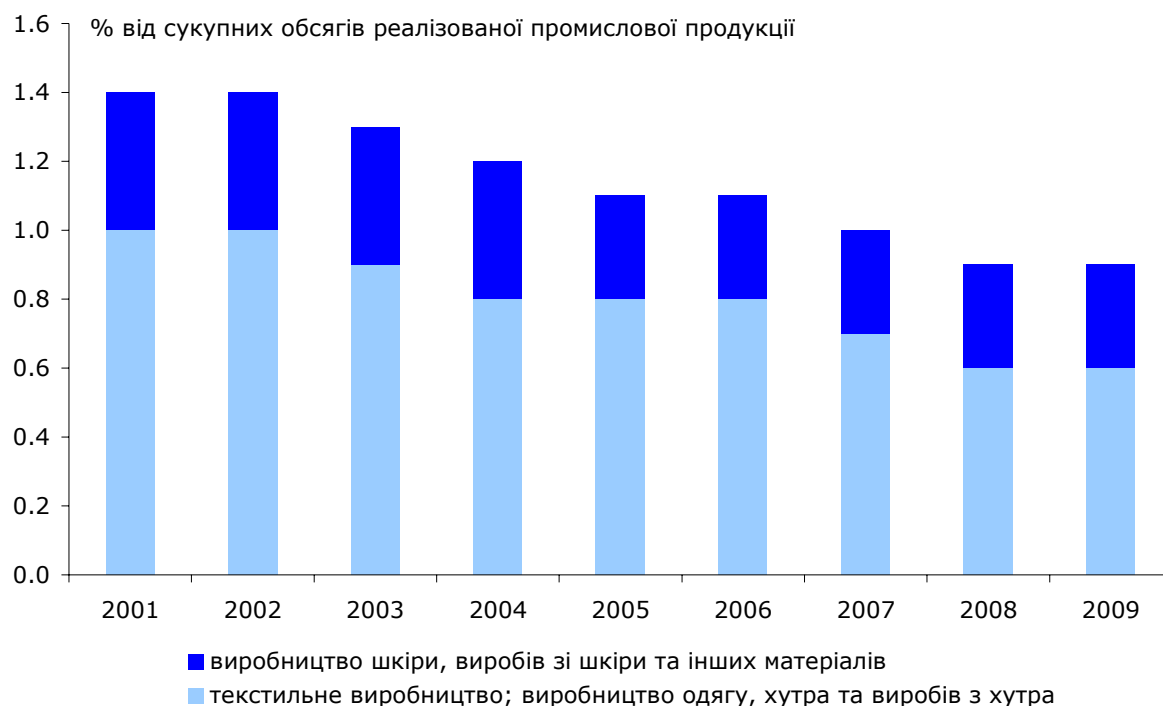
Рис. 6.4: Фізичний обсяг продукції легкої промисловості

Джерело: Держкомстат

Оскільки зниження випуску в галузі відбувалось швидшими темпами, ніж в решті галузей промисловості, її роль для розвитку економіки зменшилась. Падіння випуску було, зокрема, спричинене значним скороченням доходів населення та стрімким зниженням обсягів державного замовлення на пошиття професійного одягу.

Рис. 6.5: Обсяги реалізованої промислової продукції легкою промисловістю

Джерело: Держкомстат

Водночас легка промисловість стала більш експортно-орієнтованою внаслідок приходу на ринок міжнародних гравців, які або ж купували українські підприємства, або відкривали нові. Зокрема, у 2007 році частка експортованої продукції цієї галузі становила 70,4% від вироблених товарів, що частково пояснюється значною кількістю давальницької сировини в галузі.¹¹⁹

В результаті значна частина легкої промисловості України працює за давальницькими схемами, що допомагає здешевлювати виробництво за умов відсутності достатніх коштів.¹²⁰ Лекала для моделей одягу та взуття в таких випадках також найчастіше надаються з-за кордону. Разом з тим, товари, вироблені за такими схемами, переважно експортуються в повному обсязі і не потрапляють на внутрішній ринок. При цьому вітчизняна легка промисловість не витрачає гроші на розвиток дистрибуційних каналів своєї продукції на внутрішньому ринку. Відсутність власних розроблених колекцій

¹¹⁹ Джерело: Держкомстат, таблиця Витрати-випуск в основних цінах за 2007 рік.

¹²⁰ За даними Державної митної служби України, понад 70% товарів групи 50 (шовк), близько 40% товарів групи 51 (вовна, пряжа) та 12% товарів групи 52 (бавовна) надійшло в країну саме за давальницькими схемами.

та дистрибуційних каналів є важливою перепорою щодо можливості спрямування товарів вітчизняної легкої промисловості на внутрішній ринок.

6.3.2 Основні проблеми

За даними Міністерства промислової політики України, об'єм внутрішнього ринку товарів легкої промисловості складає 50 млрд. грн., причому лише 30% ринку наповнюється українськими товарами та офіційним імпортом, а 70% - контрабандою, товарами «сірого імпорту» та нелегального виробництва, і товарами «секонд-хенд».¹²¹ В результаті цього, на думку влади, обороти вітчизняної легкої промисловості значно скоротились протягом останніх десяти років.

Міністерство промисловості України виділяє такі фактори, що стримують розвиток легкої промисловості:¹²²

- тінізація внутрішнього ринку та насичення його імпортними товарами, завезеними із заниженням митної вартості та контрабандно, а також дешевими товарами «секонд-хенд»;
- різке скорочення внутрішнього та зовнішнього попиту на національну продукцію, обумовлене, зокрема, постійно зростаючою конкуренцією відносно дешевих товарів легкої промисловості китайсько-турецького виробництва ;
- нерівні умови роботи та реалізації продукції для великих промислових виробників по відношенню до суб'єктів малого підприємництва, що працюють на єдиному податку;
- дефіцит обігових коштів на підприємствах через недоступність банківських кредитів та несвоєчасне відшкодування ПДВ експортерам;
- технологічна відсталість та значна енергозатратність багатьох виробництв, що призводить до низької продуктивності праці та високої собівартості вітчизняної продукції порівняно з імпортною;

¹²¹ Виступ Міністра промислової політики України Дмитра Колеснікова, http://industry.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=79319&cat_id=36232&search_param=%F1%E5%EA%EE%ED%E4+%F5%E5%ED%E4&searchPublishing=1

¹²² Довідка «Про підсумки роботи галузей промисловості за січень-вересень 2010 року», Міністерство промислової політики України, http://industry.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=83388&cat_id=71272&search_param=%F1%E5%EA%EE%ED%E4+%F5%E5%ED%E4&searchPublishing=1

- суттєве падіння купівельної спроможності більшості верств населення та переорієнтація їх доходів на товари першої необхідності та оплату житлово-комунальних послуг.

6.3.3 Законодавчі ініціативи щодо стимулювання розвитку легкої промисловості

Під час роботи над Податковим кодексом було оприлюднено наміри уряду щодо стимулювання розвитку вітчизняної легкої промисловості.

Зокрема, в ухваленому Кодексі передбачено нульову ставку податку на прибуток підприємств для підприємств легкої промисловості терміном на 10 років. Передбачені податкові канікули можуть допомогти зменшити актуальність проблеми щодо значної частки застарілого обладнання та технологій, що призводить до значних постійних видатків.¹²³

Водночас, на нашу думку, такі пільги можуть виявитись малоефективними. Зокрема, на сьогодні в Україні майже немає власної сировини, як-то тканини та фурнітури. Тому, ймовірно, кращим заходом підтримки було б зниження ставок мита на ввезення таких товарів. Крім того, гравці ринку говорять про те, що часто митна вартість при ввезенні сировини та матеріалів визначається на рівні, що перевищує сплачену вартість.

Зважаючи на експортну орієнтованість галузі для підприємств легкої промисловості також болючою є проблема невідшкодованого ПДВ.

Іншим заходом, який, на думку влади, мав сприяти розвитку сектору були норми щодо регулювання імпорту вживаних речей (Розділ 4.7), від яких уряд врешті-решт відмовився. Зважаючи на співвідношення обсягу ввезених вживаних товарів до імпорту нового одягу, заборона ввезення вживаних товарів, ймовірно, не сприяла б розвитку вітчизняного виробництва.

Таким чином, легка промисловість України стикається з рядом значних проблем, як-то брак власної сировини, застаріле обладнання, брак достатнього фінансування. Крім того вона потерпає від конкуренції з імпортованим новим одягом в той час як вживаний одяг навряд чи можна вважати її значним конкурентом, зважаючи на його низьку частку.

¹²³ Джерело: Держкомстат.

6.4 Типи нового одягу, виробленого в Китаї

В той час, як вживані речі важко розглядати як справжнього конкурента вітчизняної легкої промисловості, дані свідчать, що одяг, вироблений в Китаї, може як раз конкурувати з одягом, виробленим в Україні. Більша частка одягу, який ввозиться з Китаю, коштує більш ніж вдвічі менше, ніж інший імпортований одяг.

Значна кількість світових торговельних марок розміщує виробництво в Китаї внаслідок низької заробітної плати, порівняно нижчого рівня оподаткування та менш жорстких вимог щодо виробництва, ніж в європейських країнах. Крім того, різні бренди продають китайським виробникам ліцензії на виробництво, для чого фабрики повинні відповідати вимогам центральної компанії. Такий одяг везеться в Європу і США для продажу у фірмових магазинах.

Разом з тим, є поширеною практикою виробництво підробок, які можна поділити на декілька видів. По-перше, це точна копія з ліцензованої колекції, що завозиться в бутіки і продається за досить високими цінами. По-друге, це підробка нижчої якості, вироблена за подібними до колекції лекалами, але з менш якісної тканини та фурнітури, що сприяє здешевленню товару. Причому підробки також можуть бути різними за якістю в залежності від використаних матеріалів. При аналізі ціни імпортованого одягу з Китаю, складається враження, що в Україну насамперед імпортується саме одяг другої категорії.

Дешеві товари китайського виробництва іноді виробляються з неякісних матеріалів і без дотримання всіх необхідних стандартів.¹²⁴ В результаті, зокрема у 2007 році близько 47% всіх звернень щодо безпечності товарів стосувались саме виробів китайського виробництва.¹²⁵ Йдеться про

¹²⁴ Йдеться зокрема про випадки, коли компанії відкликали цілі партії товарів через виявлення надмірної кількості свинцю у виробленому одязі (*Dangerous Made-In-China Products: 2007 Timeline*, 7 липня, 2007 р. <http://www.who-sucks.com/business/made-in-china-2007-danger-timeline>). Також були численні випадки щодо виявлення токсичності іграшок, фарб для дітей, тощо.

¹²⁵ Зокрема, у 2007 році відбулось перше розслідування з питань безпеки одягу, що виробляється в Китаї, що проводила Нова Зеландія. Див. *Dangerous clothing from China under microscope* // <http://montgomery.injuryboard.com/>, також *Poison clothes add to China export scares* // <http://www.ft.com/cms/s/0/f66851fc-4f48-11dc-b485-0000779fd2ac.html#axzz16AjnOrDW>

понаднормове використання небезпечних хімікатів, як-то формальдегід, у виробництві одягу.¹²⁶

6.5 Висновки

Аналіз свідчить, що твердження про те, що імпорт вживаного одягу є серед головних конкурентів вітчизняної легкої промисловості є перебільшеним. Вживаний одяг та новий готовий одяг, вироблений в Україні, в більшості випадках знаходяться на різних сегментах ринку.

Серед імпорту нового одягу майже половина ввозиться з Китаю, що має значну цінову перевагу. Тому саме Китай можна розглядати головним конкурентом України на внутрішньому ринку готового одягу та взуття. Також, за офіційними оцінками, легка промисловість України стикається із збільшенням конкуренції внаслідок великого об'єму контрабанди, що свідчить про низьку ефективність роботи митниці.

Іншими проблемами, з якими стикається легка промисловість України є брак достатнього фінансування, використання старих технологій, відсутність власної сировини. Таким чином, кроки уряду щодо значного обмеження імпорту вживаного одягу як заходу щодо стимулювання розвитку вітчизняної легкої промисловості будуть малоефективними.

¹²⁶ Перелік скандалів навколо товарів, вироблених в Китаї за 2007 рік можна знайти тут: Dangerous Made-In-China Products: 2007 Timeline // <http://www.who-sucks.com/business/made-in-china-2007-danger-timeline>

7. Висновки

Міжнародний досвід свідчить, що торгівля вживаними речами є звичним видом економічної діяльності для більшості країн світу, незважаючи на їх рівень економічного розвитку. Процеси глобалізації сприяли стрімкому зростанню такої торгівлі протягом останніх років. В цілому головними чинниками, що сприяли поширенню торгівлі, є розшарування населення за рівнем добробуту, споживацькі настрої населення, здешевлення виробництва, а також захист навколишнього середовища.

Обсяги світової торгівлі вживаними речами є значними і такими, що стрімко зростають. Разом з тим вони все ще залишаються низькими по відношенню до обсягів торгівлі новим одягом та взуттям. Вживані речі не є гомогенними, тому багато країн, особливо розвинутих, виступають як їх імпортерами, так і експортерами. Головними способами використання вживаних речей є їх подальше носіння, використання як сировини або ганчір'я в різних галузях економіки та утилізація.

Існують різні напрями впливу імпорту вживаного одягу на економіку країн-імпортерів. Торгівля вживаними речами відіграла значну соціальну роль, оскільки забезпечила бідні верстви населення доступом до дешевого та якіснішого одягу. Крім того, вона сприяла росту зайнятості в сфері торгівлі та суміжних галузях, а держава отримала додаткові надходження до бюджету. Повторне використання або ж переробка одягу є одним із кроків щодо захисту навколишнього середовища.

Водночас, імпорт вживаного одягу підвищив конкуренцію на внутрішньому ринку, зокрема країн Африки, що негативно вплинула на розвиток їх легкої промисловості. В результаті, зайнятість в секторі значно скоротилась. Відповідно, чистий ефект від торгівлі вживаним одягом слід оцінювати для кожної країни окремо.

Регулювання торгівлі вживаним одягом залежить від історичних, економічних та соціальних факторів. В більшості країн діє мито на імпорт вживаного одягу. Водночас, ряд країн також впровадили додаткові нетарифні бар'єри для регулювання ринку у зв'язку із бажанням або захистити вітчизняних виробників, або з міркувань охорони здоров'я населення. Йдеться, насамперед, про запровадження обов'язкового сертифікату щодо

дезінфекції, ліцензування торгівлі вживаними речами, дозволів, тощо. Ряд країн фактично заборонив ввіз конкретних видів вживаного одягу.

В Україні імпорт вживаних речей стрімко зростає протягом останніх років. Однак його частка в імпорті нового одягу та випуску продукції української легкої промисловості є незначною. Дані також свідчать, що вироблений в Україні новий одяг та взуття і ввезені вживані речі відносяться до різних сегментів ринку, тобто мають власні ніші споживачів. Тому, є перебільшеним стверджувати, що торгівля вживаними товарами значно негативно впливає на розвиток легкої промисловості в Україні.

Як і в інших країнах торгівля вживаними товарами відіграє значну соціальну роль, оскільки збільшує доступність бідних верств населення до одягу. В Україні в цьому виді діяльності зайнято близько 300 тис. осіб.

Відповідно до результатів проведеного опитування, споживачем товарів «секонд-хенд» є переважно бідне населення, яке має дітей. При цьому це, насамперед, молоді люди. Багато з них працює в галузях промисловості, в сфері освіти та торгівлі. У випадку заборони ввезення вживаного одягу та взуття ці люди, навряд чи, зможуть купувати собі необхідний обсяг нового одягу, що негативно вплине на їх матеріальний стан.

Короткий аналіз легкої промисловості України свідчить, що галузь стикається із проблемами, вирішенню яких не допоможе заборона імпорту вживаних товарів. Йдеться про брак достатнього фінансування, застаріле обладнання, відсутність власної сировини, а також значний обсяг контрабанди. При цьому дані свідчать, що головним конкурентом вітчизняної легкої промисловості є не імпорт вживаного одягу, а новий одяг, вироблений в Китаї.

8. Бібліографія

1. Виступ Міністра промислової політики України Дмитра Колеснікова, Міністерство промислової політики // http://industry.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=79319&cat_id=36232&search_param=%F1%E5%EA%EE%ED%E4+%F5%E5%ED%E4&searchPublishing=1
2. Витрати і ресурси домогосподарств України у I півріччі 2010 року (за даними вибіркового обстеження умов життя домогосподарств), Держкомстат // http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2010/gdn/vrd/Vutratu_II.zip
3. Державна Митна служба України, Лист №11/2-10.16/8572-ЕП від 18.08.2010 р.
4. Державна Митна служба України, Лист №11/2-10.27/5583-ЕП від 10.06.10 р.
5. Державний комітет статистики, <http://www.ukrstat.gov.ua/>
6. Таблиця Витрати-випуск в основних цінах за 2007 рік, Держкомстат
7. Довідка Про підсумки роботи галузей промисловості за січень-вересень 2010 року, Міністерство промислової політики України // http://industry.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=83388&cat_id=71272&search_param=%F1%E5%EA%EE%ED%E4+%F5%E5%ED%E4&searchPublishing=1
8. Експорт-імпорт окремих видів товарів за країнами світу за січень-грудень 2009 року, Державний комітет статистики, <http://www.ukrstat.gov.ua/>
9. Закон України «Про Митний тариф України», від 05.04.2001 №2371-III
10. Закон України «Про приєднання України до Базельської конвенції про контроль за транскордонними перевезеннями небезпечних відходів та їх видаленням», №803-XIV від 1 липня 1999 року
11. Міністерство охорони здоров'я України, Лист №05.04-01/19/364 від 08.04.2009 р.
12. Офіційний сайт Армії Спасіння: <http://www.salvationarmy.org>
13. Постанова «Про оптимізацію державного санітарно-епідеміологічного нагляду щодо об'єктів зовнішньоекономічної діяльності за кодами УКТЗЕД», Міністерство охорони здоров'я України, Державна санітарно-епідеміологічна служба України, №25 від 26.12.2008 р.
14. Постанова Кабінету Міністрів України «Про заборону ввезення на митну територію України як давальницької сировини одягу та інших виробів, що використовувалися», №969 від 5 листопада 2008 р.
15. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про контроль за транскордонними перевезеннями небезпечних відходів та їх утилізацією/видаленням і Жовтого та Зеленого переліків відходів», №1120 від 13 липня 2000 р.
16. Про затвердження Переліку товарів, які підлягають обов'язковому санітарному, ветеринарному, фітосанітарному, радіологічному, екологічному контролю та контролю за переміщенням культурних

цінностей у пунктах пропуску через державний кордон, Наказ Державної митної служби України, Адміністрації Державної прикордонної служби України, Міністерства охорони здоров'я України, Міністерства аграрної політики України, Міністерства культури і туризму України, Міністерства охорони навколишнього природного середовища України, Міністерства транспорту та зв'язку України, №265/211/191/210/14/147/326 від 27 березня 2009 р.

17. Про класифікацію одягу та інших виробів, що використовувались, Державна Митна служба України, №11/2-10.16/3963-ЕП від 29.04.10 р.
18. Самооцінка домогосподарствами доступності окремих товарів та послуг, Державний комітет статистики // http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2010/gdn/sddtp/sddtp_09.htm
19. Соціально-демографічні характеристики домогосподарств України у 2010 році, Державний комітет статистики України
20. Щодо здійснення екологічного та радіологічного контролю товарів у зоні діяльності митниць призначення і відправлення, Міністерство охорони навколишнього природного середовища України, №0-8-349 від 01.06.2009 р.
21. Baden Sally, Barber Catherine, *The Impact of the Second-Hand Clothing Trade on Developing Countries*, September 2005, Oxfam
22. Bahadur, Alisha, Koen, Michael, Ntokozo Mthembu, *Developing a Strategic Response to the Trade in Used Clothing in Africa*, 2004.
23. *Basel Convention on the Control of Transboundary Movements of Hazardous Wastes and their Disposal*, 1989.
24. Berg Encyclopedia of World Dress and Fashion, Ten-volume set, Editor-in-Chief Joanne B. Eicher, Berg Publishers, 2010
25. Charity Retail Association of the UK, <http://www.charityretail.org.uk>
26. Claudio L. 2007. *Waste Couture: Environmental Impact of the Clothing Industry. Environmental Health Perspectives*, 115:A449-A454. doi:10.1289/ehp.115-a449.
27. Commission Directive 2009/10/EC of 13 February 2009 amending Directive 2008/84/EC
28. *Dangerous clothing from China under microscope* // <http://montgomery.injuryboard.com/>
29. *Dangerous Made-In-China Products: 2007 Timeline*, 7 липня, 2007 р. // <http://www.who-sucks.com/business/made-in-china-2007-danger-timeline>
30. *Evaluation of Alleged Unacceptable Formaldehyde Levels in Clothing*, Міністерство споживчих справ Нової Зеландії, <http://www.consumeraffairs.govt.nz/>
31. *Exports of second hand clothes: 13 theses*, Dachverband FairWertung e.V., <http://www.fairwertung.de/english/english.4/index.html>
32. *Formaldehyde and Cancer Risk*, <http://www.cancer.gov/cancertopics/factsheet/Risk/formaldehyde>

33. Frick, Carole Collier, *The Florentine 'Rigattierri': Second hand Clothing Dealers and the Circulation of Goods in the Renaissance*, в книзі *Old Clothes, New Looks: Second Hand Fashion*, Edited by Alexandra Palmer and Hazel Clark, Berg, Oxford International Publisher Ltd., 2005.
34. *Ghana to Prohibit Second-Hand Undergarments in its Market*, Fibre2Fashion, November 27, 2010, http://www.fibre2fashion.com/news/apparel-news/newsdetails.aspx?news_id=93427
35. Haggblade S., *The Flip Side of Fashion: Used Clothing exports to the Third World*, *Journal of Development Studies*, 29(3), 1990.
36. Hansen K.T., *Helping or hindering? Controversies around the international second-hand clothing trade*, *Anthropology today*, Vol.20 No.4, August 2004.
37. Hansen, Karen Tranberg, *Crafting Appearances: The Second Hand Clothing Trade and Dress Practices in Zambia*, in *Old Clothes, New Looks: Second Hand Fashion*, Edited by Alexandra Palmer and Hazel Clark, Berg, Oxford International Publisher Ltd., 2005.
38. Hensen K.T., 2000, *Salaula: the World of Second-hand clothing and Zambia*. *University Chicago Press*; Field S., 2000, *The Internationalization of the Second-Hand Clothing Trade: The Case of Zimbabwe*, African Studies Center, Coventry University.
39. Musiani Francesca, *Secondhand Clothes: Community-Builders? The Journey of Western Used Clothes in Sub-Saharan Africa, Between Economical and Social Implications* // <http://www.csi.ensmp.fr/Person/Musiani/ECI-Upeace%20article.pdf>
40. *Nigeria Bans Textile Imports*, BBC News, Thursday, 3 October, 2002, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/business/2296025.stm>
41. *Nigeria: Textile Industry Treads on Thorny Smuggling Path*, Fibre2Fashion, June 1, 2007, http://www.fibre2fashion.com/news/textile-news/newsdetails.aspx?news_id=35952
42. *Old Clothes, New Looks: Second Hand Fashion*, Edited by Alexandra Palmer and Hazel Clark, Berg, Oxford International Publisher Ltd., 2005.
43. Pietra Rivoli, *The Travels of a T-Shirt in the Global Economy*, березень 2005 р.
44. *Poison clothes add to China export scares* // <http://www.ft.com/cms/s/0/f66851fc-4f48-11dc-b485-0000779fd2ac.html#axzz16AjnOrDW>
45. *Proposed Government Product Safety Policy Statement on Acceptable Limits of Formaldehyde in Clothing and Other Textiles*, Міністерство споживчих справ Нової Зеландії, <http://www.consumeraffairs.govt.nz/>
46. *Recycling of Low Grade Clothing Waste*, Oakdene Hollins Ltd, Salvation Army Trading Company Ltd, Nonwovens Innovation & Research Institute Ltd, вересень 2006 р.
47. *Removal of Ban on Textiles not Likely to Affect Local Production*, Fibre2Fashion, December 08, 2010, http://www.fibre2fashion.com/news/textile-news/nigeria/newsdetails.aspx?news_id=93779

48. Riley Margot, *Cast-Offs: Civilization, Charity or Commerce? Aspects of Second Hand Clothing Use in Australia, 1788-1900*, в книзі *Old Clothes, New Looks: Second Hand Fashion*, Edited by Alexandra Palmer and Hazel Clark, Berg, Oxford International Publisher Ltd., 2005.
49. *Second-hand goods: a guide for consumers*, Public Health Fact Sheet, Government of South Australia.
50. *Second-Hand Products & Garage Sales*, Health Canada, <http://www.hc-sc.gc.ca/cps-spc/house-domes/used-usages/index-eng.php>
51. Slotterback, Jamie N., *Threadbare: the Used Clothing Trade and Its Effects on the Textile Industries in Nigeria and Other Sub-Saharan African Nations*, Seminar paper, 19 November 2007.
52. *Study of waste streams and secondary materials in the EU*, http://www.waste-stream.eu/html/characteristics_of_the_waste_t.html
53. *Summary of discussion at WTO—World Bank on-line forum on Trade and Sustainable Development*, WTO NEWS: 2000 NEWS ITEMS, 6 November 2000
54. *Sustainable Clothing Action Plan*, Department of Environment, Food and Rural Affairs, update Feb 2010, <http://www.defra.gov.uk/>
55. *The State of the UK Textile Reclamation Industry: A National Diagnosis of the State of the Industry*, Textile Recycling Association, Maidstone, TRA.
56. *Textile recycling information sheet*, <http://www.wasteonline.org.uk/resources/InformationSheets/Textiles.htm>
57. *The Biocidal Products Directive (98/8/EC)*
58. *The German Fachverband Textilrecycling e.V.*, <http://www.fachverband-textil-recycling.de>
59. *The Hazardous Products Act*, Health Canada
60. Tonia Kandiero, *Malawi in the Multilateral Trading System, Managing the Challenges of WTO Participation: Case Study 23*, http://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/casestudies_e/case23_e.htm
61. U.S. Customs and Border Protection: <https://help.cbp.gov/>
62. U.S. International Trade Administration, <http://trade.gov/>
63. UN Comtrade, <http://comtrade.un.org/>
64. *Ustawa 'O Odpadach'*, Nr 62, poz. 628, z dnia 27 kwietnia 2001 r. <http://isip.sejm.gov.pl/>
65. *Warsaw Business Journal*, April 29 – May 5, 2002, Volume 8, Number 17
66. *Waste Strategy for England 2007*, Department for Environment, Food and Rural Affairs Committee, May 2007.
67. *Waste Strategy for England 2007: Government Response to the Committee's Third Report of Session 2009-10, First Special Report of Session 2009-10*, House of Commons, Environment, Food and Rural Affairs Committee, March 26, 2010
68. Wicks, Rick, Bigsten, Arne, *Used Clothes as Development Aid: The Political Economy of Rags*, Report of a study for SIDA, February 1996

9. Додатки

Додаток 1: Обмеження щодо імпорту вживаного одягу в ряду країн

Таблиця А1.1 представляє види обмежень щодо імпорту вживаного одягу. Інформація основана на даних Адміністрації США з питань міжнародної торгівлі.¹²⁷

Таблиця А2.1: Розподіл респондентів за областями

Країна	Обмеження або заборона	Вимога наявності сертифіката дезинфекції	Додаткове регулювання
Алжир	ТАК	-	-
Ангола	-	ТАК	-
Аргентина	ТАК	-	Заборона, окрім пожертвувань уряду або релігійним організаціям
Бангладеш	-	ТАК	-
Болівія	-	ТАК	Вимагається дозвіл на імпорт з боку Міністерства охорони здоров'я, однак існує повна заборона імпорту вживаних головних уборів, взуття, білизни
Ботсвана	ТАК	-	-
Бразилія	ТАК	-	"жорсткі обмеження"
Болгарія	ТАК	ТАК	-
Камерун	-	ТАК	Заборона імпорту білизни
Китай	ТАК	-	-
Колумбія	ТАК	ТАК	Імпорт вживаного одягу є предметом спеціальної ліцензії
Коста-Ріка	-	ТАК	- DR-CAFTA без мита
Домініканська Республіка	ТАК	-	DR-CAFTA, заборона вживаного одягу
Еквадор	ТАК	-	-
Ель Сальвадор	-	-	DR-CAFTA без мита
Єгипет	-	ТАК	-
Ефіопія	-	-	Вимагає попереднього погодження / предмет для спеціальних мит
Гана	-	ТАК	Накладання «спеціального мита» на рівні 20%
Греція	-	ТАК	Накладаються певні обмеження
Гватемала	-	-	DR-CAFTA без мита
Гаїті	ТАК	-	-
Гондурас	-	ТАК	DR-CAFTA без мита
Угорщина	-	-	Вимагається ліцензія на імпорт
Ісландія	-	ТАК	-
Індія	-	ТАК	-
Індонезія	ТАК	-	-
Іран	ТАК	-	-
Ізраїль	ТАК	-	Заборона імпорту вживаних тканин; обмеження імпорту вживаного одягу
Кенія	-	ТАК	-
Ліван	-	ТАК	-
Ліберія	ТАК	-	Виняток: коли імпорт здійснюється благодійною організацією
Малаві	ТАК	ТАК	-

¹²⁷ U.S. International Trade Administration, інформацію взято 23 листопада, 2010 року, <http://trade.gov/>

Країна	Обмеження або заборона	Вимога щодо наявності сертифіката дезинфекції	Додаткове регулювання
Мексика	ТАК	-	-
Марокко	ТАК	-	Вимагається ліцензія на імпорт, яку рідко видають
Мозамбік	-	ТАК	-
Намібія	ТАК	-	Є необхідним отримання ліцензій. На практиці, однак, ліцензії не видаються, що фактично можна розглядати як заборону імпорту
Нікарагуа	ТАК	-	Заборона відповідно до DR-CAFTA до 2016 року
Нігерія	ТАК	-	-
Пакистан	-	ТАК	-
Парагвай	ТАК	ТАК	-
Перу	ТАК	ТАК	Виняток: пожертвовані речі
Філіппіни	ТАК	-	-
Саудівська Аравія	-	ТАК	-
Серра Ліоне	-	ТАК	Вимагається офіційна легалізація
Сомалі	-	ТАК	-
Південна Африканська Республіка	ТАК	-	Вимагається дозвіл на імпорт. Однак він надається лише якщо такий товар або його замітник не виробляється місцевими компаніями. Отже, фактично існує заборона
Шрі Ланка	-	ТАК	-
Сирія	ТАК	-	-
Танзанія	-	ТАК	-
Уганда	-	ТАК	-
Уругвай	-	ТАК	-
Венесуела	ТАК	-	-
В'єтнам	ТАК	-	-

Джерело: U.S. International Trade Administration, інформацію взято 23 листопада, 2010 року, <http://trade.gov/>